

REVISTA NAȚIONALĂ DE DREPT

(Publicație periodică științifico-practică)

nr. 8 (107) 2009

EgtvkŁecvwn"fg",ptgikvttctg"
płł"3225822283346
fkp"49"ugrvg o dtkg"4222

Rwdnkec kg"cetgfkvcv "fg"Eqpuknkwn"Uwrtg o "
rgpvtw" vkkp " k"fg|xqnvctg"Vgjpqni ke "
cn"Cecfg o kgk"fg" vkkp g"e"Oqnfqxxgk"rtkp"
Jqv t-tgc"płł"83"fkp"520260422;
Ecvgiqtke"E

HQPFCVQTK<

Universitatea de Stat din Moldova

Universitatea de Studii Europene din Moldova

Universitatea Liberă Internațională din Moldova

Uniunea Juriștilor din Moldova

TGFCEVQT/ GH

I jgqti jg"CXQTPKE

Stilizator *Ariadna STRUNGARU*

Machetator *Maria BONDARI*

EQNG IKWN"FG"TGFC E KG<

Gheorghe Ciocanu (doctor habilitat în științe fizico-matematice, profesor universitar),

Iurie Sedlețchi (doctor în drept, profesor universitar),

Ioan Humă (doctor în drept, profesor universitar,

Universitatea „Danubius” Galați, România),

Andrei Galben (doctor habilitat în istorie, academician),

Tudor Popovici (doctor în drept),

Elena Aramă (doctor habilitat în drept),

Sergiu Brînză (doctor habilitat în drept),

Alexandru Burian (doctor habilitat în drept),

Andrei Smochină (doctor habilitat în drept),

Ion Guceac (doctor habilitat în drept).

CFTGUC"TGFC E KGK<

4234."Ejk kp w."uvłł"C"O cvggxiek"82."dktł"444

Vgnghqcpqg<"79/99/74."79/98/;20
g/o ckn<"tgxkuvf tgrv B {c jqqleq o

Kpfgzwn"RO"537580

© Revista Națională de Drept

SUMAR

Gheorghe COSTACHI

Realizarea Constituției – obiectiv major într-un stat de drept..... 2

Raisa GRECU

Constantin Stere despre dreptul la învățământ. 7

Ion ȚUȚUIANU

Principalele efecte ale contractului de vânzare în dreptul românesc și în dreptul comparat..... 11

Gheorghe GUZUN, Aureliu GUZUN

Interpretarea dreptului: aspecte teoretico-practice 15

Sergiu CERNOMOREȚ

Unele aspecte ale obiectului juridic al infracțiunii de samavolnicie 18

Dumitru CĂTĂLIN

Republica – formă de guvernare a poporului... 22

Simona GALIMAN

Autonomia culturală – mecanism de dezvoltare a identității etnice 25

Ina ODINOKAIA

Considerații doctrinare privind funcțiile protecției sociale..... 28

Adrian RAPOTAN

Protecția copilului prin prisma implicării administrației publice centrale 32

Viorica Gabriela ROTARU

Mecanisme jurisdicționale internaționale de protecție și garantare a drepturilor omului..... 35

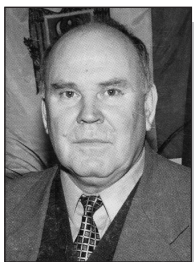
Ion BÎTCĂ

Considerații cu privire la forța obligatorie a ofertei 40

Андрей БОРИШЕВСКИЙ,

Александр СОЧА, Ярмилия КАСЫМ

Права молодежи в Молдове 48

TGCNK \ CTGC "" EQPUVKVW KGK " 6 " QDKGEVKX "" OCLQT " ' PVT / WP "" UVCV "" FG "" FTGRV

Gheorghe COSTACHI,
f q e v q t " j c d k n k v c v " , p " f t g r v . " r t q h g u q t " w p k x g t u k v c t

RÉSUMÉ

La réalisation de la Constitution assure la transposition des valeurs démocratiques dans la vie de la
u q e k ² v ² . " n ø ² f k L e c v k q p " g v " n c " e p p u q n k f c v k q p " f g " n ø / v c v " f ² o q e t c v k s w g " g v " f g " f t q k v 0 " N c " t ² c n k u c v k q p " g u v " r q u i k d n g . "
g p " r t k p e k r g . " r c t " n c " t g u r g e v c d k n k v ² . " g z ² e w v k q p . " w v k n k u c v k q p " g v " c r r n k e c v k q p " f g u " p q t o g u " e q p u v k v w v k q p p g m g u " r c t "
f g u " v q w v u " n g u " u w l g v u " f g " f t q k v 0

În prezent, în teoria dreptului constituțional se observă o reevaluare a direcțiilor prioritare de cercetare. Fără a reduce importanța materiei instituționale, cercetătorii tot mai frecvent fac încercări de a elabora o teorie a realizării Constituției, care ar avea ca subiect de studiu implementarea dispozițiilor constituționale în cadrul relațiilor sociale, în activitatea organelor de stat, în comportamentul oamenilor și, respectiv, utilizarea ei ca stimulator al progresului social. Accentuarea acestei probleme este pe deplin justificată, deoarece Constituția stabilește anumite cerințe pentru comportamentul subiecților de drept. Dacă conținutul acestor cerințe nu determină orientarea structurilor de stat și nu pătrund în comportamentul oamenilor, atunci Constituția „rămâne a fi doar un fetiș care necesită a fi adorat, dar nicidecum îndeplinit și de aceea nu are importanța unei valori sociale sau juridice”.¹

În context, merită atenție faptul că Constituția își justifică menirea sa socială, satisface așteptările societății numai atunci când principiile și normele ei sunt transpuse în viață, sunt implementate în practica socială, când sunt realizate în activitatea oamenilor și a organizațiilor, în cadrul relațiilor sociale. Nu e suficient de a avea o Constituție bună, e necesar de a crea condiții și mecanisme pentru ca ea să funcționeze și să devină un factor real și eficient al dezvoltării sociale.

Necesitatea cercetării științifice a realizării Constituției este determinată într-o anumită măsură de proprietățile juridice ale acesteia, în special de faptul că Constituția dispune de forță juridică supremă în sistemul de drept. În calitatea sa de „lege a legilor” ea este baza întregii legislații în vigoare. Concomitent, obiectul de reglementare al Constituției cuprinde majoritatea sferelor relațiilor sociale, fapt ce determină ca nefuncționarea normelor constituționale să se răsfrângă negativ asupra situației din legislația ramurală. De aceea, prin utilizarea întregului potențial al Constituției e posibilă o influențare substanțială asupra întregului spectru de relații sociale, asupra sistemelor politice, economice și de drept, asupra ritmurilor de formare a structurilor societății civile.

La rândul său, procesul de realizare a normelor constituționale este influențat considerabil de condițiile social-economice în care are loc acest proces, de nivelul culturii politico-juridice a celor ce aplică dreptul, de regimul politic, tradițiile democratice, mentalitatea poporului și de alți factori obiectivi și subiectivi.²

Prin urmare, realizarea Constituției ca problemă teoretică importantă necesită a fi studiată nu numai de pe poziții juridice, dar dintr-o perspectivă socială mai largă. Ea necesită o cercetare nu doar în cadrul dreptului constituțional, dar și sub aspect politologic, sociologic, deoarece Constituția se caracterizează nu numai prin parametri juridici. Respectiv, și evaluarea modului în care normele constituționale sunt transpuse în activitatea structurilor de stat nu poate fi realizată numai cu ajutorul instrumentarului științei dreptului constituțional. Inevitabil, sunt necesare aprecieri politice, date sociologice care ar putea caracteriza procesul de realizare a normelor constituționale.

În același timp, problema realizării normelor constituționale nu presupune doar problema realizării practice a Constituției, ci a întregului sistem de drept al statului, deoarece Legea Supremă, după cum am menționat deja, constituie baza întregii legislații.

Abordând acest subiect din perspectivă juridico-constituțională, ținem să evidențiem că în literatura de specialitate la acest subiect sunt investigate așa categorii ca *ce kwpgc* și *realizarea* Constituției, adesea acestea fiind utilizate ca sinonime. Desigur, fiecare categorie își are specificul său și, fiind atribuite Constituției, presupun situații distincte.

O diferențiere între aceste două concepte este realizată de către autorul V.O. Lucin³, care susține că *acțiunea* presupune manifestarea tuturor calităților și proprietăților Constituției ce exprimă capacitatea acesteia de a influența comportamentul subiecților sociali. Un aspect al termenului de acțiune rezidă în caracteristica posibilităților de realizare a Constituției. Important e că acțiunea nu presupune întotdeauna realizarea dreptului, dar, în orice caz, creează posibilități juridice pentru o

asemenea realizare. Prin urmare, acțiunea Constituției demonstrează capacitatea acesteia de a influența relațiile sociale. Realizarea, însă, începe numai atunci când acțiunea Constituției este utilizată de subiecții corespunzători, iar influența ei regulativă își află obiectul. Fără o asemenea corelație realizarea e imposibilă. Așadar, în procesul de realizare acțiunea Constituției continuă, dar deja este o acțiune specială, materializată.

Semnificația acțiunii Constituției rezidă în mare parte în faptul că Legea Supremă este considerată ca având acțiune directă, nemijlocită. În literatura de specialitate se menționează că acțiunea directă a Constituției presupune un conținut dublu: restrictiv-juridic și extensiv-social. În sens extensiv-social se are în vedere nu numai acțiunea juridică a Constituției ca act juridic, ci și realizarea normelor constituționale în relațiile sociale, adică acțiunea socială a Constituției presupune două categorii interdependente: acțiunea Constituției în sens juridic și realizarea Constituției.⁴

Acțiunea Constituției în sens juridic, potrivit autorului I.A. Craveț⁵, presupune acțiunea actului juridic și a normelor constituționale „în timp, în spațiu și asupra persoanelor”. Din această perspectivă, acțiunea Constituției prezintă o premisă juridică necesară pentru realizarea normelor constituționale. Prin urmare, dispozițiile Constituției pot să acționeze ca norme juridice, însă ele nu întotdeauna se transpun în viață și se realizează.

Așadar, „acțiunea directă a Constituției” are menirea de a asigura o realizare corespunzătoare a normelor constituționale în procesul utilizării de către cetățeni și alte persoane fizice, asociațiile lor a drepturilor, libertăților și obligațiilor de care dispun, precum și în activitatea legislativă și executivă a organelor puterii de stat, a organelor administrației publice locale, a funcționarilor publici.

Referitor la *realizare*, aceasta își are specificul său, fiind deosebit de importantă și complexă. Potrivit lui V.O. Lucin⁶, noțiunea de realizare presupune un anumit proces, un sistem de măsuri și mijloace orientate spre transpunerea în viață a Constituției, atingerea scopurilor sociale stabilite în cuprinsul ei. Prin esență, realizarea normelor constituționale presupune transpunerea lor în activitatea practică a subiecților dreptului, realizarea cerințelor acestora, prin comportamentul legal, în practica socială.

Realizarea Constituției reprezintă o activitate ce corespunde voinței exprimate în textul ei și se desfășoară ca un proces, potrivit unui sistem de coordonate. Ca rezultat final, realizarea presupune corespunderea între cerințele normelor constituționale de a săvârși anumite acțiuni sau de a se abține de la ele și suma acțiunilor realizate de fapt. O asemenea corespundere demonstrează atingerea scopului constituțional.

În acest context e important de a reține că acțiunea normelor constituționale nu înseamnă că drepturile și libertățile prevăzute sunt realizate de către subiecții corespunzători, adică acțiunea Constituției exclude

realizarea automată a normelor ei. De aceea, e necesară realizarea Legii Supreme, care întotdeauna presupune un comportament social-juridic al subiecților, activitatea lor pozitivă orientată spre atingerea anumitor rezultate sociale. Sub aspect axiologic, realizarea presupune satisfacerea intereselor și necesităților constituționale în activitatea legală a subiecților de drept.

Reieșind din complexitatea și importanța realizării Constituției, în literatura juridică se atestă existența unui mecanism de realizare a normelor constituționale, care presupune totalitatea elementelor normativ-juridice și instituționale, cu ajutorul cărora se asigură realizarea practică a dispozițiilor constituționale.⁷

Acest mecanism indică o anumită ordine a procesului de realizare, o anumită structură (subiect, obiect, caracterul relațiilor dintre acestea) și include diferiți factori juridici și sociali, forme, metode condiții și garanții de realizare a normelor constituționale, conform procedurilor democratice, principiilor legalității și echității sociale.⁸ Cunoașterea acestora contribuie, în viziunea noastră, în mod substanțial la realizarea eficientă a normelor constituționale, la transpunerea lor cu succes în practica socială.

În general, mecanismul juridic de realizare a Constituției funcționează potrivit modelului caracteristic realizării normelor de drept: normele dreptului constituțional sunt obligatorii; ele exprimă voința statului, fiind elaborate și sancționate de acesta; sunt protejate prin măsuri de constrângere publică etc.

Totuși, mecanismul de realizare a Constituției își are specificul său, determinat de rolul și locul Legii Supreme în sistemul de drept al statului. Numai Constituția dispune de asemenea calitate juridică ca supremație, stabilitate sporită, reglementare a tuturor relațiilor sociale. De asemenea, e important faptul că în Constituție se conțin multe norme cu caracter general: norme-scop, norme-sarcini, norme-principii etc., fapt ce influențează specificul realizării lor. Prin esență, realizarea Constituției presupune un proces de transpunere în practică a valorilor democratice pe care le cuprinde pentru asigurarea drepturilor și libertăților cetățenilor.

În mod special, realizarea normelor constituționale reprezintă o activitate orientată special spre realizarea acestora de către diferiți subiecți ai raporturilor de drept.

Potrivit autorului Iu.N. Todâka⁹, mecanismul de realizare a Constituției presupune două elemente: *normativ* și *kpukvw kqpcn* (structuri cu ajutorul cărora sunt create condiții pentru realizarea normelor constituționale). Factorii economici, politici, sociali și de altă natură reprezintă mediul social, condițiile reale care influențează realizarea normelor constituționale.

Deci, realizarea normelor Constituției are loc cu ajutorul a două elemente ale mecanismului dat: a) prin sistemul normelor legislației ramurale ce dezvoltă normele constituționale, actelor procesuale și al raporturilor de drept; b) prin sistemul instituțional, adică activitatea

organelor de stat orientată spre respectarea, protecția și realizarea dispozițiilor constituționale, crearea condițiilor favorabile pentru aplicarea corespunzătoare în practică a normelor Constituției.

Blocul normativ al mecanismului de realizare a Constituției are o importanță fundamentală și include în sine îndeplinirea normelor constituționale în cadrul raporturilor juridico-statale și al altor raporturi juridice prin *tgurvevtg."gzgewvtg."vwnk/ctg"și crnkectg*

Tgurvevtgc"pqt o gnat"eqpvkww kqpcng este o asemenea formă de realizare a lor, în cadrul căreia cetățenii, organele de stat, persoanele juridice se abțin de la comiterea acțiunilor interzise de Constituție.

În cadrul acestei forme sunt realizate normele constituționale de interdicție, adică dispozițiile ce conțin cerința de abținere de la comiterea unui anumit tip de comportament, determinat ca fiind ilegal.

Cerința respectării normelor constituționale este adresată tuturor subiecților de drept: organelor puterii de stat, organelor administrației publice locale, funcționarilor publici, cetățenilor și asociațiilor lor, străinilor și persoanelor fără cetățenie, statului ca subiect al relațiilor internaționale.

În general, dreptul constituțional nu conține multe interdicții, însă semnificația acestora este deosebită, deoarece ele au drept scop stimularea comportamentului activ al subiecților raporturilor juridico-statale. Interdicțiile sunt pe larg utilizate, mai ales în reglementarea activității statului și a organelor acestuia. Astfel, statul nu are dreptul de a depăși limitele stabilite de interdicțiile constituționale, fapt ce constituie o garanție importantă de protecție a vieții personale a cetățeanului față de intervenția nejustificată și ilegală a statului.

Potrivit autorului V.O. Lucin, respectarea este forma cea mai cuprinzătoare de realizare a Constituției, deoarece cuprinde întregul sistem de subiecți sociali și aproximativ toate normele constituționale. În același timp, ea este cea mai importantă cerință înaintată pentru realizarea Constituției și, într-un anumit fel, este prezentă în toate celelalte forme de realizare.¹⁰

O altă formă de realizare a Constituției, apropiată de respectare, dar nicidecum identică cu aceasta, este *gzgewvtgc*. Astfel, dacă respectarea normelor constituționale presupune faptul să ne conducem doar de ele (și să nu derogăm) în activitatea practică, atunci executarea întotdeauna presupune acțiuni active ale subiecților, orientate spre îndeplinirea prevederilor constituționale și desfășurarea în acest scop a diferitelor activități: sociale, economice, politice, științifice, organizaționale etc. Prin esență, executarea presupune săvârșirea obligatorie a acțiunilor prevăzute de normele constituționale, a cerințelor imperative pentru atingerea scopului prestabilit de dispoziție. În general, sub formă de executare sunt realizate normele constituționale ce se referă la obligațiile cetățenilor, obligațiile statului față de societate și cetățean, obligațiile organelor de stat.

Utilizarea normelor constitw kqpcng este forma de realizare ce presupune comiterea de către subiecții de

drept a acțiunilor prevăzute de Constituție, realizându-se astfel drepturile subiective (competențele) cu care au fost investiți. Sub această formă se realizează în principal normele constituționale permissive (de împuternicire sau de competență).¹¹

Utilizarea este, de asemenea, o formă activă de realizare, însă, spre deosebire de executare, ea se bazează pe inițiativa subiecților de drept și implică posibilitatea acestora (în special, a cetățenilor) de a alege o variantă de comportament sau să refuze o asemenea variantă.

Astfel, utilizarea normelor constituționale ca formă de realizare a Constituției se manifestă prin faptul că subiecții raporturilor juridico-statale își realizează de sine stătător drepturile ce le-au fost acordate. De exemplu, cetățenii singuri hotărăsc cum să-și realizeze dreptul la muncă, la învățătură, la locuință, la vot, consfințite de Legea Supremă etc.

Așadar, *tgurvevtgc."gzgewvtgc și utilizarea* normelor constituționale reprezintă forme de realizare nemijlocită a normelor constituționale, deoarece ele se transpun în viață nemijlocit prin acțiunile subiecților raporturilor juridice.¹²

De o natură distinctă este ultima formă de realizare a normelor constituționale – *aplicarea*, care reprezintă o activitate organizată a structurilor de stat, a altor organe și persoane care au drept scop de a asigura ca destinatarii acestor norme să-și realizeze drepturile și obligațiile prevăzute de Constituție, precum și să garanteze controlul asupra acestui proces.

Aplicarea ca formă de realizare a Constituției are loc prin intermediul activității de aplicare a dreptului desfășurată de organele puterii de stat, în special în cazurile în care destinatarii normelor constituționale nu-și pot realiza drepturile și obligațiile constituționale fără ajutorul structurilor de stat competente. Este cazul realizării drepturilor și libertăților care au tangențe cu interesul public, când e necesară corelarea acestuia cu interesul personal.

Prin urmare, în sfera juridico-constituțională respectarea, executarea și utilizarea normelor constituționale de către subiecții raporturilor juridico-constituționale adesea este insuficientă pentru realizarea lor. În anumite cazuri e necesară intervenția structurilor de stat, a organelor administrației publice locale, a formațiunilor obștești și a altor subiecți de drept.

Important este ca aplicarea normelor constituționale să se desfășoare în corespundere cu cerințele legalității, justeții și oportunității. În mod special, fiecare subiect e obligat să aplice normele constituționale în limitele competenței sale, fără a substitui alte organe sau funcționari publici; să respecte strict ordinea procesuală; să dea o apreciere juridică obiectivă situației și să ia hotărârea justă ce ar corespunde sensului și scopului normei aplicate.

Un alt element important al mecanismului de realizare a Constituției îl constituie structurile de stat, care asigură aplicarea normelor în procesul de creare a drep-

tului, de aplicare a acestuia, precum și în activitatea de ocrotire a normelor de drept (blocul instituțional).

Astfel, **blocul instituțional** include în sine sistemul organelor de stat ce asigură condițiile pentru îndeplinirea acestor norme de către diferiți subiecți de drept și de către alte organe de stat. Aceste condiții sunt create prin: a) asigurarea legalității și a ordinii de drept; b) protecția drepturilor și obligațiilor legale ale subiecților de drept, restabilirea drepturilor lezate.

Este vorba de asemenea structuri de stat ca: Parlamentul, Președintele Republicii, Guvernul, Curtea Constituțională, organele puterii judecătorești și procuratura, ministerele și departamentele, organele administrației publice locale, avocatul poporului (parlamentar) etc.

Astfel, accentuăm o dată în plus importanța activității de aplicare a dreptului desfășurată de organele de stat, deoarece ea în mod nemijlocit este orientată spre transpunerea în viață a prevederilor Constituției. Aplicând normele constituționale în cadrul raporturilor juridice corespunzătoare, organele de stat îndeplinesc două sarcini: organizarea îndeplinirii dispozițiilor acestor norme, inclusiv prin dezvoltarea acestora în legislația în vigoare, și protecția drepturilor subiective ale cetățenilor de orice lezare, restabilirea acestora.

Prin esență, în mecanismul de stat nu există organe a căror activitate să nu implice realizarea normelor constituționale. Important e ca însuși organul să fie constituțional și să-și exercite competențele în corespundere cu Legea Supremă.

De rând cu blocul normativ-juridic și blocul instituțional ce sunt implicate în procesul de realizare a Constituției, merită a fi evidențiați și **factorii** ce influențează atât pozitiv, cât și negativ desfășurarea acestuia.

Evident, societatea are nevoie de mecanisme sigure de protecție a Constituției. Aceasta depinde nu numai de eforturile statului și ale altor elemente ale sistemului politic, dar și de influența unui întreg complex de factori. Mulți din ei, aflându-se dincolo de mecanismul juridic de realizare a normelor constituționale, activ influențează stabilitatea regimului constituțional și a Constituției, realizarea acesteia.

Astfel, realizarea normelor constituționale este influențată de o serie de factori: economici, politici, organizaționali, de nivelul de cultură a populației, a funcționarilor publici, de etapa istorică de dezvoltare a statului și societății etc. E destul de complicat a determina care din ei influențează mai mult sau mai puțin.

În mare parte, realizarea normelor constituționale este influențată de *hcevtkk"rqnkvek*. Pozitiv influențează în această direcție: 1) recunoașterea pluralismului politic și ideologic, a multipartidismului; 2) utilizarea procedurilor democratice de realizare a suveranității (alegeri, referendum); 3) afirmarea republicii ca stat suveran și independent pe arena internațională; 4) atingerea unui consens între naționalități în baza valorilor democratice; 5) democratizarea sistemului politic al societății.

Destul de negativ însă influențează: 1) polarizarea forțelor politice; 2) confruntarea dură a formațiunilor parlamentare în Parlament; 3) confruntarea între puterea legislativă (Parlament) și puterea executivă (Președinte și Guvern); 4) lipsa consensului între forțele politice ale statului, diferite grupări ale elitei politice în ceea ce privește direcțiile de dezvoltare a societății; 5) intensificarea contradicțiilor interconfesionale; 6) lipsa ideii naționale care ar consolida diferite păături sociale; 7) existența contradicțiilor între centru și puterea locală, în special în ceea ce privește repartizarea mijloacelor bugetare, a investițiilor, reflectarea insuficientă a intereselor regionale în politica statului; 8) autoritatea scăzută a puterii, înstrăinarea acesteia de cetățeni etc.

În același timp, realizarea normelor constituționale este frânată de *hcevtkk"geppokek* negativi. Potrivit autorului Iu.N. Todâka¹³, dreptul, inclusiv Constituția, nu pot fi mai presus de economie. Anume ea determină posibilitatea îndeplinirii de către stat a funcțiilor sale sociale, realizarea drepturilor social-economice și de altă natură ale cetățenilor.

Lipsa mecanismelor necesare pentru reglarea proceselor economice destul de negativ influențează asupra tuturor sferelor vieții societății. În asemenea circumstanțe, drepturile și libertățile economice, sociale și culturale consfințite de Legea Supremă sunt într-o anumită măsură doar formale.

Hcevtkk"qticpk/c kqpcnk0 Eficiența realizării Constituției depinde în mare parte și de calitatea activității executive și de control a aparatului de stat. Nivelul scăzut al profesionalismului și lipsa de responsabilitate a personalului structurilor de stat au generat reducerea drastică a disciplinei și încălcarea legalității. În același timp, frecvența cazurilor de încălcare a Constituției de către funcționarii publici, neexecutarea sau executarea necorespunzătoare a hotărârilor Curții Constituționale și neatragera la răspundere a funcționarilor publici destul de negativ se răsfrânge asupra autorității statului în fața cetățeanului și a societății, generând neîncredere și chiar respingere. Prin urmare, realizarea Constituției necesită o perfecționare substanțială a activității organelor și structurilor de stat, a funcționarilor publici.

Hcevtkk"uqekcn/rukjqiqikek0 Problema realizării normelor constituționale nu se limitează doar la eficacitatea funcționării mecanismului juridic sau la anumite condiții economice. Sunt deosebit de importanți și factorii social-psihologici, în special faptul cum este percepută Constituția de populație, în ce măsură sunt pregătiți cetățenii să acționeze în conformitate cu dispozițiile acesteia.

Desigur, Constituția este transpusă cu succes în viață numai atunci când dispozițiile ei sunt percepute de cetățeni ca fiind echitabile și corespunzătoare speranțelor și așteptărilor acestora. Astfel, din punct de vedere tehnico-juridic, se poate elabora o Constituție „ideală”, care să cuprindă valori ale constituționalismului mondial, dar o asemenea lege ideală nu va funcționa dacă va contraveni mentalității poporului, tradițiilor istorice ale acestuia,

EQPUVCPVKP"UVGTG"FGURTG"FTGRVWN"NC"·PX OŽPV

Raisa GRECU,

*fqevqt",p"ftgrv."eqphgtgp kct"wpkxgtukvct"*WUO+*

Recenzent: **Gheorghe AVORNIC,**

*fqevqt"jcdknkvcv",p"ftgrv."rtqhgugt"wpkxgtukvct"*WUO+*

SUMMARY

In this article Constantin Stere's opinions related to education in general and university studies spe-
ekŁecm{"ctg"dtqwi jv"vq"vjg"tgcfgt"cvvgpvkqpl"Vjg"urgekcn"tqng"qh"wpkxgtukvku"kp"vjg"uekgpvkŁe."uqekcn"cpf"
ewmvwtcn"hhg"ku"gor j cuk/gf0"Vjg"xkukqp"qh"E0"Uvgtg"tgn cvgf"vq"vjg"tki jv"qh"gfweckvq"ku"cp cn{/gf0"Vjg"qrkpkqp"
qh"vjg"eqpuvkvkqpcnkuv"cdqww"vjg"eqo rvcvdknk"qh"vjg"qdnkicvqt{"rtkoc t{"uejqm"uwvfkgu"rtqitc o"ykvj"vjg"
htggfqo"qh"eqpuekgpeg"ku"ogpvkqpgf0"Hkpcn{"vjg"kfvcu"qh"vjg"rtqhgugt"tgn cvgf"vq"vjg"tki jv"vq"gfweckvq"
cu"vjg{"ujqwnf"dg"ht o wncvvgf"kp" c"Eqpuvkvkqpcn"ctg"cp cn{/gf0

Unul dintre drepturile omului examinate de către ilustrul profesor Constantin Stere în cadrul prelegerilor de drept constituțional este dreptul la învățământ. Vom menționa că marele nostru înaintaș, care, vom aminti, a fost și rector al Universității din Iași, s-a arătat mereu preocupat de problemele învățământului, în special, ale celui universitar. Deja în primele rânduri din Prefața la teza sa de licență *Gxqnw kc"kp f k x k f w c n k v k k" k"pq kwpgc"fg"rgtuqcp",p"ftgrv* viitorul licențiat s-a pronunțat asupra unor aspecte ale organizării învățământului universitar, considerând că vârsta și experiența de viață, care îl deosebeau de ceilalți absolvenți, îi impun anumite îndatoriri în acest sen. Proaspătul absolvent considera că universitățile de atunci aveau o *fktge kg"rtgc"rtcevke* (aici și în continuare evidențierile aparțin lui Constantin Stere) de dezvoltare, luând înfățișarea unor școli profesionale superioare. Găsind faptul în cauză justificat prin necesitatea tânărului stat, recent pornit pe calea statelor occidentale, de a dispune de un număr suficient de specialiști cu o anumită pregătire practică, viitorul jurist considera că, odată satisfăcută necesitatea respectivă, starea de lucruri urma să fie schimbată. „În faza actuală a vieții noastre naționale, nu mai e atîta zor de a avea un număr oarecare de specialiști diplomați, cît se simte o nevoie urgentă de a crea o adevărată cultură națională, de a sădi adînc în tînăra societate românească interese intelectuale generale și științifice, ca să se poată naște la noi în țară un mediu în adevăr cult și civilizat. Și acest lucru nu se poate face, decît creîndu-se în universitățile noastre adevărate focare puternice de cultură științifică generală”.¹ Aspirantul la titlul de licențiat în drept considera că atît timp cît universitățile vor urmări doar scopuri practice și nu vor ajunge focare de cultură științifică generală, nu va exista nici atmosfera unor înalte interese intelectuale și artistice. Astfel, universitățile vor continua să pregătească specialiști mai mult sau mai puțin iscusiți, dar nu vor servi interesele generale ale științei și ale civilizației. În ferma sa convingere, însă,

misiunea universității nu constă în a da o pregătire practică, aceasta fiind destinația unui stagiat rațional organizat. „... Iar universitatea trebuie să rămînă în conformitate chiar cu numele ei (*Universitas*) numai un focar de cultură generală științifică, care să poată servi de bază solidă pentru activitatea ulterioară a unui cetățean luminat și profesionalist conștiincios”, susține Constantin Stere.²

Atitudinea respectivă față de destinația învățământului universitar se răsfrînge, evident, și asupra facultăților de drept. Relevând caracterul moralizator și înălțător al științei, viitorul om politic se arată convins că, din punctul dat de vedere, se impune în mod special reforma facultăților de drept, ai căror absolvenți devin adesea oameni politici. Constatînd că, în mod special, în statele cu regim parlamentar majoritatea luptătorilor pe terenul politic provin din rîndul avocaților, viitorul profesor conchide: „Direcția exclusiv practică a facultăților juridice va contribui la crearea unor generații de oameni politici înguști, fără vederi generale adînci, fără orizonturi largi, într-un cuvînt, prea ... *practici*...”.³

Vom menționa că o asemenea atitudine față de rolul înălțător al științei, destinația deosebită social-culturală a universităților în calitatea lor de adevărate focare de știință și cultură și importanța specială a facultăților de drept este întru totul conformă principiilor sistemului de drept romano-german, în procesul afirmării căruia universitățile au jucat un rol special.⁴ În cadrul constituirii sistemului în cauză a fost formulată și o concepție universitară a dreptului, conform căreia dreptul urmează a fi privit ca ceea ce trebuie să se facă, nu ca ceea ce se face în realitate. În conformitate cu această concepție, dreptul urma să fie studiat nu numai și nu atît în plan practic, cît în cel academic. El trebuie să fie studiat nu atît sub aspect tehnico-juridic, cît sub un larg aspect social, din punctul de vedere al principiilor umanismului, dreptății și echității, care constituie conținutul dreptului ca model al organizării sociale.⁵ Cât privește procesul de predare a dreptului, se considera

că acesta trebuie să fie asemănător cu cel al predării lecțiilor de morală, care nu ce limitează la expunerea regulilor de conduită pentru fiecare zi, ci își propune să dea și o lecție generală, arătând cum urmează să-și trăiască omul viața.⁶

Este deosebit de important să relevăm că în calitatea sa de profesor universitar Constantin Stere a promovat anume o asemenea atitudine față de procesul susținerii prelegerilor – fapt menționat în repetate rânduri. Vom aduce doar două exemple. „Profesor de drept constituțional, Const. Stere a scos o serie de elevi care vorbesc și azi de profunzimea cunoștințelor maestrului, de originalitatea și patima pe care o punea el în explicarea, în exaltarea principiilor democratice, în respectul legilor, în seriozitatea Constituției.

Pentru acest om, capitolele dreptului nu erau paragrafe luate de-a gata din cutare autor străin, ci o cucerire proprie, o revelație, un rod cules după răzvrătiri și entuziasme trăite aievea”.⁷

Demostene Botez aduce un omagiu cutremurător de frumos talentului și abnegației de profesor, de care dădea dovadă Constantin Stere: „Prtofesor de drept constituțional la Universitatea din Iași, ani de-a rândul, Constantin Stere a educat generații întregi propăvăduind cu energia pe care o dau adâncile convingeri, generozitate, dragoste de justiție socială, respect de ordine legală.

Cursurile lui erau pline de o pasiune clocotitoare.

A făcut din studenții lui oameni cu respect de semeni și lege. Tot ce este mai bun și mai sănătos în țara aceasta e produsul activității lui C. Stere”.⁸

Am considerat absolut necesar de a anticipa cu introducerea de mai sus expunerea materiei referitoare propriu-zis la dreptul la învățământ în tratare steriană, pentru a dovedi încă o dată că marele nostru înaintaș, atunci când vorbea despre cele mai înalte principii democratice și chema la devotament față de spiritul și buchia legii și a Constituției, în special, era Domnia Sa însuși prima persoană care da dovadă de o asemenea atitudine, inclusiv în cadrul activității în domeniul învățământului. În sfârșit, vom menționa că și în ipostaza dată activitatea lui Constantin Stere s-a bucurat de cele mai înalte elogii nu numai din partea contemporanilor. Savanții constituționaliști contemporani la fel relevă că marele nostru înaintaș a fost un eminent profesor de drept constituțional, un profesor cu vederi largi, democratice.⁹

Acestea fiind relevate, să recurgem la studiul dreptului la învățământ în tratarea științifică a savantului nostru constituționalist. Dreptul în cauză era stipulat în art.24 din Constituția României din anul 1866 care susținea că învățământul este liber. În continuare se proclama că libertatea învățământului este garantată, întrucât exercițiul ei nu atinge bunele moravuri sau ordinea publică. Represiunea delictelor este reglată numai prin lege. Se vor înființa treptat școli primare în toate

comunele României. Învățătura în școlile Statului se dă fără plată. Învățătura primară va fi obligatorie pentru tinerii români, pretutindeni, unde se vor afla instituite școli primare. O lege specială va regla tot ce privește învățământul public.

Profesorul menționează că norma a fost inspirată din Constituția Belgiei, care la fel stipula că învățământul este liber, orice măsură preventivă este interzisă, represiunea delictelor este reglementată de lege și instrucțiunea publică se face din contul statului. Proclamarea libertății învățământului în Constituția Belgiei a fost condiționată de circumstanțe istorice concrete. Ea a rezultat din lupta curentului religios catolic atât cu cel protestant, cât și cu libera gândire din societate. Biserica catolică se temea că intervenția statului în materie de învățământ poate paraliza propaganda catolică și-i poate slăbi puterea. De aici a și rezultat proclamarea libertății învățământului în Constituție, de rând cu libertatea conștiinței și a cultelor.

În viziunea lui Constantin Stere, în România, cu o populație preponderent de religie ortodoxă și un nivel înalt de toleranță religioasă, la momentul adoptării Constituției nu existau premise socioistorice pentru proclamarea libertății învățământului. În plus, legea învățământului impunea și anumite cerințe privitor la personal și materialul predat. În schimb, în virtutea unor circumstanțe socioistorice de alt gen, îngrijorarea în legătură cu lipsa culturii în mase și a școlilor a impus necesitatea formulării dispozițiilor cu privire la învățământul primar gratuit și obligator. În legătură cu declararea obligativității învățământului primar a fost pusă în discuție întrebarea despre compatibilitatea acestei norme cu principiul libertății individuale și cel al libertății învățământului. Profesorul se întreabă: nu sunt oare încălcate aceste principii atunci când părinții, responsabili de creșterea copiilor, sunt obligați să dea copiii la școală și sunt pedepsiți, dacă nu se conformează acestei dispoziții.¹⁰

Prin prisma răspunsului la întrebarea pusă, consideră constituționalistul, poate fi pus în evidență caracterul tuturor libertăților prescrise de Constituție. Ce se are în vedere? Constantin Stere rămâne ferm pe pozițiile sale științifice și susține că, în pofida oricăror prevederi ale teoriei contractului social, omul s-a născut și s-a dezvoltat ca individ în societate. La începutul vieții sale omul nu a cunoscut nici un fel de libertate. Savantul este convins că nu există noțiunea de individ, de om în afară de organismul societății. „... Dacă progresul poate fi măsurat după gradul de libertate, la care ajunge un stat, după care se afirmă spiritul de critică și inițiativă individuală, nu e mai puțin adevărat că din alt punct de vedere acest progres se poate măsura după gradul de armonie între principiile de libertate individuală și interesele sociale”.¹¹

După Constantin Stere, chestiunea învățământului și a educației nu privește doar pe individ sau familia lui,

ci întreaga societate, statul însuși depinde de nivelul de cultură răspândit în masele populației. Într-un stat cu un nivel jos de cultură individualitatea nu se poate afirma, se paralizează orice eforturi individuale de a ridica nivelul de cultură. În lipsa unui mediu adecvat cultural, intelectual, științific se poate rătăci și omul cu cel mai înalt nivel de cultură individuală. El nu numai că nu va avea posibilitatea să se realizeze în plenitudinea capacităților sale, în el se va stinge însuși interesul de muncă.¹² „Aceasta este una din paginile cele mai triste, tragice din istoria țărilor înapoiate”, constată profesorul.¹³

În context, Constantin Stere revine la subiectul abordat cândva în teza sa de licență – studiile peste hotare și destinul omenesc și științific al celor care au revenit în patrie după asemenea studii. Aceștia reușesc să se obișnuiască cu mediul civilizată al Apusului și, lovindu-se la revenirea în țară de diferența de mediu și lipsa de cultură științifică, intelectuală, nimeresc într-o situație dezadaptivă, de nepotrivire, care este pentru ei izvorul multor chinuri și care le ruinează eforturile individuale. La sfârșitul vieții balanța activității lor nu prezintă decât un mare pasiv.¹⁴ În același sens s-a exprimat Constantin Stere asupra problemei date și în teza de licență: „... Acei puțini, care se pot adăpa la izvoarele științei europene, se vor pierde în mijlocul indiferenței publice, fără să găsească în țară tradiții de cultură și un mediu potrivit pentru a-i îmboldi la muncă științifică”.¹⁵

Pentru Constantin Stere problema unui nivel de cultură scăzut depășește cu mult cadrul eforturilor individuale ale unui individ aparte, deși individualitatea umană și emanciparea ei sunt mereu în centrul atenției sale. În viziunea proprie, nivelul scăzut de cultură a societății poate avea urmări fatale pentru toate manifestările intelectuale și materiale ale unui stat. Savantul împărtășea viziunile moderne, conform cărora statul este nu doar interesat, ci obligat să contribuie la ridicarea nivelului de cultură în mase, la dezvoltarea culturii naționale. În această activitate a sa statul poate eventual intra în conflict cu unele prejudecăți, până și cu unele interese individuale, susține Constantin Stere.

Tocmai așa se poate întâmpla și în cazul realizării normei constituționale cu privire la obligativitatea învățământului primar. Doar un mare apărător al drepturilor țărănimii și, implicit, un adevărat cunoscător al vicisitudinilor vieții țărănești, cum a fost Constantin Stere, era în măsură să sesizeze această coliziune dintre cerințele normei cu privire la obligativitatea învățământului primar și interesele unei familii țărănești. Pentru o familie de țărani „a trimite un copil la școală e o jertfă foarte mare”, deoarece un copil de țăran de 8 ani poate deja ajuta la plug, iar unul de 12 ani e un muncitor indispensabil. Pentru motivul dat dispoziția constituțională în cauză, în opinia profesorului, intră în conflict cu prejudecățile și interesele mulțimii.

Însă, pentru savantul constituționalist Constantin Stere principiul soluționării conflictului este evident: când interesul dezvoltării și propășirii statului intră în conflict cu interesele individuale, fie că este vorba despre o mulțime de persoane, „... interesele individuale trebuie să se plece înaintea intereselor generale”.¹⁶ Profesorul afirmă: „... Atunci, când din cauza prejudecăților, intereselor sau a mizeriei, intră în conflict interesul statului și al familiei, nici un moment nu trebuie să stăm la îndoială să dăm satisfacție interesului general”.¹⁷ Se menționează că obligativitatea învățământului este prevăzută de legislația unor asemenea state ca Franța, Suedia, Norvegia – țări cu un regim democratic vechi și tradițional. Spre deosebire de acestea, Anglia nu a proclamat obligativitatea învățământului. Constantin Stere relevă că acest fapt se datorează condițiilor istorice și nivelului înalt de cultură, grație cărora nu a fost necesar să se declare obligativitatea învățământului, deoarece nu există părinți care să nesocotească interesele copiilor lor. În plus, legislația engleză prevede interdicția antrenării copiilor în muncă până la o anumită vârstă și reglementarea strictă a orelor de muncă pentru copiii care pot munci de la o anumită vârstă, astfel că părinții nu pot profita de munca copiilor.

Este foarte important și un ultim argument adus de către profesor în favoarea corespunderii normei cu privire la obligativitatea învățământului principiului libertății conștiinței. Acesta se referă la drepturile copilului. Profesorul vorbește că, spre deosebire de dreptul roman, conform căruia copilul făcea parte din familie ca și sclavul sau animalele domestice (este vorba nu de familie în sens contemporan, ci de instituția *paterfamilias*, despre care am relevat în articolele precedente – *TI I 0*), în dreptul contemporan copilul nu mai este proprietatea părinților. Din punctul de vedere strict al dreptului, copilul are personalitatea sa juridică distinctă, are drepturi date de lege, indiferent de voia părinților. Iar din punct de vedere moral, copilul aparține tot atât de mult părintelui, cât și statului, și societății.

Reieșind din toate aceste considerente, savantul concluzionează că proclamarea obligativității învățământului nicidecum nu vine în contradicție cu principiul libertății conștiinței. Iar libertatea învățământului, ca și libertatea cultelor, sunt consecința proclamării principiului de libertate a conștiinței și mijloc de asigurare a acestei libertăți.¹⁸

Viziunea lui Constantin Stere asupra libertății învățământului ca mijloc de asigurare a libertății conștiinței își lasă amprenta și asupra dispozițiilor cu privire la libertatea învățământului din Proiectul de Constituție prezentat în lucrarea *Cpvgrtqkgevl*

Astfel, una dintre normele art.22 din Proiectul respectiv declară că statul va înființa școlile publice necesare pentru instruirea tuturor copiilor, fără deosebire de clasă, de confesiune sau de origine etnică.

Mai mult ca atât, Proiectul prevedea garanții sigure în domeniul învățământului pentru reprezentanții minorităților naționale. Norme speciale vorbeau despre aceea că în localitățile, în care locuiește o populație însemnată de altă limbă decât cea română, se vor înființa școli cu învățământul în limba acestor minorități, dar cu predarea obligatorie și a limbii române. În școlile secundare și superioare se vor predă, oriunde va fi nevoie, limbile și literatura diferitelor minorități sau se vor înființa și cursuri paralele în aceste limbi, în condițiile stabilite de lege.

Și dacă Proiectul reitere dispozițiile constituționale cu privire la învățământul primar obligator și gratuit pentru toți copiii, atunci pentru copiii dotați din familiile defavorizate se stipulau garanții suplimentare ale dreptului la învățătură. Proiectul prevedea în context că statul, provinciile, județele și comunele sunt datoare să creeze burse îndestulătoare spre a înlesni studiile secundare și superioare copiilor săraci, care ar dovedi aptitudini deosebite.¹⁹

Garanțiile stipulate constituțional în domeniul învățământului pentru copiii dotați din familiile defavorizate, pentru reprezentanții minorităților etnice constituiau inovațiunea principală a Proiectului la acest capitol, în comparație cu normele Constituției în vigoare, dar și meritul lui indiscutabil. Cât privește garanțiile pentru minoritățile naționale, vom menționa aici că *Anteproiectul* conținea și un șir de alte dispoziții, deosebit de importante, care conferă multă valoare acestui Proiect de Constituție și despre care Constantin Stere spune că acestea au fost introduse în Proiect în conformitate cu normele Dreptului public modern și cu obligațiunile internaționale ale statului.²⁰ Astfel, în art.32 Proiectul prevedea că cetățenii români de orice origine etnică au dreptul să-și cultive limba și să-și dezvolte cultura națională. Ei se pot exprima în limba lor în cadrul întrunirilor publice, în presă sau în publicațiile de orice gen, în școlile și în serviciul cultului lor, în raporturile private și comerciale, ca și în sânul societăților și asociațiilor înființate de ei.

Legea urma să determine condițiile, în care administrațiile publice în localitățile și ținuturile, unde cetățenii de altă origine etnică formează cel puțin a cincea parte din locuitori, pot utiliza în procesele-verbale și în corespondență, pe lângă limba română, care era limba oficială a Statului, și limba minorităților respective.

Constituția avea să garanteze tuturor minorităților etnice dreptul de a se constitui în comunități, care să le reprezinte legal, în scopul realizării în cadrul vieții de stat a tuturor intereselor lor culturale și confesionale.

La fel se preconiza că o lege va reglementa condițiile de întreținere a bisericilor minorităților confesionale în conformitate cu principiul libertății conștiinței, precum și condițiile, în care atât Statul, cât și instituțiile autonomiei locale vor contribui, în măsură dreaptă, din bugetele lor, la satisfacerea tuturor celorlalte necesități

culturale și sociale ale comunităților constituite de diferite minorități etnice.²¹

După cum ne-am convins, viziunile lui Constantin Stere asupra dreptului la învățământ sunt extrem de avansate, depășind hotărâtor nu numai parametrii timpului său, dar, în unele cazuri, și ale vremurilor noastre. Dreptul respectiv este abordat de către Constantin Stere într-o strânsă conotație socială, în raport cu multiple probleme de aspect general cultural, economic, politic. Acest fapt conferă multă actualitate ideilor constituționalistului despre realizarea dreptului la învățământ, aplicabile inclusiv în societățile tranzitive, care se confruntă, din cauze obiective și subiective, cu problemele afirmării lor umanitare, politice și economice, motiv din care problema educației și învățământului este una deosebit de actuală. De calitatea învățământului, orientarea corectă profesională și educația civică a viitorilor specialiști depinde în mod decisiv viitorul social, economic și politic al societății și al statului.

Note:

¹ C.Stere. *Gxqmw kc"kpfxkxfwcnkv kk" k"pq kwpgc"fg"rgtuqcp "p" ftgrv0 Uvwfkw"uqekqnik" k"lwtkfke0* (Teză de licență în drept). Iași: 1897 // Stere Constantin. *Uetkgtk"p"ekpek"xqmw o gl"Cartea a V-a. În xkc "p"nkvgtcvwt 000<"Uvwfkk."ctvkeqng."pqvg."c o kpvktk0* – Chișinău, 1991, p.263.

² *Kdkfgo*, p.264.

³ *Kdkfgo*

⁴ *A se vedea*: V.D. Zlătescu. *Octk"ukuvog"fg"ftgrv"p"mwogc" eqpvgo rqtcp 0* – București, 1992, p.34.

⁵ " " " " " < Академический курс в 2-х томах. Том 2. " " 0 – Москва, 1998, p.50.

⁶ P.Давид. " " " 0 – Москва, 1988, p.59-60.

⁷ V.Eftimiu. *Nc"oqctvc"mwk"Eqpw0"Uvgtg // Constantin Stere. Xhevqtkc"wpwk",pht,pv0* – Chișinău, 1997, p.291.

⁸ D.Botez. *Dkivkp c"egc"fg"rgwt o // Constantin Stere. Victoria wpwk",pht,pv,* p.281-282.

⁹ *A se vedea*: C.Ionescu. *Vrcvcv"fg"ftgrv"eqpwkw kqpcn"eqpvgo-rqtcp0* Ediția 2. – București, 2008, p.579; I.Guceac. *E0Uvgtg"o"q" kwvwt "Liwt " k"o ctg"fqevtkpct",p"o cvgtk"ftgrvnmw"eqpwkw kqpcn // Constantin Stere – 140 ani de la naștere: Materialele conferinței științifice internaționale, 12 octombrie 2005. – Chișinău, 2005, p.116.*

¹⁰ *A se vedea*: C.Stere. *Ewtu"fg"ftgrv"eqpwkw kqpcn* (Litografie), 1910, Biblioteca Academiei de Științe a României, p.542, 543, 546, 547-548.

¹¹ *Kdkfgo*, p.549.

¹² *Kdkfgo*, p.549-550.

¹³ *Kdkfgo*, p.550.

¹⁴ *Kdkfgo*.

¹⁵ C.Stere. *Gxqmw kc"kpfxkxfwcnkv kk" k"pq kwpgc"fg"rgtuqcp "p" ftgrv< Uvwfkw"uqekqnik" k"lwtkfke0* (Teză de licență în drept), p.263.

¹⁶ C.Stere. *Ewtu"fg"ftgrv"eqpwkw kqpcn*, p.551-554.

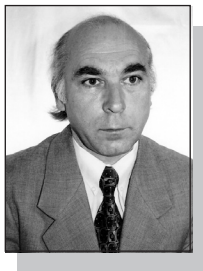
¹⁷ *Kdkfgo*, p.555.

¹⁸ *Kdkfgo*, p.555-557.

¹⁹ *C"ug"xgfgc<"Cpvgrtqkgev"fg"Eqpwkw kg",pvqe okv"fg"Uge kc"fg" uwvfkk"c"Rctvkwfwkw" t pgue"ew"q"Gzrwpgtg"fg"o qvixg"fg"E0Uvgtg0* – București, 1922, p.99-100.

²¹ *Kdkfgo*, p.59.

²¹ *Kdkfgo*, p.106-108.

**RTKPEKRCNGNG""GHGEVG""CNG""EQPVTCEVWNWK""FG"
XŽP \ CTG/EWOR TCTG""EQOGTEKCN "" P
FTGRVWN""TQOŽPGUE"" K"" P"FTGRVWN"EQORCTCV**

Ion ȚUȚUIANU,

*f q e v q t " , p " f t g r v . " n g e v q t " w p k x g t u k v c t " * W p k x g t u k v c v g c " f k p " D c e w +*

RÉSUMÉ

*Nc" x g p v g " / " n o c e j c v " g u v " w p g " q r 2 t c v k q p " e q o o g t e k c n g " s w k " h c x q t k u g " g v " h c k v " r q u u k d n g " n g " e j c p i g " f g " h c " o c t e j c p - d i s e : C o m m e e t e n d u d u r e g l e m e n t i l e s t l e p l u s d e t a i l l e c o n t r a c t e d u C o d e c i v i l c o m m e e n t a n t d ' u t i l i s a t i o n d e l a s f e r e d ' a c t i v i t e c o m e r c i a l e i l e s t l e p l u s r e p a n d u d u m o m e n t q u e i l c o n s t i t u e l ' i n s t r u m e n t l e p l u s r t k p e k r c n " l w t k f k s w g " c " v t c x g t u " n g s w g n " u g " t 2 c n k u g " n c " e k t e w n c v k q p " f g " n c " o c t e j c p f k u g " I t - e g " « u a p " k o r q t v c p e g " r q w t " u a p " c e v k x k v 2 " e q o o g t e k c n g " n g " e q p v t c e v g " n c " x g p v g " / " n o c e j c v " e q o o g t e k c n g " h c k v " n o q d l g v " f o w p g " t 2 i n g o g p v c - v k q p " u r 2 e k c n g " n c " g u v " « p q v g t " s w g " n g " E q f g " e q o o g t e k c n " e q o r t g p f " u g w n g o g p v " f g u " e g t v c k p g u " p q t o g u " l w t k f k s w g u " c " v t c x g t u " n g s w g m g u " q p " h c k v " n g u " p q t o c n k v 2 " f g u " c u r g e v u " u r 2 e k l s w g u " f g " n c " x g p v g " / " n o c e j c v " e q o o g t e k c n " c t v " 0 * 8 2 / 9 5 + " e q o o g < " n g " r t k z " f g " n c " x g p v g . " n g " v t c p u h g t v " f w " f t q k v " f g " n c " r t q r t k 2 v 2 " g v " f g u " t k u s w g u " f g u " e q p u 2 s w g p e g u " f w " f 2 t 3 i n g o g p v " f g u " q d n k i c v k q p u 0*

F t g r v w n " t q o - p g u e

Dintre cele 20 de acte de comerț, menționate în art.3 al Codului comercial român, cel mai frecvent în activitatea comercială este operațiunea de vânzare-cumpărare, iar contractul de vânzare-cumpărare constituie instrumentul juridic prin care se realizează circulația mărfurilor și prin a cărui mijlocire mărfurile ajung de la producător la consumator.¹ Dar, contractul de vânzare-cumpărare prezintă interes și pentru activitatea de producere a mărfurilor, fiind folosit și pentru aprovizionarea cu materii prime, materiale necesare producției și, totodată, pentru desfacerea mărfurilor realizate.² Cum activitatea comercială se realizează nu doar direct, ci și prin intermediari, contractul de vânzare-cumpărare comercială reprezintă actul juridic cel mai des întâlnit ca obiect al contractelor de intermediere: contractul de mandat, contractul de comision și contractul de consignatie. În ce privește apariția vânzării-cumpărării, aceasta își găsește originile în perioada apariției proprietății private asupra bunurilor, când apare într-o formă incipientă economia de schimb.³ Odată încheiat contractul de vânzare-cumpărare, părților le revin anumite obligații. Fiind un contract translativ de proprietate, **r t k p e k r c n w n " g h g e v " , i " e q p u v k v w k g " v t c p u o k v g t g c " f t g r v w n w k " f g " r t q r t k g v c v g " f g " n c " x - p | v q t " n c " e w o r t v q t 0**

Reglementarea juridică a acestui contract, care se aseamănă cu cel de vânzare-cumpărare civilă, se găsește în art.1294 C. civ., care îl definește ca fiind „o convenție prin care două părți se obligă între sine, una a transmite celeilalte proprietatea unui lucru și aceasta a plăti celei dintâi prețul”. În același spirit, legiuitorul a stabilit că „proprietatea este de drept strămutată la cumpărător, îndată ce părțile s-au învoit asupra lucrului și asupra prețului, deși lucrul nu a fost predat și prețul

nu a fost numărat” (art.1295 C. civ.), iar prin art.971 C. civ. este prevăzut că se transmit totodată și riscurile,⁴ atunci când: contractul este valabil încheiat, vânzătorul este proprietarul lucrului și lucrul vândut este un bun individual determinat.

De la această regulă părțile pot deroga, stabilind transmiterea dreptului de proprietate numai la predarea lucrului ori la plata prețului sau la îndeplinirea unui termen ori a unei condiții. **X - p | c t g c " e w " c o - p c t g c " v t c p u o k v g t k k " f t g r v w n w k " f g " r t q r t k g v c v g " k p v g t x k p g " , p e c | w n " x - p | t k k " e w " r n e v c " r t g w n w k " , p " t c v g . " p " u e q r w n " i c t e p v t k k " r n k k " r t g w n w k " f g " e v t g " e w o r t v q t .**⁵ În reglementarea actuală a vânzării cu plata prețului în rate se prevede expres că mărfurile cu plata prețului în rate devin proprietatea cumpărătorului din momentul semnării contractului de vânzare-cumpărare. Există însă situații când, prin voința părților sau datorită naturii bunurilor, transmiterea dreptului de proprietate și a riscurilor de la vânzător la cumpărător are loc ulterior încheierii contractului.

Astfel, în cazul în care lucrul vândut constă în anumite **d w p w t k " f g v g t o k p c v g " i g p g t k e**, transmiterea dreptului de proprietate și a riscurilor operează în momentul individualizării bunurilor, moment până la care riscurile sunt suportate de vânzător.⁶ Reglementarea situației o aflăm în art.62 C. com., care precizează responsabilitatea vânzătorului de predare a bunurilor în două situații: când a avut la dispoziția sa bunurile determinate generic, chiar dacă pier fortuit înainte de predarea lor și în situația când, procurându-le de la un terț, neintrând în posesia lor, bunurile au pierit.⁷

Este posibil ca **d w p w n** să nu existe în momentul vânzării, dar u **" c k d " q " g z k u v g p " x k k v c t g**. Art.965 alin.(1) C. civ. precizează: „Lucrurile viitoare pot face obiectul

obligăției”. În acest sens pot face obiectul vânzării, de exemplu, o recoltă viitoare, un bun ce urmează să fie confecționat. Dacă bunul viitor nu se realizează, vânzătorul va datora despăgubiri pentru neexecutarea contractului.

Cea de-a treia situație este în cazul **eqpvtcevnwk"ew" vgt o gp** sau condiție, când transmiterea dreptului de proprietate este amânată până la împlinirea termenului sau condiției.

Ca efect al încheierii contractului, părților contractante le revin anumite obligații.

Qdnkic kkngrtkpekrng"cngrx-p| vqtwnw sunt:

c+rtgftgc lucrului vândut în condițiile de livrare prevăzute în contract (termen, loc, cantitate, calitate) și garantarea cumpărătorului pentru lucrul vândut. Prin predare, legiuitorul a înțeles punerea efectivă a lucrului la dispoziția cumpărătorului, iar, potrivit art.1317 C. civ., cheltuielile de predare sunt în sarcina vânzătorului, cele de preluare fiind în sarcina cumpărătorului. Predarea mărfurilor poate fi:

J reală – când bunurile intră efectiv în posesia cumpărătorului sau sunt predate cărașului, pentru a le transporta la destinație;

J simbolică – atunci când se înmânează cheile unui depozit unde se află bunurile sau înmânarea recipisei de depozit către cumpărător.

Lucrul vândut trebuie predat la termenul prevăzut de către părțile contractante, iar dacă nu a fost stabilit, predarea se face conform principiilor generale, imediat după realizarea acordului de voință sau la cererea cumpărătorului.⁸ Există situații când termenul de predare a lucrului vândut poate fi considerat esențial de către cumpărător sau de ambele părți. Acest caracter este impus de natura bunului sau prin voința părților. Caracterul esențial al termenului trebuie să rezulte expres din contract. El poate rezulta și din împrejurări care sunt cunoscute de ambele părți. De exemplu, lucrul vândut îl constituie o cantitate de legume (marfă perisabilă).

În ceea ce privește locul predării, dacă nu a fost prevăzut în contract și nu rezultă nici din natura operațiilor comerciale, acesta este domiciliul ori reședința vânzătorului.⁹

d+ Qdnkic kc" fg" ictcp kg decurge din obligația vânzătorului de a face tot ce îi stă în putință pentru a asigura cumpărătorului stăpânirea liniștită, garantând contra evicțiunii¹⁰ și contra viciilor ascunse. Tot în sarcina vânzătorului cade răspunderea dacă lucrul vândut este impropriu întrebuințării sau dacă viciile îi micșorează valoarea de întrebuințare.¹¹ Potrivit art.1352 C. civ., vânzătorul răspunde numai pentru viciile ascunse, adică pentru acele lipsuri calitative ale lucrului care nu puteau fi descoperite la predare cu mijloace obișnuite de verificare, în același timp fiind exonerat de viciile aparente, care, potrivit art.1353 C. civ., cumpărătorul le poate constata. Și Codul comercial vine în această privință cu relementări, precizând în art.70:

„Cumpărătorul unor mărfuri sau produse provenind din altă piață este dator să denunțe vânzătorului viciile aparente în timp de două zile de la primire ori de câte ori un timp mai lung n-ar fi necesar din cauza condițiilor excepționale în care se află lucrul vândut sau persoana cumpărătorului”. Dacă viciile aparente au fost aduse la cunoștința vânzătorului în termen, cumpărătorul poate reclama viciile în termen de 3 ani (art.3 din Decretul nr.167/1958). Potrivit art.71 și art.72 C. com., la cererea cumpărătorului sau a vânzătorului, președintele instanței judecătorești poate dispune constatarea de către unul sau mai mulți experți a calității și stării în care se află lucrul vândut, sechestrarea lucrului vândut sau depunerea lui într-un depozit public ori în alt loc pe care îl va stabili. În obligațiile vânzătorului intră și cheltuielile de cântărire, măsurare, numărare.

Qdnkic kkngr"ew o r t vqtwnw"

Potrivit art.1361 C. civ., cumpărătorului îi revine obligația **fg"crn vk"rtg wn**, la termenul și locul stabilit în contract sau, potrivit art.1362 C. civ., la locul și data predării lucrului. Pentru întârziere, potrivit art.1363 C. civ., cumpărătorul datorează dobânzi. Plata se poate efectua printr-o singură prestație sau în rate.

O altă obligație pentru cumpărător constă în **rwetgc" p"rtk o ktg" hwetwnw**, la data și locul convenit de părți sau potrivit principiilor generale, imediat după realizarea acordului de voință sau la cererea vânzătorului.¹² Tot în obligația cumpărătorului intră și cheltuielile legate de redactarea contractului, precum și cheltuielile de ridicare a lucrului.

T urw p fgtgc" r g p v t w" p g t g u r g e v t g c" q d n k i c k k n q t

Dreptul comun prevede că partea în culpă de nerespectarea obligațiilor din contractul de vânzare-cumpărare va răspunde sub forma penalităților, când s-a stipulat o clauză penală (art.1066 C. civ.) și sub forma despăgubirilor, când a fost cauzat un prejudiciu. Creditorul nu mai are dreptul să pretindă și despăgubiri în cazul în care părțile au stipulat o clauză penală în contractul de vânzare-cumpărare, chiar dacă prejudiciul ar fi mai mare decât suma care face obiectul clauzei penale.

F t g r v w n" e q o r c t e v

Începem incursiunea privind alte sisteme de drept, în materie de vânzare-cumpărare, cu cel **htcpeg|**, care a constituit, de altfel, și sursa de inspirație a legiuitorului român. Astfel, Codul civil francez a novat materia transferului dreptului de proprietate, legând-o de simpla exprimare a consimțământului. Aceasta era una dintre consecințele spiritului său general: cultul autonomiei de voință a condus la a conferi acordului de voință al părților puteri depline, incluzând transferul proprietății.¹³ Vânzarea-cumpărarea este reglementată de Codul civil francez în art.1582-1701. Potrivit reglementării franceze, principalul scop urmărit de cumpărător la încheierea contractului este dobândirea proprietății.¹⁴

Printr-o privire asupra Codului civil german, se poate observa că dispozițiile sale pornesc de la art.433, potrivit căruia vânzătorul este obligat să procure cumpărătorului proprietatea asupra lucrului. De asemenea, așa cum rezultă din art.434, lucrul vândut trebuie să fie liber de orice drepturi al terților. Din reglementările Codului civil german se poate concluziona că, în acest sistem de drept, valabilitatea contractului de vânzare-cumpărare nu este condiționată de faptul că bunul vândut aparține celui care înstrăinează. Ca raport obligațional, contractul de vânzare-cumpărare este valabil, urmând ca în cazul neexecutării obligației de transferare a proprietății vânzătorul să fie răspunzător. Definind contractul de vânzare-cumpărare, Codul civil german prevede expres că vânzătorul este obligat să predea bunul și să transmită proprietatea. Așadar, în principiu, obligația de predare este distinctă de obligația de asigurare a proprietății. În ceea ce privește vânzarea de bunuri mobile, cele două obligații sunt, de regulă, concomitente (art.921 C. civ. german), spre deosebire de vânzarea de imobile, unde cele două obligații sunt independente.

În cazul în care proprietarul nu poate asigura proprietatea, ci doar posesia, suntem în prezența unei neexecutări parțiale, care produce aceleași efecte cu neexecutarea totală, dacă pentru cumpărător nu prezintă interes executarea doar în parte. Prin această reglementare separată a obligației de a asigura proprietatea Codul civil german s-a îndepărtat de principiul evicțiunii din dreptul roman, potrivit căruia vânzătorul nu era răspunzător decât pentru cazul în care cumpărătorul era deposedat. După cum se apreciază în literatura de specialitate,¹⁵ principiul cuprins în Codul civil german nu este doar o consecvență a organizării transmiterii proprietății în materia drepturilor reale, ci el însuși răspunde nevoilor circuitului civil. În acest sistem de drept transmiterea dreptului de proprietate asupra imobilelor se face prin exprimarea consimțământului, urmată de înscrierea în cartea funciară, iar în materie de bunuri mobile proprietatea se transmite prin exprimarea consimțământului și tradițiunea bunului; dacă bunul era deja în posesia dobânditorului – doar prin exprimarea consimțământului. Bunurile mobile se pot dobândi în proprietate și prin efectul buneii-credințe, dobânditorul fiind considerat de rea-credință dacă știa (ori nu știa dintr-o gravă neglijență) că bunul nu aparține înstrăinătorului. Până la înscriere în cartea funciară dobânditorul are un așa-numit *Cpvcvuejchvtgejv*, un drept viitor, a cărui aplicare este reglementată juridicește, drept care însă nu-l îndreptățește la posesie. În cazul în care o persoană neîndreptățită a dispus de un bun imobil, dreptul german cunoaște așa-numita convalescență a actului juridic (art.185 C. civ. german). Potrivit alin.(1), actul de dispoziție încheiat de o persoană neîndreptățită este valabil dacă este urmat de consimțământul persoanei îndreptățite. Alineatul al doilea prevede că acel act va

fi valabil dacă persoana îndreptățită ratifică actul sau persoana neîndreptățită dobândește bunul ulterior, sau persoana îndreptățită devine moștenitor pur și simplu al persoanei neîndreptățite și în această calitate trebuie să garanteze. Articolul 434 îl obligă pe cumpărător împotriva oricăror drepturi pe care terții le-ar putea valorifica în contra lui, ceea ce înseamnă că vânzătorul este obligat să răspundă nu doar dacă drepturile terților l-au tulburat deja, dar și în cazul în care l-ar putea tulbura pe cumpărător. În ceea ce privește natura drepturilor ce pot fi invocate, s-a considerat¹⁶ că poate fi vorba despre orice drepturi, cu excepția proprietății, căci problema proprietății este deja reglementată prin art.433 C. civ. german. Sancțiunea încălcării obligației prevăzute în art.434 C. civ. german este aceea că drepturile cumpărătorului sunt cele prevăzute în art.440 alin.(1) C. civ. german: poate invoca excepția de neexecutare (art.320-321); poate fi scutit de executarea propriei obligații în condițiile art.323 (imposibilitate de executare); poate pretinde daune interese dacă imposibilitatea de executare este imputabilă debitorului; poate denunța contractul, potrivit art.325-326. Deci, se poate concluziona că în sistemul de drept german obligația vânzătorului nu mai este privită ca o obligație „de regres”, ci ca una de neexecutare, în care faptul neexecutării constă tocmai în neasigurarea proprietății. Așa cum se remarcă în literatura de specialitate, deosebirea dintre sistemul roman și sistemul german al asigurării proprietății este atât de semnificativă, încât aproape nu este întrebare din materia garanțiilor răspunsul la care să nu depindă de această diferențiere.¹⁷

Asemănător soluției doctrinare din dreptul francez se prezintă vânzarea mobilă în sistemul *ftgrvwnwk" gpingl*, reglementată prin Sale of Goods Act din 1893, actualizat prin cel din 1979. Aici este prevăzută prezumția, potrivit căreia vânzătorul se obligă să transmită dreptul asupra lucrului către cumpărător, el garantând că lucrul vândut este liber de orice sarcini sau servituți și că, de asemenea, cumpărătorul va dobândi posesiunea liniștită asupra bunurilor. În caz contrar, el se obligă să plătească despăgubiri pentru neexecutare.

În *ukvvg o wn" fg" ftgrv" cn" Uvcvgnqt" Wpkvg" cng" C o g/ tkkk*, dreptul contractelor cuprinde, ca și în dreptul englez, cutume și drept scris, cu excepția statului Louisiana, în care este în vigoare un Cod civil, după modelul celui francez. În restul statelor se aplică o serie de reglementări, printre care Uniform Commercial Code (UCC), a cărui interpretare nu este însă unitară pe întreg teritoriul. Contractul de vânzare-cumpărare este numit aici simplu – *sale*. Transmiterea proprietății operează, de regulă, în momentul în care vânzătorul a executat obligația de predare a bunului. În privința garanției împotriva evicțiunii, la început ea era ca și în dreptul englez, necunoscută, fiind operantă doar o răspundere delictuală. Uniform Commercial Code nu definește evicțiunea, dar în secțiunea 2-312 prevede că

vanzătorul garantează că transmiterea titlului este liberă de vicii și corespunzătoare din punct de vedere legal, respectiv, contractual. El mai garantează în continuare că lucrul vândut va fi predat liber de sarcini sau alte îngrădiri. În cazul în care vânzătorul este comerciant, cumpărătorul are dreptul să pretindă ca bunul să fie liber de drepturi de proprietate industrială sau intelectuală.

În *Gnxg kc*. Codul obligațiunilor cumulează obligația de a asigura proprietatea cumpărătorului cu garanția contra evicțiunii. Astfel, pe de o parte, art. 184 prevede, definind contractul, că vânzătorul este obligat să predea lucrul și să transfere proprietatea, iar apoi art. 192 reglementează obligația vânzătorului de a-l garanta împotriva evicțiunii totale sau parțiale. Doctrina atribuie garanției împotriva evicțiunii în general funcția de a-i asigura cumpărătorului liniștită posesiune asupra lucrului, recunoscând în același timp că semnificația practică a normelor asupra evicțiunii este relativ scăzută.

Note:

¹ *A se vedea*: St.Cârpenaru. *Ftgrv"eqogtekn"tqo~p0* Ediția a V-a. – București: ALL Beck, 2005, p.434.

² *A se vedea*: Dr.Al. Sitaru. *Ftgrvwn"eqogt wmwk"kpvgtpc kqpcn0* Vol. II. – București: Actami, 1996, p.233.

³ *A se vedea*: S.Angheni, M.Volonciu, C.Stoica. *Drept comer-ekcn0* – București: Editura Universitară, 2004, p.344.

⁴ În situația când bunul vândut a pierit independent de voința vânzătorului (ex: ca urmare a unei calamități), cumpărătorul nu poate pretinde recuperarea.

⁵ O astfel de vânzare cu rezerva proprietății a fost reglementată în trecut, prin Legea din 2 august 1929 asupra vânzării pe

credit a mașinilor industriale, agricole și autovehiculelor (în prezent abrogată).

⁶ *A se vedea*: O.-M. Corsiuc. *Rtkpekrcongng"ghgevg"eng"eqpvtce-vmwvk"fg"x~p/ctg/ewor tctg"eqogtekn "11* Revista de Drept comercial, 2007, nr.2, p.2; St.Cârpenaru. *Qr0"ekv0*. "p.426.

⁷ Art.62 C. com. dispune: „Când mărfurile vândute sunt arătate în contract numai prin câtime, fel de calitate, fără nici o altă indicațiune de natură a desemna un corp cert și determinat, vânzătorul este obligat a preda, la locul și timpul stipulat, câtimea, felul și calitatea cuvenită chiar dacă mărfurile, care ar fi fost la dispoziția sa în momentul formării contractului sau pe care el și le-ar fi procurat în urma executării lui, ar fi pierit sau dacă expedierea sau sosirea acelor mărfuri ar fi fost împiedicată de vreo cauză oarecare”.

⁸ *A se vedea*: A.Leik. *Ftgrvwn"chcegtknq0* – Iași: Tehnopress, 2003, p.189.

⁹ *A se vedea*: I.L. Georgescu. *Ftgrvwn"eqogtekn"tqocp0* – București: Lumina LEX, 1994, p.344.

¹⁰ În virtutea garanției de evicțiune, vânzătorul are obligația să-l apere pe cumpărător de tulburările de drept din partea unei terțe persoane și să se înfățișeze în instanță, în calitate de garant, în cazul când cumpărătorului i s-a intentat o acțiune judecătorească.

¹¹ *A se vedea*: C.Acostăchioaiei. *Elemente de drept pentru geppqok vk0* Ediția a II-a. – București: ALL Beck, 2004, p.216.

¹² *A se vedea*: S.Cârpenaru. *Qr0"ekv0*. p.409.

¹³ *A se vedea*: C.Toader. *Gxke kwpgc"p"eqpvtcevgng"ekxkng*. – București: ALL, 1997, p.50.

¹⁴ *A se vedea*: A.Lucas, P.Catala. *Eqfg"ekxkn0* – Paris: Litec, 1994, p.829.

¹⁵ *A se vedea*: H.Kahler, în: STAUDINGER Kommentar zum BGB, la Camelia Toader. *Qr0"ekv0*. "p.49.

¹⁶ *A se vedea*: Putzo, în: PALANDT Komenter zum, BGB. – Munchen, 1996, p.499.

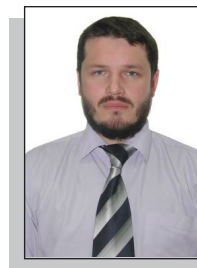
¹⁷ *A se vedea*: E.Rabel. *Fkg"Jchwpi"fgu"Xgtmcwhgtu"ygtigp"Ocpigu"kp"Tgejvg0* – Leipzig: Veit & Comp, 1902, p.109.

KPVGTRTGVCTGC^{'''} FTGRVWNWK^{<'''} CURGEVG^{'''} VGQTGVKEQ/RTCEVKEG

Gheorghe GUZUN,

fqevqt",p"ftgrv."eqphgtgp kct"wpkxgtukvct
Aureliu GUZUN,
lector universitar

Recenzent: **Dumitru GRAMA,**

fqevqt",p"ftgrv."eqphgtgp kct"wpkxgtukvct."egtegv vqt" vkkp kLe"eqqtfqpcvqt"nc"KKUF"cn"C O

SUMMARY

Kpvgrtrtgvckqp"ku"hc"oknkct"hgcvwtg"qh"nc y"cpf"ngi cn"rtceveg0"Hqt"uog"ngi cn"vjgqtkuvu."kpvgrtrtgvckqp"ku"c"egpvtcn."gxgp"hwppfcvkqpcn."curgev"qh"nc y0" Fgurkvg" o cpl" fkuewuukqpu"qh"kpvgtrtgvckqp."kp"c"xctkgv{"qh"ngi cn"vjgqtkvkecn"eqpvgzvu."vjgtg"tgo ckpu" ykfgurtgcf"fkuc itgg o gpv"qxgt"vjg"pcvwtg"qh"kpvgtrtgvckqp"kp"nc y0"Kv" o cl" ygm"dg"vj cv"vjg" tgcuaq"kpvgtrtgvckqp"tgo ckpu"c" ykfgn{/eqpvguvgf"curgev"qh"ngi cn"vjgqtf"ku"vj cv"qwt" xgt{"eqpegrvkqp"qh"y jcv"eqwpvu"cu"nc y" o cl" fgrgpf"qp"c"rtqrgt"wpfgtuwcpfkpi"qh"vjg"tqng"qh"kpvgtrtgvckqp"kp"nc y0

Interpretarea dreptului este una dintre verigile centrale atât în procesul de aplicare a dreptului, cât și în procesul analizei normelor juridice, calificării juridice și adoptării deciziei. Din acest punct de vedere, fiecare act de aplicare a dreptului este și rezultatul interpretării legii.

Interpretare înseamnă clarificarea sensului, conținutului legii sau al altui act al puterii de stat.¹

Kpvgrtrtgvctg"lwtkfke înseamnă dezvoltarea conținutului legii sau al normelor juridice.²

Interpretarea dreptului este o activitate intelectual-volitivă privind stabilirea conținutului adevărat al actelor juridice în scopul realizării și perfecționării lor.³

Profesorul Gheorghe Avornic propune următoarea definiție a interpretării dreptului: „Prin interpretarea normelor de drept se înțelege o fază a procesului de aplicare a dreptului, prin care se are în vedere un proces intelectual îndreptat la stabilirea exactă a sensului și conținutului normelor de drept supuse interpretării cu ajutorul unui mecanism (un ansamblu de metode și procedee) special investit pentru aceasta”.⁴ Profesorul Boris Negru susține că interpretarea constituie o operație logico-rațională care oferă soluțiile juridice adecvate pentru diferite situații cu care ne confruntăm.⁵

În temeiul celor expuse, am menționa că interpretarea normelor juridice este clarificarea sensului lor, sau clarificarea conținutului voinței adevărate a legiuitorului.

Interpretarea conține două elemente:

1. Explicarea pentru sine
2. Explicarea pentru alții.

Explicarea pentru sine presupune dezvoltarea conținutului normelor juridice „pentru sine”. Explicarea pentru alții presupune dezvoltarea conținutului normelor juridice pentru alții. Explicarea pentru alții se poate

conține în acte speciale (ele se numesc interpretative), dar ea poate fi inclusă și în actele de aplicare a dreptului, în astfel de acte ca decizia judecății pe un dosar concret. Și explicarea pentru sine a cerințelor normelor juridice, ca un proces intelectual lăuntric, și explicarea pentru alții, că exprimare în exterior a concluziilor sale privind conținutul dreptului cu scopul de a demonstra cum trebuie înțeles actul juridic, foarte des sunt unite într-o noțiune – „interpretarea dreptului”.

Explicarea pentru sine constituie procesul înțelegerii, cunoașterii, conștientizării conținutului „pentru sine”. Explicarea pentru alții este lămurirea, aducerea conținutului însușit la cunoștința altora. În literatura juridică au fost expuse diverse puncte de vedere cu privire la elementele indicate. Unii savanți examinau interpretarea numai ca explicare pentru sine, alții o reduceau exclusiv la explicare pentru alții.

Au fost întreprinse încercări de a selecta elementul principal, determinant. O asemenea abordare a chestiunii este greșită din punct de vedere științific, dar și practic. Explicarea pentru sine și explicarea pentru alții sunt două laturi dialectic legate ale unui proces unic.⁶

Explicarea pentru sine anticipează, însoțește și finalizează procedura de explicare pentru alții, deoarece, înainte de a explica altora conținutul normei, interpretatorul trebuie să și-l clarifice, să înțeleagă el însuși conținutul. Și anume, explicarea pentru alții nu reprezintă bilanțul și nici scopul interpretării. Ea se realizează pentru ca conținutul actului normativ juridic să fie înțeles, lămurit, clar pentru alte persoane – subiectele realizării dreptului. Totodată, se cere a reține că interpretarea dreptului se înfăptuiește nu pentru a cunoaște obișnuința, pentru studierea normelor juridice, ci în scopul realizării lor. Circumstanța nominalizată îi

și atribuie particularități specifice procesului examinat, adică procesului de interpretare.

La o analiză mai profundă putem caracteriza interpretarea dreptului ca o activitate specifică, ca un fenomen social deosebit, ca un factor specific al culturii juridice, moment al existenței și dezvoltării dreptului, o condiție necesară a reglementării juridice.

Hermeneutica este știința și arta interpretării termenilor și noțiunilor juridice, este un fel de apogeu al măiestriei juridice, punctul culminant al activității juridice.⁷

Anticipând chestiunea necesității interpretării, am sublinia că interpretarea juridică e necesară în legătură cu faptul că legile, alte acte normative juridice conțin teze legislative generale, deseori destul de abstracte; pe lângă aceasta, expuse nu numai în sistemul de semne, în aspect de limbă – logic, dar și în „limbă juridică”.

Și toate acestea cer o activitate a gândirii destul de intensă cu folosirea cunoștințelor juridice și a altor cunoștințe speciale, când se obține, vorbind convențional, „traducerea inversă” a textelor juridice în sistemul de cuvinte și noțiuni, care permit a aplica corect și precis legea. Cu atât mai mult că în anumite legi, în alte acte normative juridice se întâlnesc imprecizii și greșeli, momente neclare.⁸

Interpretarea este un proces de cunoaștere. Interpretarea juridică este o varietate a cunoașterii, adică un proces complicat al activității de gândire, în rezultatul căreia are loc trecerea de la neștiință la cunoaștere, se reproduce tabloul real veridic al lumii obiective.

Însă, spre deosebire de alte genuri ale cunoașterii (teoretice, obișnuite), interpretarea juridică reprezintă o cunoaștere specială, care se înfăptuiește în scopurile realizării practice a dreptului. La cunoașterea specială în domeniul dreptului se referă, de asemenea, activitatea judecătorească, a altor organe de aplicare a dreptului privind stabilirea circumstanțelor reale ale cauzei.

Interpretarea juridică capătă o importanță și mai esențială la aplicarea dreptului, când ea devine un element al activității autoritare de stat, ce determină consecințele juridice obligatorii la soluționarea cazului juridic. Aici și însăși interpretarea capătă o importanță juridică obligatorie; în ea nu rareori e esențial elementul explicării pentru alții și ea direct influențează asupra reglementării juridice a relațiilor sociale.

Rolul și locul interpretării dreptului în viața societății sunt legate de regimul politic și de starea legalității. În regimul totalitar, în condițiile fărădelegii, interpretarea se folosește des pentru aplicarea arbitrară a dreptului.⁹

Esența interpretării ca activitate specifică constă în particularitățile dreptului ca fenomen social. Aceste particularități sunt de așa natură încât dictează necesitatea interpretării. Acestea sunt: caracterul normativ, caracterul general obligatoriu, caracterul sistematic, caracterul formal-determinat și constrângerea de stat.

Baza dreptului o constituie normele - reguli cu caracter general. Caracterul normativ al dreptului este o particularitate deosebită, întrucât dreptul este o măsură egală aplicată față de oamenii, de fapt, inegali. Întrucât legea e generală (universală), iar întâmplarea, situația la care ea se aplică este unică, subiectele care o realizează sunt individuale, e necesară interpretarea normei generale, clarificarea faptului dacă ea poate fi aplicată în cazul concret și față de subiecte concrete.

Subiectul realizării dreptului întotdeauna „probează” regula generală la fapte concrete, persoane concrete, ținând cont de particularitățile locului, timpului etc. Interpretând norma, el prin aceasta determină dacă ea este aplicabilă și în ce măsură la cazul concret, la persoana concretă. Și aici subliniem că a aduce generalul la un caz izolat fără explicarea pentru sine e imposibil. Se știe că dreptul reprezintă un fenomen social specific care are legitățile sale de dezvoltare, forme de manifestare și realizare, structură, construcții, moduri și tipuri de reglementare etc. Particularitățile indicate, de asemenea, cer o activitate deosebită pentru clarificarea sensului adevărat al normelor juridice. Este vorba nu numai despre interpretare, înțelegere a termenilor juridici speciali, dar și despre evidența particularităților reglementării juridice.

Necesitatea interpretării în drept este chemată la viață și de contradicțiile posibile între forma și conținutul lui. Desigur, conținutul dreptului își găsește expresia în actele normative juridice, care nu întotdeauna exprimă corect voința adevărată a legiuitorului. Nivelul scăzut al tehnicii juridice, neajunsurile de ordin tehnic conduc, fără îndoială, la lacune, contradicții, la denaturarea conținutului dreptului. În asemenea cazuri, interpretarea constituie o condiție obligatorie a cunoașterii conținutului adevărat al prescripțiilor juridice.

În literatura juridică a fost expusă opinia că trebuie interpretate numai normele neclare (confuze, vagi), iar cele clare, înțelese nu ar avea nevoie de interpretare. O astfel de opinie e discutabilă. Doar pentru a determina dacă norma data e înțeleasă, e clară, trebuie s-o clarificăm, s-o înțelegem, adică s-o interpretăm.

Interpretarea dreptului e necesară, de asemenea, în virtutea contradicției între caracterul formal-determinat al normelor juridice și dinamismul vertiginos al relațiilor sociale. În virtutea caracterului formal-determinat, prescripțiile juridice rămân invariabile, stabile până la modificarea lor.

În același timp, viața socială se schimbă permanent. De aceea, nu rareori legea se aplica în condițiile care s-au modificat esențial în comparație cu momentul emiterii ei.

Interpretarea literală. În majoritatea cazurilor, sensul normelor juridice coincide în întregime cu textul articolului actului normativ juridic în care acestea sunt formulate. În acest caz se spune că litera legii corespunde cu spiritul ei. Aplicarea majorității normelor

juridice are loc în conformitate cu textul lor, deoarece litera și spiritul lor coincid.

Dar, există și situații când această coincidență lipsește. De exemplu, alin.(4) art.48 din Constituția Republicii Moldova¹⁰ stipulează: „Copiii sunt obligați să aibă grijă de părinți și să le acorde ajutor”. Cuvântul „copiii” este o noțiune foarte largă. Ea cuprinde și pe copilul de 2 zile, și pe copilul de 16-17 ani, pe copilul major, copilul minor, dar inapt de muncă. Probabil, în cazul dat este vorba despre copiii majori, apti de muncă și cu capacitate de exercițiu.

Nu întâmplător, în Codul familiei al Republicii Moldova¹¹ (art.80 alin.(1)) legiuitorul subliniază: „Copiii majori apti de muncă sunt obligați să-și întrețină și să-și îngrijească părinții inapti de muncă care necesită sprijin material”.

Interpretarea restrictivă. La interpretarea restrictivă textul normei juridice este formulat mai larg decât sensul, conținutul ei real. De exemplu, în art.20 din Codul familiei se menționează că „bunurile dobândite de către soți în timpul căsătoriei aparțin ambilor cu drept de proprietate în devălmășie, conform legislației”. Însă, sunt foarte multe cazuri când soții, nedesfășurând căsătoria, trăiesc separat. Este oare averea lor proprietate devălmășă? În acest caz, probabil, este necesar a interpreta norma juridică restrictiv, adică nu orice bunuri, avere dobândite în timpul căsătoriei constituie proprietatea comună, devălmășă.

Conform Constituției Republicii Moldova (art.57 alin.(1)) „apărarea Patriei este un drept și o datorie sfântă a fiecărui cetățean”.

Din textul legii literalmente poate fi înțeles că este vorba despre obligațiunile tuturor cetățenilor, indiferent de vârstă, starea sănătății, activitate, dar, realmente, după sensul legii se au în vedere numai cetățenii care au atins vârsta de 18 ani și cu vârsta nu mai mare de 50 de ani, având capacitate de exercițiu, nu însă minorii și cei fără capacitate de exercițiu. Deci, textul legii, într-adevăr, e mai larg în raport cu conținutul voinței legiuitorului, de aceea și este supus interpretării restrictive.

Interpretarea extensivă. La interpretarea extensivă textului normei juridice i se atribuie un sens mai larg decât cel aparent la prima vedere.

De exemplu, articolul 76 din Codul penal al Republicii Moldova¹² enumeră circumstanțele care sunt recunoscute atenuante în cazul pronunțării de către instanța de judecată a măsurii de pedeapsă:

- a) săvârșirea pentru prima dată a unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave;
- b) săvârșirea infracțiunii de către un minor;
- c) săvârșirea infracțiunii de către o femeie gravidă;
- d) prezența copiilor minori în familia vinovatului;
- e) săvârșirea infracțiunii ca urmare a unui concurs de împrejurări grele de ordin personal sau familial ori din motive de compătimire;

f) preîntâmpinarea de către vinovat a urmărilor prejudiciabile ale infracțiunii săvârșite, repararea benevolă a pagubei pricinuite sau înlăturarea daunei cauzate;

g) căința sinceră sau autodenunțarea;

h) contribuirea activă la descoperirea infracțiunii sau la arestarea infractorilor;

i) acțiunile ilegale sau imorale ale victimei, dacă ele au provocat infracțiunea;

j) alte împrejurări.

După sensul legii, această enumerare a circumstanțelor atenuante nu este una exhaustivă (completă) și judecata poate lua în considerație și alte circumstanțe, dacă le va recunoaște atenuante. Prin urmare, art.76 din Codul penal al Republicii Moldova poate fi interpretat extensiv. Însă, nu poate fi interpretat extensiv art.77 din același Cod, care enumeră circumstanțele agravante.

Sau să luăm alt exemplu: art.74 alin.(1) din Codul familiei stipulează obligația părinților de a-și întreține copiii: „Părinții sunt obligați să-și întrețină copiii minori și copiii majori inapti de munca care necesită sprijin material”. Din sensul normei juridice citate mai sus rezultă că și înfiitorii echivalați juridic cu părinții de sânge au aceeași obligație față de copiii înfiați anterior. Deci, și în acest caz avem de a face cu interpretarea extensivă.

În concluzie, am sublinia că atât interpretarea restrictivă, cât și cea extensivă se înfăptuiesc strict în limitele normei interpretate și că nici prima, nici cealaltă nu „îngustează” și nu „lărgește” conținutul normei, ci numai scoate la iveală sensul „literei” normei juridice.

Note:

³ „ ” „ ” <„Учебник / Под редакцией М.М. Рассолова и др.– Москва: ЮнитиДиана, Закон и право, 2000, p.305.

⁴ С.С. Алексеев. „ ” . – Москва: Юридическая литература, 1996, p.167.

⁵ „ ” „ ” : Учебник / Под редакцией В.М. Корельского и В.Д. Перевалова. – Москва: Издательская группа НОРМА–ИНФРА–М, 1998, p.358.

⁶Gh. Avornic. *Vgatkci ipggtcn "c"ftgrvnmwk*. Ediția a II-a. – Chișinău: Cartier, 2004, p.435.

⁷ B.Negru, A.Negru. *Vgatkci ipggtcn "c"ftgrvnmwk" k"ucvnmwk0* – Chișinău, 2006, p.442.

⁸ „ ” „ ” <„Учебник / Под редакцией В.М. Корельского и В.Д. Перевалова, p.358.

⁹ С.С. Алексеев. „ ” , p.168.

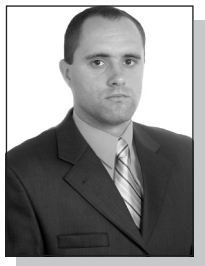
⁸ *kdkfgo*, p.167.

⁹ *kdkfgo*, p.168.

³² Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr.1.

³³ Codul familiei al Republicii Moldova, adoptat la 26 octombrie 2000. – Chișinău, 2000.

³⁴ Codul penal al Republicii Moldova, adoptat la 18 aprilie 2002.

WPGNG"CURGEVG"CNNG"QDKGEVWNWK"LWTKFKE" CN"KPHTCE KWPKK"FG"UCOCXQNPKEKG

Sergiu CERNOMOREȚ,

fqevqtcpf"Cecfgokc"ș vghcp"egn"Octg c"OCK"TO+

Recenzent: **Viorel BERLIBA,**

fqevqt",p"ftgrv."eqphgtgp kct"wpkxgtukvct"Cecfgokc"ș vghcp"egn"Octg c"OCK"TO+

SUMMARY

Vjg"rtqdnqo"qh"eqttgevn{f"fgvgtokpcvkqp"qh"lwtkfkecn"qdlgev"qh"ctdkvtctkpguu"jcu"igpgtcvqgf" c"itgcv"pwo dgt"qh"fqevtkpcn"qrkpkqpu"cpf"cnuq"jcu"kvau"korcev"qp"vjg"ngikuncvkgxg"ngxgnl"ctdkvtctkpguu"o"ku"c"etkog"y jkej"vjtgcvqpu"vjg"rtguvkiq"cpf"cwvjqtqv{f"qh"uvcvq"vwtwevwtg."tgnvqkpu"nkpm"kp"qtfgt"qh"tgcnk/g"cfokpkvvtc-vkxg"cvwtkdvkvqpu}

Cadrul normativ național instituie anumite limite adecvate pentru desfășurarea normală a relațiilor sociale, în măsura în care realizarea drepturilor și libertăților unor persoane să nu prejudicieze sau să nu limiteze drepturile și libertățile altora, respectându-se întocmai prevederile constituționale.¹

Inevitabil, ignorarea ordinii instituite de realizare a unui drept determină, pe de o parte, apariția unui pericol de încălcare a drepturilor și intereselor legitime ale altor persoane, iar, pe de altă parte, o astfel de faptă intervine ca expresie a unei „dezaprecieri”, „ignorări” a suveranității statului din partea celor care încalcă ordinea de realizare a drepturilor și intereselor. Anume statul instituie o astfel de ordine de realizare a drepturilor, supraveghind exercitarea acesteia.

Prin fapta de samavolnicie se neagă autoritatea și prestigiul organelor de stat, relații ce se exprimă în realizarea de către organele competente a atribuțiilor de administrare. Conținutul acestor atribuții constă în instituirea unor relații sociale de dirijare între organele autorităților publice și persoane fizice sau juridice, ultimele aflându-se pe poziție de subordonare.

Gradul prejudiciabil al samavolniciei reiese din faptul că această infracțiune atentează la ordinea de administrare de stat, adică la conținutul acesteia.

Qtfkpgc"fg"cfokpkvvtctg constituie starea normală de desfășurare a relațiilor sociale, care se asigură prin activitatea execuțional-dispozitivă a autorității publice, fiind realizată în baza legilor și a altor acte normative. Puterea de stat este exprimarea politică a suveranității unui stat, manifestată prin dirijarea societății cu ajutorul organelor sale speciale.²

Samavolnicia supusă răspunderii penale se exprimă prin exercitarea în mod arbitrar a unui drept legitim sau presupus și prin încălcarea ordinii stabilite, dacă s-au cauzat daune în proporții mari intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice. Astfel, apare problema determinării corecte a obiectului infracțiunii de samavolnicie.

În literatura de specialitate se face distincție între *qdkgevn"lwtkfke* și *qdkgevn"ocvgtkn* al infracțiunii.

Obiectul juridic al infracțiunii este definit prin prisma cumulului de valori și interese de importanță socială majoră, protejate de legea penală, la care atentează persoana (sau mai multe persoane) ce săvârșește infracțiunea și cărora, în urma faptei sale, li se aduce ori le poate fi adus un prejudiciu.³ Valorile și interesele nominalizate se află într-o conexiune strânsă cu relațiile sociale cărora le dau naștere sau le modifică.

Modalitățile obiectului juridic al infracțiunii (conform criteriului delimitării „pe verticală”) sunt obiectul juridic general, obiectul juridic generic, obiectul juridic nemijlocit, care, la rândul său, poate fi (conform criteriului delimitării „pe orizontală”): obiectul juridic nemijlocit principal, obiectul juridic nemijlocit secundar.

Obiectul juridic general, fiind propriu tuturor infracțiunilor, nu redă, în esență, specificul infracțiunii de samavolnicie, constituind totalitatea relațiilor sociale care asigură ordinea de drept, proclamată și reglementată de legea penală în vigoare (art.2 C. pen. RM).

Problematica determinării corecte a obiectului juridic generic și, respectiv, a celui nemijlocit a generat mai multe opinii controversate în doctrina penală, reflectându-se în ultimă instanță și la nivel legislativ. Sistematizarea Părții Speciale a Codului penal al Republicii Moldova s-a efectuat anume în baza obiectului generic al infracțiunii, constituind un criteriu unic și rațional de clasificare și, respectiv, de sistematizare a normelor juridico-penale.

Realizând o incursiune cu caracter istoric, observăm că infracțiunea de samavolnicie își găsea sediul incriminator în diferite capitole ale legii penale. Spre exemplu, după cum se cunoaște, în Republica Moldova, până la adoptarea Codului penal din 1961, se aplica legislația RSS Ucrainene, inclusiv cea penală, în care infracțiunea de samavolnicie era incriminată în Capitolul VI. Acest capitol includea infracțiunile contra vieții, sănătății, libertății și demnității persoanei.⁴ Reieșind din

ideea legiuitorului de a include samavolnicia în cadrul acestui capitol, deducem că obiectul juridic generic era reprezentat la acel moment de ansamblul relațiilor sociale legate de protecția vieții, sănătății, libertății și demnității persoanei. De altfel, la momentul actual samavolnicia își găsește sediul legislativ în cadrul Capitolului XVII din Codul penal al Republicii Moldova, intitulat „Infrațiuni contra autorităților publice și a securității de stat”.

Obiectul juridic nemijlocit este constituit din relațiile sociale la care se atentează prin fiecare infracțiune în parte, servind la individualizarea acesteia; acele valori și interese concrete cărora li se aduce sau li se creează pericolul de cauzare a unui prejudiciu.

Cu referire la posibilitățile determinării obiectului nemijlocit al infracțiunii de samavolnicie, în doctrina penală au fost exprimate mai multe opinii, unele fiind contrare atât ideilor doctrinare proprii, cât și practicii judiciare. În continuare vom încerca să determinăm obiectul nemijlocit al samavolniciei prin prisma opiniilor exprimate vis-à-vis de definiția doctrinară a acestuia.

Constatarea corectă a obiectului nemijlocit are importanță atât teoretică, cât și practică. Ceea ce ține de aspectul teoretic, determinarea corectă a acestuia va permite stabilirea eficientă a locului de incriminare a samavolniciei în cadrul infracțiunilor contra autorităților publice și a securității de stat. Importanța practică a determinării obiectului nemijlocit ține de încadrarea juridică corectă a faptelor prejudiciabile concrete, servind în calitate de criteriu principal (uneori și unic) pentru delimitarea samavolniciei de alte infracțiuni. Deseori, în practica judiciară încadrarea faptelor de samavolnicie are loc conform unor conținuturi de infracțiuni asemănătoare, eroarea fiind condiționată de impedimentele create prin modalitatea în care își găsește expresie normativă.

În doctrina dreptului penal tradițional se face delimitarea dintre obiectul nemijlocit principal și obiectul nemijlocit secundar (adiacent). La delimitarea acestora nu se pune accentul pe superioritatea poziției sale în cadrul piramidei valorilor sociale, ci pe prezența „legăturii intrinseci” dintre valorile și relațiile sociale, care constituie obiectul generic și, respectiv, cele ce constituie obiectul nemijlocit de bază. Pentru determinarea corectă a obiectului nemijlocit principal se pornește și de la premisa necesității primordiale și subsidiare de protejare a unor valori și relații sociale, care și formează obiectul nemijlocit principal, sau, după caz, obiectul nemijlocit secundar.

În opinia autoarei *G0Xkuvgtpkęcpw*, obiectul nemijlocit principal al infracțiunii incriminate la art.352 C. pen. RM îl prezintă relațiile sociale cu privire la autoritatea publică.⁵ Nu susținem pe deplin opinia exprimată de autoarea citată, luând în considerație faptul că autoritatea publică este o noțiune prea largă și complexă

pentru a crea posibilitatea protejării în ansamblu prin incriminarea faptei de samavolnicie.

Întru susținerea poziției menționate aducem următoarele argumente: *cwvqtkvcvgc"rwđk* reprezintă o instituție politică (ansamblul organismelor și mecanismelor existente într-o societate), constituită în mod direct sau indirect de către popor, investită de Constituție cu anumită competență pentru a îndeplini unele funcții de guvernare și care se bucură de o anumită autoritate și prestigiu în societate.⁶

Cadrul legal național nu definește conceptul de autoritate publică, însă Constituția Republicii Moldova, în Titlul III, intitulat „Autoritățile publice”, enumeră ca autorități publice *Parlamentul* – organ reprezentativ suprem și legislativ; *Iwxgtpwn" k"Rtg gfkpvng" Tgrwđkkek" Oqnfqxc* – puterea executivă; *kpuwcp gng"lwfgę vqtg vk."* *Eqpuknkwn"Uwrgtkqt" cn" Oc ikuvtcvwtkk."* *Rtęewtcvwtc* – autoritatea judecătorească. De asemenea, Constituția Republicii Moldova reglementează activitatea administrației publice centrale de specialitate (ministerele) și a administrației publice locale (consiliile locale alese și primarii aleși). Din cele relatate reiese că conceptul autorităților publice (care conține mai multe derivate) este prea larg pentru a fi protejat de norma de incriminare de la art.352 C. pen. RM.

După cum s-a menționat anterior, în calitate de obiect nemijlocit principal al infracțiunii incriminate la art.352 C. pen. RM, *G0Xkuvgtpkęcpw* consideră relațiile sociale cu privire la autoritatea publică.⁷ Autoarea ajunge la o astfel de concluzie folosind metoda deducției prin derivarea obiectului juridic principal din cel generic: „...în vederea corelării obiectului juridic special (*p0c0*) al samavolniciei cu obiectul juridic generic al acestei fapte ...”. Rămân neclare considerentele din care autoarea a derivat obiectul juridic special din cel generic, însă în rezultatul derivării a ajuns la concluzia că autoritatea publică reprezintă obiectul principal, și nu obiectul juridic special. Din interpretarea redată de autoare nu este clar care ar fi coraportul acestora după volum și conținut: „anume autoritatea publică reprezintă obiectul principal, și nu obiectul juridic special, din considerente că nu se poate ignora că, la săvârșirea infracțiunii de samavolnicie, în plan secundar se aduce atingere și altor valori sociale decât cea care se află pe locul principal”.⁸

În cele ce urmează ne propunem să clarificăm care ar fi coraportul dintre terminologia utilizată de către *G0Xkuvgtpkęcpw*. Astfel, în doctrina autohtonă obiectul juridic special (specific) al infracțiunii servește la determinarea individualității unei infracțiuni, în cadrul unui grup de infracțiuni de același gen. Obiectul juridic special al infracțiunii este constituit din valoarea socială concretă (și, implicit, relațiile sociale corespunzătoare) căreia i se aduce atingere prin infracțiune. Obiectul juridic special al infracțiunii este obiectul infracțiunii, așa cum acesta este descris prin norma incriminatorie.⁹

De asemenea, în doctrina penală se face uz și de un astfel de termen cum este obiectul nemijlocit – ca semn al componenței de infracțiune. Acesta servește spre a descrie concret valoarea socială și relațiile sociale la care se atentează prin săvârșirea infracțiunii de samavolnicie, care, de altfel, este sinonim, după volum și conținut, cu obiectul juridic special.¹⁰

Autorul *E0Dwnck* definește obiectul juridic principal al infracțiunii drept acea valoare socială, împreună cu relațiile sociale, împotriva cărora se îndreaptă infracțiunea și care sunt apărute prin incriminarea acțiunii principale din cadrul unei infracțiuni complexe, iar obiectul juridic secundar (adiacent) este definit ca valoarea socială și relațiile sociale corespunzătoare acesteia, împotriva cărora se îndreaptă și care sunt apărute prin incriminarea acțiunii secundare sau adiacente din cadrul unei infracțiuni complexe.¹¹ Delimitarea obiectului juridic principal de cel secundar autorul *E0Dwnck* o face în baza prezenței unei acțiuni „adiacente”. Considerăm că anume ultima reprezintă mijlocul sau metoda de săvârșire a infracțiunii, inclusiv în cazul samavolniciei.

În cele din urmă, în baza analizei opiniilor doctrinare cu privire la terminologia utilizată la analiza semnelor obiectului infracțiunii, se poate concluziona că obiectul juridic special (nemijlocit) poate fi definit prin termenul de obiect juridic principal, în cazul în care, prin modalitatea de incriminare a infracțiunii sau prin complexitatea și interdependența relațiilor sociale, se aduce atingere, pe lângă valoarea socială și relațiile sociale corespunzătoare acesteia (care, de altfel, reprezintă obiectul juridic special însuși) și altei valori/relații sociale – denumite obiectul juridic secundar (adiacent).

În opinia autorului rus *F0X0"Kxcpqx*, obiectul nemijlocit principal al samavolniciei îl constituie ordinea instituită de realizare a drepturilor, pe când obiectul nemijlocit secundar poate fi sănătatea persoanei.¹² Este o opinie care reflectă, în linii generale, prea simplist obiectul nemijlocit al infracțiunii de samavolnicie. În esență, existența obiectului nemijlocit secundar (sănătatea persoanei în cazul menționat anterior) este determinată de specificul modalităților de încadrare a infracțiunii de samavolnicie în contextul legii penale a Federației Ruse. Cu toate că, analizând dispoziția art.352 alin.(1) C. pen. RM, precum și practica judiciară, nu ne putem limita doar la sănătatea persoanei – ca unicul obiect nemijlocit secundar. Acesta este cu mult mai larg, determinarea efectuându-se în dependență de modalitățile normative și faptice ale samavolniciei.

O determinare mai detaliată a obiectului nemijlocit principal al infracțiunii de samavolnicie a propus-o autorul *K0Ocectk*. Astfel, obiectul nemijlocit principal îl constituie ordinea instituită de realizare a drepturilor sale contestate, de asemenea, și desfășurarea normală a activității organelor de administrație publică,

precum și interesele persoanelor fizice și juridice.¹³ Ordinea de realizare a drepturilor persoanelor se află în interdependență cu activitatea normală a organelor de administrație publică atât la nivel local, cât și la cel central. Aceste organe realizează funcția supravegherii realizării actelor normative, iar, în unele cazuri, iau parte la asigurarea ordinii de drept în ansamblu, fapt prin care se exprimă suveranitatea statului. Nominalizarea activității normale a organelor de administrație publică vine doar pentru a completa și a preciza obiectul nemijlocit. Concretizarea referitor la faptul că drepturile trebuie să fie contestate reiese din modul de previziune a dispoziției normei juridice care incriminează samavolnicia, semn, care, deși nu este prevăzut expres în dispoziția art.352 C. pen. RM, reiese din interpretarea logică și sistemică.

În acest context, apare necesitatea de a preciza baza juridică care instituie ordinea de realizare a drepturilor. Unii autori includ în sfera obiectului juridic al samavolniciei și ordinea de realizare a drepturilor, instituită de contractele civile licite. Astfel, *X0K0" Tcfegpmq* definește obiectul nemijlocit ca fiind relațiile sociale, care asigură ordinea, stabilită de lege și de alte acte normative, precum și de contractele încheiate în conformitate cu acestea, de obținere, modificare și încetare a unor drepturi, de asemenea, și ordinea de executare a obligațiilor persoanelor fizice și juridice.¹⁴

Nu susținem poziția autorului rus *X0K0" Tcfegpmq*. din considerentul că în cazul infracțiunii de samavolnicie numai la prima vedere se creează impresia că ea implică doar interesele private, fără a atenta la vreun interes public. În cazul unei analize mai profunde, este evident că samavolnicia implică primordial o atentare la ordinea de administrare. Puterea de stat ca și cum ar pierde monopolul său, fiind cedată parțial unei persoane (subiectului activ al infracțiunii), care, prin fapta sa de samavolnicie, își asumă unele atribute ale suveranității, în alte cazuri, persoana depășește orice limite admisibile de comportament (cazurile de aplicare sau de amenințare cu aplicarea violenței, a armei etc.). Ordinea instituită de contractele civile nu implică careva interese publice, ci numai cele private. Conform art.666 C. civ. RM, contractul este un acord de voință realizat între două sau mai multe persoane, prin care se stabilesc, se modifică sau se sting raporturi juridice, fără implicarea statului. De altfel, contractul nu poate fi contrar prevederilor legislative, având menirea de a le detalia, preciza, respectiv, în cazul în care persoana se comportă contrar ordinii stabilite de contract, însă, conform ordinii stabilite de lege (spre exemplu, de Codul civil), lipsește gradul prejudiciabil al infracțiunii și raționalitatea incriminării samavolniciei.

Practica judiciară, de asemenea, nu recunoaște ordinea instituită de realizare a drepturilor de către contractele civile. Din exemplul invocat în continuare reiese expres că samavolnicia afectează activitatea în

domeniul ordinii de administrare, adică ordinea de realizare a unui drept legitim sau presupus:

D0N0" c" hquv" rrwu " uwd", p xkpwtg", p" dc/ c" ctv03; 3" ER" rgpvtw" hcrvwn" e . " nwet- pf", p" ecnkvcvg" fg" x, p/ vqt/ ecuk- gt", p" o c i c/ kpwn" š Q0/ X0" ukvwc" rg" uw0" O0/ Ocpqng. " owp0" Ejk kp w" k" Lkpf" rgtuqpc" ew" t urwpfgtg" o cvgtkc" . " c" uwvvtcu" fkp" ceguv" o c i c/ kp" rtqfwug" cnk o gpvctg" k" dcpk" , p" uw o " fg" 3; 0562. : 3" ngk0

Rgtuqpcgk" xkpqxcvg" pw" k" ug" rn vgc" tgiwncv" ucnc tkwn. " fg" ceggc. " kpk kcn" ew" rgt o kukwpgc" fktgevtwnwk. " crqk" h t " gc. " nwc" rtqfwug" cnk o gpvctg" k" dcpk" fkp" eqpvrwn" uc- nctkwnwk" pgcejkc" k" cn" eqpegfkkqt" rn vkvg" ew" kpvgp kc" fg" c" tguvkwk" fcvqtkc. " , pu " pw" c" tgv kv" fkp" o qvix" e " pw" a primit salariu, iar directorul nu era de acord cu cejkvctgc" , p" tcv0

*Rtkp" o cvgtkcngng" ecw/ gk" ug" eqpLto " e " D0N0" c" hq- nqukv" pgnng ikvk o " dwpwtkng" rtqrtkgtvwnwk" fact" vgo rqtct. " cx- pf" ueqrwn" fg" c" , p" vqctgc" ceguvg" dwpwtk. " k" e " ce kw- pknng" gk" wtogc/ " c" L" ecnkLecvg" ec" ct dktctg0" Cfke . " hcrvc" uc" , pvtwpg vg" ug o pgnng" kphce kwpkk" rtgx / wvg" fg" cnkp0*3+ " ctv0574" E0rgp0" TO" *uc o cxqnpkck+. " , pvtwe- v" fcvpc" , p" o tkog" fg" 8; 0562. : 3" ngk" guvg" , p" rtrqt k" o ctk0*

Kpxqe- pfw/ ug" , p" Lpcn" hcrvwn" e " rgtuqpc" xkpqxcv " c" hquv" cpiclc" . " , p" dc/ c" wpwk" eqpvtcev" fg" owpe . " ew" t urwpfgtg" o cvgtkc" kpfkxfwcn " k" e " pw" gzkuv " fcvg" ectg" ct" eqpLto c" hcrvwn" e " gc" c" ghgevwcv" q" gzgtekvctg" ct dktct " c" wpwk" ftgrv" ng ikvk o " ucw" rtguvrwu" k" q" , pe n- ectg" c" qtfkpkk" uvcdknkvg. " D0N0" c" hquv" cejkvcv 0¹⁵

O poziție aparte invocă profesorul *COKO" Tctqi*, care determină obiectul nemijlocit principal prin intermediul ordinii de soluționare a litigiilor de drept. Este posibilă prezența obiectului nemijlocit secundar, adică drepturile și interesele legitime ale persoanelor fizice și juridice, în dependență de caracterul prejudiciului cauzat.¹⁶ La determinarea obiectului nemijlocit, autorul rus și-a întemeiat poziția reieșind din „contestare” – ca semn al laturii obiective a infracțiunii de samavolnicie. Indiscutabil este faptul că, în cazul samavolniciei, ne aflăm în prezența unui conflict de interese private, în cadrul căruia o parte, ignorând procedura de realizare a unui drept, pe care îl are sau presupune că îl are, îl realizează în mod arbitrar. Prezența contestării nu determină specificul relațiilor sociale la care atențază infracțiunea de samavolnicie. Or, contestarea, realizată ulterior prin adresarea în organele de resort (de drept), nu semnifică că sunt prejudiciate relațiile sociale din sfera înfăptuirii justiției. Realizarea arbitrară a unui drept legitim sau presupus poate avea loc și în afara litigiului de drept, ordinea de soluționare a litigiului fiind desfășurată normal de organele competente – ca o urmare logică a contestării.

Obiectul nemijlocit secundar reiese în mare măsură din modalitățile de incriminare a infracțiunii (forme circumstanțiale ale infracțiunii prevăzute la art.352 C.pen. RM), însă nu ar fi corect să ne limităm doar la acestea. Acest fapt este datorat ordinii de administrare,

care instituie obligația persoanei de a se conforma în cadrul celor mai diverse relații sociale, respectiv fiind afectate într-un mod secundar și alte relații sociale, a căror determinare se face în baza modalității faptice concrete de săvârșire a infracțiunii. Spre afirmarea celor relatate ne poate servi cazul în care proprietarul ilegal preia bunul care îi aparține de la posesorul, căruia anterior i-a încredințat acest bun. În urma acestei fapte se aduce atingere în subsidiar posesiei și folosinței asupra bunului.

Obiectul nemijlocit secundar poate fi constituit din totalitatea relațiilor sociale a căror normală desfășurare este determinată de protecția sănătății persoanei; relațiilor sociale a căror naștere, modificare sau desfășurare este determinată de protecția relațiilor patrimoniale; de protecția inviolabilității psihice și fizice a persoanei etc.

În cele din urmă, concluzionăm că obiectul nemijlocit principal al infracțiunii de samavolnicie îl reprezintă relațiile sociale a căror naștere și desfășurare normală este condiționată de protecția ordinii (stabilite de actele normative în vigoare) de realizare a drepturilor, pe când obiectul nemijlocit secundar constituie, după caz, un interes public sau drepturile/interesele legitime ale persoanelor, fiind reprezentate prin valorile și relațiile sociale enumerate *supra*

Note:

¹ Constituția Republicii Moldova adoptată la 29 iulie 1994, intrată în vigoare la 27 august 1994, art.55.

² "ug" xgfgc< " " 0" Q " " < Учебник для вузов. – Москва: НОРМА-ИНФРА"М, 2000, p.665.

³ "ug" xgfgc< " " 0" Q " " " / Под. ред. Н.Ф. Кузнецовой, И.М. Тяжковой. – Москва: Зерцало-М, 2004, p.164.

⁴ A se vedea: П.И. Гришаев. " " " " " < Лекция для студентов. – Москва, 1957, p.8.

⁵ A se vedea: E.Visterniceanu. T urwpfgtg" rgpnc " rgpvtw" v- n- j tkg0 – Chișinău: Tipografia Centrală, 2006, p.222.

⁶ A se vedea: V.Popa. Ftgrv" rwdnkl – Chișinău, 1998, p.315-316.

⁷ A se vedea: E.Visterniceanu. T urwpfgtg" rgpnc " rgpvtw" v- n- j tkg. p.222.

⁸ kdkfgo0

⁹ A se vedea: S.Brânză. Qdkgewwn" kphce kwpkk" eqpvtc" rcvtk- o qpkwvkw0 – Chișinău, 2005, p.121.

¹⁰ A se vedea: în acest sens: I.Tănăsescu. *Curs de drept penal igpgtcn0* – București: INS, 1997, p.153; C.Butiuc. *kphce kwpgc" eqo rngz 0* – București: ALL Beck, 1999, p.56.

¹¹ A se vedea: C.Bulai. *Ocpwcn" fg" ftgrv" rgpnc0" Rctvgc" I gpg- tcn 0" 6* București: ALL Beck, 1997, p.199.

¹² A se vedea: В.Д. Иванов. " " q0" Q " " < Учебник. – Москва, 2002, p.448.

¹³ A se vedea: И.Макарь. *Drept penal*, p.525.

¹⁴ "ug" xgfgc< " " 0" Q " " < Учеб- ник / Под общей редакцией В.И. Радченко. – Москва: Юри- дический Дом „Юстицинформ», <http://ravnovesie.com/files/dow/092116552634.htm>.

¹⁵ Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr.1r/a-179/2001 din 25.12.2001. Exemplul a fost adaptat la legislația penală în vigoare, deși sentința a fost pronunțată conform legislației penale din 1961.

¹⁶ "ug" xgfgc< " " 0" Q " " " / Под. ред. А.И. Рапога. – Москва: Юрист, 2001, p.567.

TGRWDNKEC"ó"HQTO ""FG"" I WXGTPCTG""C""RQRQTWNWK

Dumitru CĂTĂLIN,
*fjevqtcpf"*WNKO+*

Recenzent: **Victor POPA,**
*fjevqt"jcdnkvcv",p"ftgrv."rtqhgugt"wpkxgtukvct"*WNKO+*

SUMMARY

*Kp"vjg"uekgpeg"qh"eqpukvkvkqpcn"nc y"kv"ku"eqpukfgtgf"vjcv"ctgrwdnke"ku"chqt o"qh"iqxgtpogpv"oqtg"fgoq-
etcvke"vjcp"oqpctejf"."cpf"vjg"rtgukfgpv"qh"ctgrwdnke"ku"wuwcmmf"cu"kip"qh"fgoqetcef"."fwg"vq"vjg"hev"vjcv"vjg"
uqxgtkip"rqygt"dgncpiu"vq"rgqrng"yjq"gzgtekug"kv"vtqwij"vjg"cwvjqtqv"fgxgp"ejqugp"df"jko"FGrgpfkpi"
qp"vjg"ycf"vjg"uwrtgog"dqfkgu"ctg"hgto gf"."vjg"jgcf"qh"uvcvg."kp"rctkewnc"."vjg"uvcvg"ujcm"dg"encuukLgkf"kp"
vjg"Trwdnke<"rtgukfgpvkcn."ugok/rtgukfgpvkcn."rctnkeogpvctf"cpf"curgeken"tgikog"qh"oggvkpi0*

Termenul *republica* provine de la latinescul *res-rwdnkec* și înseamnă un astfel de regim politic în care puterea este „un lucru public”. Deci, republica este apusul monarhiei, deoarece puterea, fiind un lucru public, nu poate fi dată cuiva pe viață sau transmisă prin ereditate, ea este exercitată de către cei căror această putere le aparține, adică de însuși poporul care se auto-guvernează prin forme și metode specifice.¹ Altfel spus, detentorii puterii exercită această putere nu în virtutea unui drept propriu (drept divin, ereditar), ci în virtutea unui mandat conferit de către corpul social.²

În Europa, republica ca formă de guvernare a apărut în Franța, odată cu adoptarea Constituției din 1875, după două reinstaurări a monarhiei. Alte state europene au instaurat forma respectivă de guvernare în urma unor evenimente revoluționare (revoluții, răsturnări de puteri). În literatura de specialitate se consideră că republica este o formă de guvernare mai democratică decât monarhia, iar prezidențialismul este, de regulă, o dovadă a democratismului,³ grație faptului că puterea suverană aparține poporului care o exercită prin intermediul unor autorități alese chiar de către el (parlament, șef de stat). Bineînțeles, această viziune este corectă, însă aici trebuie să fim foarte precauți în definiții, pentru că există și forme perimate de republici, adică sub o formă general recunoscută democratică se poate ascunde o formă de dictatură; și invers, o monarhie poate fi cu mult mai democratică decât o republică. Ca exemplu servește fosta URSS, în care toți subiecții care o constituiau se chemau republici, iar în realitate puterea aparținea nu poporului, ci era uzurpată de către Partidul Comunist, care o exercita prin intermediul structurilor sale teritoriale. Acesta este și cazul lui Hitler, care a venit la putere în 1933 pe valul democrației, iar ulterior a instaurat un regim nazist de teroare. Se înscrie în acest context și cazul „coloneilor negri”, care în 1967 au detronat monarhia în Grecia, dar, în continuare, sub formă de republică au uzurpat puterea, instaurând dictatura. Același lucru

îl putem spune și despre generalul A. Pinochet, care în 1973 a răsturnat puterea legitimă în Chile în frunte cu Salvador Allende, instaurând o dictatură militară ascunsă sub formă de republică.

După felul în care se aleg organele supreme ale statului, în special șeful de stat, republica se clasifică în: prezidențială, semiprezidențială, parlamentară și regim special de adunare. Unii autori se limitează numai la republică prezidențială și parlamentară.⁴

Tgrwdnkec"rtg/kfgp kcn . ca formă de guvernământ, a apărut în 1787 în Statele Unite ale Americii, introdusă prin Constituție, în care se prevede alegerea președintelui (șeful statului) prin vot universal indirect. Șeful statului în SUA este șeful puterii executive și are o dublă natură, adică exercită, inclusiv, funcția de șef al statului și de șef al guvernului. Unii autori, în cazul de față, vorbesc despre republică dualistă, făcând o paralelă cu monarhia dualistă. Nu împărtășim această viziune și considerăm că republica dualistă și monarhia dualistă nu au nimic comun, deoarece în republica prezidențială separația puterilor este elementul principal care stă la baza relațiilor între autoritățile care exercită puterea, iar președintele SUA nu poate dizolva Congresul, ci, invers, Congresul în unele cazuri poate suspenda mandatul Președintelui.

În cazul de față, considerăm mai veritabilă noțiunea de executiv monocratic, deoarece un organism unipersonal deține puterea reală de decizie executivă și, după cum putem observa, este pe deplin compatibil cu principiile democratice de organizare și funcționare a puterii de stat. În literatura de specialitate acestui sistem i se mai spune și „executiv monist unitar”.⁵

Vom menționa că SUA practic este unica țară cu un astfel de regim și care, bineînțeles, justifică caracterul reprezentativ al funcției și puterea considerabilă cu care este investit. Regimul prezidențial, consideră Victor Ducelescu, constituie o formă eficientă și valabilă de organizare a puterilor ce decurg din Constituție, cu condiția ca ele să fie mereu raportate la un sistem de

control și de verificare a modului în care președintele își exercită prerogativele.⁶

Regimul politic SUA se caracterizează prin trei trăsături principale:

1) alegerea șefului statului de către națiune, motiv pentru care acesta are aceeași legitimitate ca și parlamentul, ceea ce-i asigură un prestigiu egal cu cel al legislativului;

2) absența mijloacelor de presiune a unor puteri asupra celorlalte: parlamentul nu poate înlătura guvernul, iar șeful statului nu poate dizolva legislativul;

3) o strictă repartizare a funcțiilor de realizare a puterii politice între parlament și guvern, ceea ce asigură o anumită independență ambelor puteri.

În acest tip de regim politic egalitatea puterilor nu se mai face prin mijloacele regimului politic parlamentar, ci prin plasarea, din punct de vedere constituțional, a președintelui SUA pe picior de strictă egalitate cu parlamentul datorită identității legitimității lor. Pe de altă parte, competențele lor sunt astfel stabilite încât nici una dintre aceste puteri nu suferă influențe din partea celorlalte, dar nici nu i se supune.

Președintele exercită toate puterile executive, într-un mod cu totul independent. În cadrul guvernului, care este un organ colegial, deciziile le ia numai președintele, care este și șeful statului. Președintele este iresponsabil politic, dar responsabil penal în fața parlamentului în cazul pornirii procedurii de impeachment.

Tgrwdnke "ugokrtg/kfgp kcn . ca formă de guvernare, este o derivată de la regimul prezidențial și se manifestă prin faptul că șeful statului, ales prin vot universal, îndeplinește numai funcțiile de șef de stat, iar în funcția de șef de guvern este numită, după anumite proceduri, o altă persoană. În literatura de specialitate această formă de guvernare, sau acest regim, a primit denumirea de „semiprezidențial”, sau i se mai zice și „executiv bicefal”. Deja am menționat că acest tip de republică nu este recunoscut în toate opiniile exprimate. Astfel, Georges Burdeau îl tratează ca făcând parte din regimul politic prezidențial.⁷ Jacques Cadart consideră acest tip de republică regim politic semiparlamentar.⁸ Sunt exprimate și opinii contrare, la care ne raliem și noi, în sensul că acesta este un regim politic semiprezidențial.⁹

În această formă de guvernare are loc o divizare a funcțiilor de șef de stat de cea de șef de guvern, ceea ce se explică prin necesitatea unei forme eficiente de răspundere politică pentru activitatea desfășurată, pe care o poartă guvernul în fața parlamentului. Șefii de state, indiferent de forma de guvernare, nu poartă răspundere politică pentru activitatea pe care o desfășoară.

Printre trăsăturile apropiate de republica prezidențială vom releva:

1) alegerea șefului statului de către popor, el fiind reprezentantul acestuia;

2) președintele are prerogative cu mult mai mari

decât un președinte dintr-o republică parlamentară. Astfel, el poate recurge la referendum; nu are nevoie de contrasemnătura prim-ministrului pentru dizolvarea parlamentului; poate recurge la împuterniciri speciale în cazuri grave pentru republică; poate refuza promulgarea legilor.

Republica semiprezidențială poate fi asemănată, în unele cazuri, cu republica parlamentară, aceasta aflându-se în raport direct cu majoritatea parlamentară, care susține sau nu susține președintele în acțiunile sale.

Vom menționa că pe continentul european nu s-a implementat sistemul prezidențial american, dat fiind faptul că Europa a cunoscut imperii și dictaturi crunte, considerent din care regimurile politice existente manifestă multă precauție față de împuternicirile șefilor de state, aceștia devenind mai mult arbitri între puterile statului, garanți ai Constituției, suveranității și ai independenței statului.

Tgrwdnke "rctncogpvt . În unele state, șeful statului este ales de către parlament sau, conform unor proceduri speciale, de către reprezentanții mai multor adunări reprezentative (Italia, Austria, Germania, Finlanda, Turcia). Funcțiile șefului statului sunt aproape identice cu cele din regimul semiprezidențial, însă, în virtutea faptului că șeful statului este ales de către parlament, poziția sa în raport cu parlamentul este mai inferioară. Acest tip de republică îl putem compara cu monarhia parlamentară, ce se evidențiază cu un monarh care reprezintă mai mult un simbol al statului. Și aici președintele republicii este o figură mai mult decorativă, având atribuții de reprezentare și protocol și un rol politic minor, ce este depășit, pe departe, de poziția proeminentă a primului-ministru.¹⁰ Bineînțeles, există și excepții de la această regulă generală, de exemplu Republica Moldova, fapt pe care îl vom menționa separat în prezenta lucrare.

Nu trebuie să se înțeleagă că în republica parlamentară șeful statului este subordonat parlamentului. Ca și în regimul prezidențial sau semiprezidențial, șeful statului nu poartă răspundere politică pentru activitatea sa, el poate fi demis din funcție numai în anumite cazuri prevăzute de Constituție. Ca și în regimul semiprezidențial, executivul este „bicefal”, prim-ministrul purtând răspundere politică în fața parlamentului pentru activitatea sa.

Tgikowm "fg" cfwpctg Caracteristica regimului de adunare, care poate fi întâlnit și sub denumirea „Directorial”, este inegalitatea autorităților care exercită puterea – parlamentului și guvernului – și lipsa funcției șefului de stat. Unica țară care utilizează un astfel de regim este Elveția. Conform Constituției federale, adoptate la 29 mai 1874, Adunarea federală (parlamentul) constituie autoritatea supremă. Puterea executivă este exercitată de Consiliul Federal (Guvernul) compus din membrii numiți de Adunarea Federală pe un termen de 4 ani.

Consiliul Federal nu poate fi considerat șef de stat colegial, cum au fost, de exemplu, Prezidiurile Sovietelor Supreme în fosta URSS. Nici președintele Consiliului Federal nu îndeplinește atribuții specifice șefului de stat, deoarece ei se aleg prin rotație, pe o perioadă de un an, a cărui principală sarcină este prezidarea Consiliului Federal și îndeplinirea unor funcții onorifice și ceremoniale. Teoretic, acest model de guvernare are ca trăsături distincte:

a) stricta egalitate între toți membrii organului colegial;

b) exercitarea puterii în mod colectiv;

c) adoptarea deciziilor în unanimitate, astfel încât exprimarea unui vot împotriva propunerii oricăruia dintre membrii organului colegial blochează adoptarea deciziei.¹¹

Sistemul respectiv de guvernare nu este o invenție pur elvețiană, deoarece în 1793 un astfel de organism a apărut în Franța și purta denumirea de Consiliu Executiv, apoi de Directorat, iar în 1799, după o lovitură de stat, acest organism a fost înlocuit de un consulat format din 3 consuli, dintre care unul era Prim-consul, funcție exercitată de generalul Bonaparte.

Specific pentru statele republicane, cu excepția Elveției, este faptul că șeful statului poartă denumirea de președinte sau președinte. Peste 150 de state ale lumii utilizează această instituție în organizarea statală a puterii. De la stat la stat, în dependență de mai mulți factori, cum ar fi, potențialul economic, componența demografică, nivelul general de cultură politică, tradiții, obiceiuri, institutul președintelui diferă, având unele particularități specifice.

Cuvântul *președinte* provine de la latinescul *praesidens*, ceea ce înseamnă „*egnetg"uv "p"hc*”, adică cel care prezidează o adunare. În limba română termenul *președinte* este ieșit din uz, folosindu-se cuvântul *președinte*, ceea ce, de fapt, este unul și același lucru, semnificând o persoană care conduce un organ de stat, o instituție, o asociație, dezbaterile unei ședințe, ale unei comisii. Președinte este denumirea oficială a funcției de conducere a unui stat cu forma republicană de guvernare. În acest sens, denumirea *șef de stat* atestă aceleași lucru, conducător de stat, fiind aplicabilă și monarhului.

Nu vom intra în discuție asupra utilizării unei traduceri literare corecte din punct de vedere lingvistic a termenului *praesidens*, însă considerăm că pentru a deosebi în denumire un șef de stat de un președinte

care prezidează o adunare ar trebui să utilizăm termenul președinte, atribuindu-l numai șefului de stat. De altfel, și în limba rusă se utilizează denumirea de *președinte* și nu de președinte, la fel și francezii îi spun în mod direct *președinte*¹²

Institutul președintelui ca șef de stat a apărut odată cu formarea SUA (1787), în care președintele a apărut în postură dublă: în calitate de șef de stat și în calitate de șef al guvernului, fapt menționat de noi deja anterior. Instituția a fost preluată de unele state din America Latina, iar în 1848 pe continentul european – de Franța. În perioada decolonizării instituția s-a răspândit rapid în multe state care și-au dobândit suveranitatea și independența.

Instituția șeful statului poate fi executată individual sau colectiv. Executarea individuală se prezintă sub formă de monarh sau președinte ales, iar executarea colectivă se prezintă sub forma unui organ colectiv permanent, cum ar fi diferite Prezidiuri sau Consilii de stat. În prezent, această formă mai este păstrată în Cuba, unde Fidel Castro oficial ocupă postul de Președinte al Consiliului de stat, precum și în Coreea de Nord, sau, altfel spus, în țările care mai păstrează dictatura comunistă ca putere oficială a statului.

Note:

¹ A se vedea: V.Popa. *Ftgrv"rwdnke* – Chișinău, 1998, p.84.

² A se vedea: I.Deleanu. *Ftgrv"eqpvkvw kqpcn" k"kpukvw kk"rqnk- vkeg* – Iași: Chemarea, 1993, p.45.

³ A se vedea: I.Guceac. *Ewtu"gnogpvc"fg"ftgrv"eqpvkvw kqpcn* Vol.II.– Chișinău, 2004, p.375.

⁴ A se vedea: I.Muraru. *Ftgrv"eqpvkvw kqpcn" k"kpukvw kk"rqnkveg* – București: ACTAMI, 1997, p.130.

⁵ A se vedea: Ch.Debbasch. *Droit constitutionnel et institutions rqnkvs.wgu* – Paris: Economica, 1983, p.105.

⁶ A se vedea: V.Duculescu, C.Călinoiu, G.Duculescu. *Drept eqpvkvw kqpcn"eqo rctcv* – București: Lumina LEX, 1996, p.27.

⁷ A se vedea: G.Burdeau. *Ftqkv"eqpvkvwkqppgn* – Paris, 1988, p.148-149.

⁸ A se vedea: J.Cadart. *Droit constitutionnel et institution ponkvk.wgu* – Paris, 1975, p.367.

⁹ A se vedea: M.Duverger. *Institutions politiques et droit con- uvkvvwkqppgn* – Paris, 1975, p.169.

¹⁰ A se vedea: V.Duculescu, C.Călinoiu, G.Duculescu. *Drept eqpvkvw kqpcn"eqo rctcv* Vol.1. – București: Lumina LEX, 1999, p.47.

¹¹ A se vedea: C.Ionescu. *Ftgrv"eqpvkvw kqpcn" k"kpukvw kk"rq- nkveg"Vgqtkc" igpgtcn "c"kpukvw kknqt"rqnkveg* Vol.1. – București: Lumina LEX, 1997, p.198.

CWVQPQOKC"EWNVWTCN "ó" OGECPKUO "FG"FG \ XQNVCTG" C"KFGPVKV KK"GVPKEG

Simona GALIMAN,
*fjevqtcpf"*WNKO+*

Recenzent: *Victor POPA,*
*fjevqt"jcdknkvcv",p"ftgrv."rtqhgugt"wpkxgtukvct"*WNKO+*

SUMMARY

Kp"tgcnkvf."vjpg"vqrke"qh"vjpg"cwvppqo{"fktgemf"chhgevu"cv"vgpug"tgncvkapujkr"dgvyggp"vjpg"hwppfcogpvcn"rtkpekrngu"qh"ncy"ht"ugnh/fvgvtokpcvkqp"qh"pcvkqpcnkvgu"cpf"ht"vgttkvqtkcn"kpvgitkvf"qh"uvcvgu0"Kp"ecug"qh"ewmvtcn"cwvppqo{"cu"qrrqugf"vq"vgttkvqtkcn"cwvppqo{"c"urgekcn"uvcvuu"pgeguuct{"ht"vjpg"cfokpkuvtcvkqp"qh"vjpgt"rtqdnou"ku"itcpvgf"pqv"vq"cvgttkvqtkcn"wpkv."dvv"vq"ci"tqwr"qh"rgqrng"icvjgtgf"kp"chqt"o"qh"uwkvcnng"eqodkpcvkqp0"Vjku"ht"o"qh"cwvppqo{"ku"wughwn"yjpg"gvjpk"itqwr"ctg"pq"kp"o"clqtkv{"kp"vjpg"ctgcu"yjpgt"vjpgf"nkxg"qt"kh"vjpgf"fq"pqv"eqpukfgt"pgeguuct{"vq"tgswtg"vgttkvqtkcn"cwvppqo{"ht"cpf"tgcup0

Uniunea Federală a Comunităților Etnice Europene (UFCEE) s-a implicat activ, începând din anul 1991, în străduințele internaționale pentru asigurarea legislației europene a grupurilor etnice, demarate la mijlocul anului 1990 și crescând continuu în intensitate.

La sfârșitul lunii mai 1992, UFCEE a prezentat un proiect de convenție referitor la drepturile de bază ale grupurilor etnice europene în concordanță cu punctele de vedere ale grupurilor etnice pe care le reprezintă. În acest mod s-a încercat să se pună față în față așteptările și solicitările multor grupuri etnice europene cu rezultatul discuțiilor internaționale, bazate mai ales pe rațiuni de stat, în speranța canalizării divergențelor dintre acestea spre un dialog fructuos.

La întâlnirea de vârf a Consiliului Europei din 9 octombrie 1993 de la Viena s-a decis elaborarea a două instrumente juridice pentru protecția drepturilor grupurilor etnice: o Convenție-cadru și un Protocol adițional la CEDO. Astfel, s-au stabilit definitiv direcțiile pentru elaborarea unei legislații unitare europene privind grupurile etnice.

Decizia de la Viena reprezintă un compromis, deoarece, pe bună dreptate, s-a așteptat o decizie în favoarea unei Convenții speciale în locul Convenției-cadru. Acest lucru nu s-a realizat, dar trebuie de menționat că, din punct de vedere politic, s-a deschis astfel calea spre elaborarea unui Protocol adițional la CEDO, fie că acesta va fi limitat doar la domeniul cultural. Acest lucru reprezintă un progres, chiar dacă până la semnarea și ratificarea acestui instrument mai sunt de depășit obstacole considerabile.

Un protocol adițional ar putea fi un instrument cu două avantaje indiscutabile: primul – că ar introduce protecția grupurilor etnice în sistemul european de protecție a drepturilor omului și al doilea – că față de drepturile specificate în el se va putea apela direct la Consiliul Europei.

Din acest considerent, un protocol adițional complet referitor la protecția grupurilor etnice a fost și va fi întotdeauna un obiectiv prioritar al UFCEE. Conform celor stabilite de Conferința de vârf a Consiliului Europei de la Viena, un asemenea protocol adițional nu poate conține drepturi colective, în timp ce o protecție globală europeană a grupurilor etnice trebuie să completeze drepturile individuale cu drepturile colective ale grupurilor. UFCEE susține că este necesar un nou instrument, sub forma unei Convenții speciale, care să pună la punct toate problemele nerezolvate prin Convenția-cadru și Protocolul adițional, cum ar fi, în special, drepturile colective și autonomia.

Ținând seama de această situație nouă, propunerea UFCEE din 1992 a fost revăzută și construită din două părți care se completează reciproc, și anume:

Partea I: proiectul unui Protocol adițional la CEDO referitor la drepturile de bază ale membrilor grupurilor etnice europene;

Partea II: un proiect de propuneri pentru o Convenție specială referitoare la drepturile grupurilor etnice din Europa la autonomie.

Această variantă actualizată a fost adoptată la Congresul UFCEE de la Gdansk, la 12 mai 1994, și înaintată instanțelor europene și internaționale competente.

Comparativ cu numărul ridicat de cazuri problematice pentru care autonomia reprezintă instrumentul cel mai potrivit de protecție a grupurilor etnice, numărul real de autonomii existente în Europa este foarte redus și cunoștințele despre acestea sunt foarte puțin răspândite. Discuțiile, controversele despre autonomie par și ele a fi străine de realitate. Aproape în toate cazurile statele au temere că autonomia ar fi primul pas spre secesiune, cu toate că s-a dovedit că o autonomie acordată la timp este modul cel mai eficient de prevenire a tendințelor secesioniste.

Într-adevăr, tema autonomiei influențează direct relația tensionată dintre principiile fundamentale ale dreptului la autodeterminare al naționalităților și integritatea teritorială a statelor. Din acest motiv, Actul final al Conferinței CSCE de la Helsinki din 1975 prevedea o reglementare care limitează dreptul la autodeterminare „cu păstrarea integrității teritoriale a statelor”.

După dezintegrarea URSS, a Cehoslovaciei și Iugoslaviei această reglementare abia a mai putut asigura crearea a 19 state suplimentare, dar spațiul de manevră pentru apariția a noi state pe baza dreptului extern la autodeterminare este practic epuizat. Formarea de noi state în Europa nu poate fi continuată mai departe, fără distrugerea completă a acesteia. Invers, tendința considerării autonomiei ca parte integrantă a dreptului la autodeterminare (autodeterminare internă) este singura cale viabilă, deoarece în acest mod se păstrează integritatea teritorială a statului.

Astfel, cu toate că tema autonomiei conține o oarecare cantitate de explozibil politic, ea este totuși capabilă să detensioneze tensiuni potențiale, deoarece realmente nu lezau integritatea teritorială a statelor. În ce ne privește, considerăm că cea mai efectivă formă de dezvoltare a identității etnice este totuși autonomia culturală.

În cazul autonomiei culturale, spre deosebire de autonomia teritorială, statutul special necesar administrării problemelor proprii nu se acordă unei unități teritoriale, ci unui grup de persoane reunit într-o formă de asociere adecvată. Această formă de autonomie este utilă atunci când grupurile etnice nu sunt majoritare în zonele în care locuiesc sau dacă acestea nu consideră necesară solicitarea autonomiei teritoriale, indiferent din care motiv. Important este faptul că uniunea care primește autonomia culturală, în orice formă de asociere ar fi ea, să cuprindă o parte semnificativă a grupului etnic respectiv, pentru ca organele de conducere care iau decizii în cadrul autonomiei să fie alese în mod democratic și liber.

Autonomia culturală trebuie să cuprindă toate domeniile care, conform părerii grupurilor etnice, sunt esențiale pentru păstrarea, protecția și dezvoltarea identității lor, domenii semnificative, cum ar fi:

- cultura;
- învățământul;
- informarea, inclusiv prin radio și tv;
- utilizarea de însemne proprii;
- alte domenii utile păstrării și exercitării drepturilor de protecție proprie necesară.

Autonomia culturală mai cuprinde și dreptul de a crea și a întreține instituții, mai ales în domeniile:

- învățământului;
- mediilor scrise și electronice;
- privind păstrarea tradițiilor;

■ culturii;

■ economiei.

În Republica Moldova, deși nu se vorbește despre o formă specială a autonomiei culturale acordate unui grup etnic care locuiește dispersat, această posibilitate o oferă Legea cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale și la statutul juridic al organizațiilor lor, care în art.5 stabilește că statul se obligă să contribuie la crearea condițiilor necesare păstrării, dezvoltării și exprimării identității etnice, culturale, lingvistice și religioase a persoanelor aparținând minorităților naționale, că monumentele de istorie și cultură ale minorităților naționale sunt ocrotite de stat.

În scopul dezvoltării identității etnice a indivizilor care aparțin la o altă etnie decât cea majoritară, statul garantează realizarea drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale la educație preșcolară, la studii primare, medii (generale și profesionale), superioare și postuniversitare în limbile moldovenească și rusă, creează condiții pentru realizarea dreptului lor la educație și la instruire în limba maternă (ucraïneană, găgăuză, bulgară, ivrit, idiș etc.). Pentru asigurarea procesului de instruire în instituțiile de învățământ în care predarea se face, în întregime sau parțial, în limbile minorităților naționale, statul contribuie la elaborarea de programe și literatură didactico-metodică, la instruirea cadrelor didactice, colaborând în acest domeniu cu alte țări. Persoanele aparținând minorităților naționale și organizațiile lor au dreptul, în condițiile legii, să fondeze instituții preșcolare și instituții de învățământ particulare de toate nivelurile. Persoanele aparținând minorităților naționale au dreptul la libera folosire a limbii materne, atât în scris, cât și oral, să aibă acces la informații în această limbă, să le difuzeze și să facă schimb de informații.

Deci, autonomia culturală nu se oferă în special cuiva, pentru o autonomie culturală sunt create condiții necesare ca cei care constituie minorități naționale să aibă posibilitatea la existență și dezvoltare în mod egal cu toți membrii societății, indiferent de apartenența etnică sau religie.

În perioada de după 1989 drepturile minorităților naționale din România au fost promovate în mai multe dimensiuni ale politicilor publice: prin instituționalizarea variatelor modalități de participare la actul legislativ și executiv, respectiv prin variate măsuri legale-instituționale menite a asigura protejarea, păstrarea și dezvoltarea variatelor dimensiuni ale particularităților identitare ale minorităților din România (politici culturale, lingvistice, educaționale și administrative). Cum o componentă majoră (chiar centrală) a identității etnice o reprezintă limba, o parte considerabilă a acestor politici s-a concentrat pe asigurarea reproducerii instituționale și folosirii publice a limbilor minorităților din România.

Pe baza unor analize formale (evaluând doar conținutul prevederilor juridice) se poate afirma că drepturile lingvistice ale minoritarilor din România au înregistrat câteva îmbunătățiri semnificative.

Comparativ cu prima jumătate a anilor nouăzeci, normele legale care fac posibilă reproducerea instituțională și utilizarea regulată în contexte oficiale a unei alte limbi decât limba oficială a unui stat, au devenit mai permissive, existând mai multe oportunități legal-instituționale de însușire și utilizare a limbilor minoritare.

Evaluarea eficienței înțelegem s-o facem pe două planuri relativ distincte:

† gradul de implementare a legii (aplicarea legislației) – urmărind să stabilim în ce măsură sunt implementate prevederile referitoare la drepturile lingvistice ale minoritarilor cuprinse în Legea administrației publice locale (Legea nr.215 din 23 aprilie 2001);

‡ gradul de realizare a proiectului politic – urmărind să stabilim în ce măsură și în ce direcție se modifică dinamica relațiilor, fenomenelor (economice, sociale, culturale etc.) pe care clasa politică a dorit să le modifice prin promovarea unei legislații în domeniul drepturilor lingvistice ale minoritarilor.

Vorbind despre drepturi lingvistice, înainte de toate, urmărim stabilirea gradului de implementare a paragrafelor ce conferă drepturi lingvistice minoritarilor cuprinse în cadrul Legii administrației publice locale. Mai concret, urmărim schimbările intervenite la nivelul simbolisticii locale (inscripții bilingve la diferite instituții, indicatoare rutiere bilingve etc.), respectiv la nivelul practicilor de comunicare în cadrul administrației publice locale (asigurarea comunicării bilingve la nivelul birourilor care au relații cu publicul, informarea publică în limba minorităților, folosirea limbii minorităților la diferite ceremonii și întruniri publice, inclusiv la ședințele consiliilor locale).

În ceea ce privește proiectul politic mai amplu urmărit de aceste politici publice, vom porni de la conținutul articolului 6.1. din Constituția României, care stipulează recunoașterea și garantarea „persoanelor aparținând minorităților naționale a dreptului la păstrarea, la dezvoltarea și la exprimarea identității lor etnice, culturale, lingvistice și religioase”. Pornind de aici, considerăm ca un indicator adecvat al păstrării identității lingvistice îl reprezintă gradul în care diferitele grupuri etnolingvistice se identifică cu limba lor maternă, respectiv gradul și dinamica în timp a suprapunerii identității etnice și lingvistice, pe care l-am considerat un indicator al vitalității lingvistice. Prin vitalitate lingvistică înțelegem capacitatea unui grup de a-și păstra caracteristicile lingvistice distinctive într-un mediu multilingv.

Recunoaștem, o evaluare în acest sens este nu numai dificilă, dar într-un anumit sens este și prematură. Este dificilă din cauza multitudinii factorilor care au impact asupra dinamicii vitalității lingvistice. Mai mult, impactul factorului legal-instituțional nu poate fi evaluat izolat, acționând în contextul altor factori, dintre care cel mai important este, probabil, gradul de concentrare a comunității lingvistice. Este prematură, deoarece legislația și schimbările politicilor publice în domeniul drepturilor lingvistice ale minorităților din România sunt relativ recente, iar impactul acestor schimbări necesită o perspectivă temporală mai amplă, fiind vorba de decenii și nu doar de câțiva ani.

Conștientizând aceste dificultăți, dorim să reflectăm asupra unor tendințe separat pentru fiecare minoritate lingvistică din România: atât impactul legii în sensul implementării ei la nivelul localităților în care aceste minorități trăiesc, cât și în perspectiva mai amplă a vitalității lingvistice a grupului.

Promovarea dialogului interetnic, inițiativele din domeniul educației multiculturale, garantarea drepturilor minorităților naționale sunt preocupările constante ale Departamentului pentru Relații Interetnice. Minoritățile naționale beneficiind de drepturile constituționale au creat și activează liber în 16 organizații neguvernamentale.

Rezultatele obținute de minoritățile naționale la alegerile parlamentare din 2004 au fost următoarele: Senat – grupul parlamentar UDMR – 10 senatori; Camera Deputaților – grupul parlamentar UDMR – 212 deputați.

Bibliografie

1. "Monitorizarea procesului de aderare la UE: protecția minorităților, OSI, Budapesta, 2002.
2. Convenția europeană privind apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, Roma, 4 noiembrie 1950.
3. Convenția-cadru privind protecția drepturilor minorităților naționale, adoptată de către Consiliul Europei la 13 iulie 1995.
4. Legea României nr.33 din 29 aprilie 1995 privind ratificarea Convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale, încheiată la Strasbourg la 1 februarie 1995.
5. Legea Republicii Moldova nr.382 din 19.07.2001 cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale și la statutul juridic al organizațiilor lor.
6. F.Ermacora, Cr.Pan și al. *Ftgrvwtknq"fg"dc| "cng"i twrwtknqt" gvpke"gwtrqpgg"ll*Ethos, 1993, nr.42 (Viena).
7. Ch.Pan. *Dreptul la autonomie al grupurilor etnice din Gwtqrcl"o"*Târgu-Mureș: Altera 1, 1995.
8. S.Lup. *l twrwn" gvpke*, http://www.referat.ro/referate/Grupul_Etnic_17.htm

EQPUKFGTC KK^{'''}FQEVTKPCTG^{'''}RTKXKPF^{'''}HWPE KKN^{'''}G^{'''} RTQVGE KGK^{'''}UQEKCNG

Ina ODINOKAIA,

f qevqt c p f . " n g e v q t " w p k x g t u k v c t " n c " E c v g f t c " F t g r v " R w d n k e . "
W p k x g t u k v c v g c " f g " U v c v " š C n g e w " T w u u q ö " f k p " D n k

Recenzent: Nicolae ROMANDAȘ,

*f q e v q t " , p " f t g r v . " e q p h g t g p k c t " w p k x g t u k v c t " * W U O +*

RÉSUMÉ

*Cet article représente une incursion dans la littérature de spécialité russe et moldave par l'intermédiaire
f g " n c s w g m g " p q w u " c x q p u " t ² c n k u g " e g v " ² v w f g . " s w k " e q o r t g p f " n c " h q p e v k q p " f g " n c " u ² e w t k v ² " u q e k c n g . " n o ² v w f g " f g " n c s w g m g " p q w u " r g t o g v " f g " o g v v t g " g p " t g n k g h " n g " u r g e v t g " f g u " r t q d n ³ o g u " u q e k c w z " g v " n g u " x q k g u " c f ² s w c v u " f c p u " n g w t " u q n w v k q p o " N o c p c n { u g " t ² c n k u ² g " p q w u " c " r g t o k u " f g " f ² L p k t " n c " h q p e v k q p " f g " n c " u ² e w t k v ² " u q e k c n g " g v " f g " o g v v t g " g p " ² x k f g p e g " u g u " v t c k v u " g v " e n c u u k L e c v k q p u " f ² L p k v q k t g u }*

Ponderea protecției sociale în viață comunității este exprimată printr-un șir de funcții, a căror studiere ne permite să reliefăm spectrul problemelor sociale cu care ea se confruntă și pe care încearcă să le soluționeze.

Cuvântul **funcție** provine de la latinescul *hwpevkq*.¹ însemnând: 3+*unwld* . " *itcf* . " *t c p i* = " 4 + " *ecnkvcvg* . " *t q n* . " *uct-ekp* = " 5 + " *f g u v k p c* *kg* = " 6 + " *crnkcc kg*

În conformitate cu *Fke kqpc t w n w k " g z r n k e c v k x " c n " n k o d k k " t q o - p g* prin *hwpe kg* desemnăm „operația care, prin aplicarea asupra unui argument, îi conferă acestuia o valoare corespunzătoare”.¹

Cercetarea realizată privind funcțiile protecției sociale este axată pe literatura de specialitate moldovenească și rusă, fiindcă acest subiect nu este examinat în doctrina de orientare română și franceză.

Savantii M.Lușnikova și A.Lușnikov, referindu-se la *hwpe kkn^{'''}g"rtqvgc kgk"uqekcng*, opinează că acestea constituie „direcțiile principale de reglementare a relațiilor sociale apărute în legătură cu distribuirea fondurilor cu menire socială persoanelor nevoiaș”.²

Studiind literatura de specialitate, întâlnim opinii asemănătoare privind clasificarea funcțiilor protecției sociale, dar divergențe privind denumirea și numărul acestora.³

Funcțiile protecției sociale le putem clasifica în două categorii mari: **principale** *"geqpqoke* . " *uqekcn* .⁴ *rqnkvke* . " *fgoqitcLe* ⁵) și **auxiliare** (*f g " r t q f w e k g*,⁶ *de owpe* ,⁷ *protectoare*,⁸ *q t i c p k / c v q t k e* ,⁹ *k p h q t o c v k x* .¹⁰ *o q t c n / k f g q n q i k e* ¹¹).

Conform opiniei doctrinarei M.Filipova, **funcția economică** a securității sociale trebuie privită prin prisma a două aspecte.

În primul rând, datorită sistemului de protecție socială, în comunitate o parte din produsul intern brut este distribuit persoanelor incapabile de muncă, iar acestea, câpătând mijloace de existență, au posibilitatea de a

participa, alături de persoanele cu venit, în calitate de subiecte ale pieței de consum și de a influența cererea. Aceasta, la rândul său, influențează oferta produselor și condiționează producția.

În afară de aceasta, majoritatea tipurilor de protecție socială sunt legate, direct sau indirect, de activitatea de muncă a persoanelor și de rezultatele acesteia, fiind exprimate prin așa indicatori cum sunt stagiul de cotizare și salariul. Mai evident acest lucru este exprimat prin sistemul de asigurări sociale, unde, de regulă, este stabilită legătura cauzală între stagiul și salariu, pe de o parte, și cuantumul plăților – pe de altă parte. Datorită acestui fapt, statul stabilește, direct, durata stagiului care este necesară pentru societate și, indirect, reglează nivelul ocupării forței de muncă.

Creșterea cuantumului plăților de asigurări sociale în dependență de mărimea salariului influențează asupra productivității muncii, precum și asupra legalizării veniturilor „primite în plic”.¹²

În al doilea rând, sursele de finanțare a protecției sociale sunt contribuțiile și alte plăți obligatorii, care, în condițiile economiei de piață, pot fi utilizate în calitate de reglatori statali specifici. Aceste activități permit de a include sfera socială în mecanismul economic nu doar de consum, dar și de producție.

M.Zaharov și E.Tucikova consideră că esența funcției economice rezultă din aceea că statul utilizează protecția socială în calitate de mijloc de distribuire a produsului intern brut, în acest fel influențând asupra echivalării veniturilor persoanelor prin acordarea pensiilor, indemnizațiilor, compensațiilor etc., în schimbul salariului pierdut sau paralel cu acesta, odată cu survenirea riscurilor sociale enumerate în lege. Realizarea acestei funcții are loc prin redistribuirea PIB-ului, prin acumularea mijloacelor financiare în surse cu destinație socială (bugetul asigurărilor sociale, bugete locale, fonduri cu destinație socială etc.).¹³

În opinia savanților E.Maciuliskaia și C.Dobromîslov, esența funcției economice este exprimată prin: compensarea parțială a salariului sau altui venit pierdut, din cauza vârstei, incapacității de muncă sau decesului întreținătorului; compensarea parțială a cheltuielilor suplimentare, cauzate de survenirea anumitor circumstanțe (de exemplu: nașterea copiilor, calamități naturale, conflicte armate); acordarea ajutorului bănesc minim persoanelor nevoiașe și familiilor; acordarea serviciilor medicale gratuite și deservirea socială, în conformitate cu standardele statale minime (de exemplu: asigurarea cu medicamente).¹⁴

Savantul N.Romandaș reliefează importanța funcției economice prin aceea că „ea ține de nivelul de trai, venitul deplin sau parțial sau de altă sursă de existență folosită în dependență de vârstă, capacitatea de muncă, pierderea întreținătorului. Acordarea unui venit suplimentar în cazul apariției anumitor circumstanțe neprevăzute, precum și acordarea unui ajutor minimal material sau bănesc sunt de mare folos persoanelor defavorizate”.¹⁵

Transpunerea în viață a funcției economice are loc prin distribuirea fondurilor cu menire socială, iar scopul primar al fiecărui stat constă în garantarea existenței mijloacelor suficiente pentru finanțarea protecției sociale. Este logică presupunerea că odată cu mărirea cuantumului acestor fonduri se va mări și cuantumul prestațiilor sociale,¹⁶ care, spre regret, nu corespund standardelor internaționale prevăzute în *Eqpxgp kc"QKO" 32413; 74"ew"rtkxktg"nc"ugewtkvcvgc"uqekcn "wvcpfctfg" okpkog*¹⁷

Concluzionând, susținem că obiectivul principal al oricărui stat constă în crearea condițiilor socioeconomice optime, datorită cărora cetățenii ar fi cointeresați în contribuirea la fondurile sociale, garantându-și dreptul la asigurare socială contra riscurilor sociale.

Manifestarea **funcției politice** rezultă din menținerea în societate a „atmosferei păcii sociale” drept fundament al stabilității politice a oricărui stat. Dacă luăm în considerație faptul că subiecte ale protecției sociale sunt copiii și părinții lor, bătrânii, salariații și șomerii, care, *fg"hevg*, constituie majoritatea populației oricărui stat, observăm cât de importantă pentru un stat este funcționarea efectivă a sistemului de protecție socială.¹⁸

Funcția politică permite statului „prin mijloace specifice protecției sociale să realizeze direcțiile prioritare ale politicii sociale”,¹⁹ „să diminueze tensiunile sociale provocate de discrepanța dintre nivelul de trai al reprezentanților diferitelor categorii sociale”,²⁰ „echivalând statutul social al diferitelor categorii de populație prin crearea condițiilor care ar asigura o viață decentă fiecărui om”.²¹

Aplicarea efectivă a funcției politice garantează stabilitatea și liniștea socială, consolidează relațiile din domeniul socioeconomic, obiective care în societatea moldovenească sunt doar deziderate.

Majoritatea statelor lumii, inclusiv Republica Moldova (prin art.47 din Constituție), proclamă orientarea socială drept principiu constituțional, care constituie fundamentul politicii sociale a statului, direcționată spre crearea condițiilor ce ar garanta fiecăruia o viață destoinică și dezvoltarea personalității umane.

Deși pentru prima dată **funcția socială**²² (**socioreabilitativă**) a fost evidențiată de R.Ivanova în anii '80 ai sec. XX, în doctrina de specialitate și astăzi se discută privind denumirea corectă a acesteia. Unii doctrinari consideră calificativul „social” necesar pentru scoaterea în evidență a conținutului acestei funcții, alții consideră mai corectă denumirea „socioreabilitativă”, sau pledează (V.Galaganov) pentru sinonimia acestora, fie consideră (N.Romandaș) că ne referim la două funcții distincte: funcția socială și funcția de reabilitare. În prezentul studiu vom încerca, în urma analizei opiniilor diferiților savanți, să ne pronunțăm și noi asupra problemei date.

Studiind această funcție, M.Filipova a observat că ea trebuie privită prin prisma a trei aspecte.

În primul rând, protecția socială este chemată atunci când e imposibil de a minimaliza, fie doar de a anihila inegalitatea materială între oameni, cauzată de circumstanțe obiective (boală, bătrânețe, familii cu mulți copii etc.), nu însă de calitatea și cantitatea muncii lor. Se are în vedere distribuirea egală a beneficiilor cu luarea în considerație a două componente: necesitate și activitate de muncă.

În al doilea rând, datorită măsurilor sociale, persoanele izolate de viața normală din cauza bolii sau altor necazuri, capătă nu doar posibilitatea de a se reîntoarce la modul obișnuit de viață, dar și perspectiva de a-și ameliora starea materială. Întregul sistem de protecție socială este chemat nu numai să compenseze pierderile materiale cauzate de pierderea salariului, dar și să acorde un șir de servicii de reabilitare socială,²³ care ar garanta atât celor afectați de situații de risc social, cât și celorlalți susținerea și protecția din partea statului.

Datorită funcției sociale se realizează și direcția de reabilitare a protecției sociale, al cărei scop constă în restabilirea totală sau parțială a activității vitale a persoanei, fapt ce i-ar permite de a se instrui, a munci, a comunica, a se autoservi etc.²⁴

În al treilea rând, tipurile de securitate socială adresate familiilor cu mulți copii echivalează „posibilitățile din start”²⁵ ale copiilor de a căpăta șanse egale pentru dezvoltarea acestora, fapt destul de important în condițiile economiei de piață.

În opinia ideologilor dreptului securității sociale, chintesența funcției sociale constă în:

- a) restabilirea statutului social al invalizilor și al altor pături vulnerabile ale societății, care le-ar permite să se simtă membri cu drepturi depline ai societății²⁶;
- b) asistarea păturilor vulnerabile ale societății din contul mijloacelor bugetare și extrabugetare (...) și

crearea mecanismelor de reabilitare și resocializare a persoanelor defavorizate²⁷;

c) restabilirea statutului social al subiecților rapo-
turilor de protecție socială²⁸;

d) menținerea statutului social al cetățenilor în cazul
survenirii diferitelor riscuri sociale (...) prin acordarea
diferitelor tipuri de asigurare materială, servicii sociale,
compensații etc., în scopul menținerii unui nivel de
viață decent și prevenirii sărăciei.²⁹

În practică această funcție este reflectată în urmă-
torul caz. De obicei, invalizii mai dificil se angajează
în câmpul muncii, din cauza defectelor de ordin fi-
ziologic sau psihic, care le-au limitat capacitatea de
muncă. De aceea, statul este obligat să creeze condiții
prielnice pentru realizarea capacității de muncă limitate
și a acestei categorii de persoane, fapt care rezultă și
din prevederile art.30-35 din *Ngigc"rtkxkf"rtqvge kc"
uqekcn "c"kpvcnk/knqf*³⁰

În urma raționamentelor prezentate, ne alăturăm
celor care denumesc această funcție socială, opinând că
transpunerea sa în viață se realizează printr-un complex
de măsuri statale orientate spre crearea, organizarea și
finanțarea sistemului de reabilitare socială, medicală,
profesională a invalizilor și a altor persoane defavo-
rizate, prin care se urmărește reintegrarea acestora în
colectivitate, precum și dezvoltarea personalității.

Funcția demografică se exteriorizează prin influența
sistemului de protecție socială asupra proceselor
demografice – durata vieții populației, reproducerea
populației, stimularea natalității etc. – și, ca rezultat,
asupra creșterii numărului populației. Indubitabil,
această influență este indirectă, și aceste procese
sunt condiționate de un șir de alți factori, precum:
dezvoltarea economică a statului, tradițiile, starea
ecologică, securitatea vieții ș.a., printre care dezvoltarea
sistemului de protecție socială nu exercită un
rol decisiv.³¹

Realizarea eficace a acestei funcții răspunde sco-
purilor urmărite: „stimularea creșterii demografice a
populației – condiție necesară pentru dezvoltarea și
funcționarea normală a unui stat”³² și „mărirea duratei
de viață a populației”.³³

Alături de cele patru funcții principale, în doctrină
sunt conturate un șir de funcții auxiliare.

M.Zaharov, E.Tucikova susțin că influența pro-
tecției sociale asupra procesului de producție permite
a reliefa încă o funcție a sa – **funcția de producție**.
Conținutul acestei funcții constă în aceea că drep-
tul la majoritatea tipurilor de protecție socială este
condiționat de activitatea de muncă, iar cuantumul
plăților depinde de caracterul muncii și salariu.³⁴
Odată cu evoluția sistemului de asigurări sociale im-
portanța acestei funcții va crește, deoarece esențiale
în stabilirea unui tip de asigurare socială vor deveni
stagiul de cotizare și plata contribuțiilor de asigurări
sociale de stat.

O altă grupă de savanți (A.Soloviov, V.Kurocikina)
evidențiază **funcția de muncă**, manifestată prin aceea
că mijloacele financiare pentru subvenționarea protec-
ției sociale sunt dobândite în baza relațiilor de muncă,
iar nivelul lor de dezvoltare influențează asupra tuturor
ciclurilor de asistență/ asigurare socială și asupra for-
melor de realizare a ajutorului social menit cetățenilor
încadrați în câmpul muncii. Observăm că, *fg"hcevq*.
A.Soloviov și V.Kurocikina caracterizează funcția de
producție, denumind-o altfel.

În opinia doctrinarilor M.Filipova, V.Şaihatdinov și
V.Galagnov, funcțiile protecției sociale trebuie comple-
tate cu **funcția moral-ideologică**.

Întregul sistem de protecție socială este fundamentat
pe principiul echității sociale, carității și solidarității
sociale. Aici e de menționat opinia, conform căreia,
despre nivelul de civilizație a unei comunități poți
judeca după atitudinea ei față de copii și bătrâni. Grija
față de bătrâni și incapabili educă generațiile tinere,
determinându-le să creadă că numai o participare ac-
tivă la îngrijirea celor inapți azi le va garanta mâine un
ajutor similar de la copiii lor.³⁵

V.Şaihatdinov și V.Galagnov consideră că funcția
moral-ideologică este bazată pe trei sarcini: ideologică,
morală și sociopsihologică.³⁶ Sarcina morală, în opinia
lor, poate fi concepută drept obiectivul etico-moral al
protecției sociale, deoarece întreg sistemul este bazat pe
începuturi spirituale, reflectate în conținutul principiilor
protecției sociale, care direcționează toate activitățile
statale în acest domeniu.

Funcția protectoare manifestată prin acordarea
asistenței și asigurării sociale cetățenilor. Comunita-
tea își formulează obiectivul de a proteja cetățenii în
situații dificile prin acordarea unui ajutor în rezolvarea
diverselor probleme (materiale, fizice, psihologice, de
vârstă etc.).³⁷ De exemplu, în urma lichidării întreprin-
derii persoana a rămas fără loc de muncă, iar statul,
prin acordarea indemnizației de șomaj, încearcă să-i
minimalizeze problemele materiale.

Savantul M.Lepihov completează lista funcțiilor
protecției sociale cu cea **organizatorică**, susținând că
normele dreptului protecției sociale reglementează
funcționarea organelor de asigurare și asistență soci-
ală³⁸, care sunt obligate să realizeze dreptul constitu-
țional al cetățenilor la securitate socială. Evidențierea
acestei funcții este necesară, deoarece, în toate rapo-
rurile de protecție socială, unul dintre subiecte este statul,
reprezentat prin organele sale competente.

Reiterând raționamentele prezentate anterior, consi-
derăm că *hwpe kknq"rtqvge kgk"uqekcnq"eqpwkvwkg"uctekpkng"
eg"uvcw"nc"dc/c"hwpe kqp tkk"ukuvq o wnwkw"fg"rtqvge kg"
uqekcn "c"wpwk"uvcv."fktge kqp-pfw/k"rqnkvec"uqekcn "
urtg"cvkpi gtgc"qdkgevkxgnqt"uvcvwnwkw"dwq uv tkk0*

Opinăm că, indiferent de numărul funcțiilor con-
turate în literatura de specialitate, prin prisma funcți-
ilor protecției sociale trebuie analizată oportunitatea

RTQVGE KC"EQRKNWNWK"RTKP"RTKUOC"KORNKE TKK" CFOKPUVTC KGK"RWDNKEG"EGPVTENG

Adrian RAPOTAN,
fgevqtcpf"WNK O+

Recenzent: *Victor POPA,*
fgevqt"jcdknkvcv",p"ftgrv."rtqhguaqt"wpkxgtukvct"WNK O+

UWO OCT [

*I wctcpvggkpi"cpf"qdugtckpi"vjg"tki jvu"qh"ejknftgp"cpf"rnckepi"vjgo"kpvc"cp"ctgc"qh"urgekcn"kpvgtguv"
ctg"ocwgtu"qh"pcvkqpcn"rtkqtkv{0"Vjku"rtkqtkv{"ocf"enuq"dg"htowncvfg"cu"hqmqyu<"vjg"nkhg."fgxgnr ogpv"
cpf"ygnhctg"vjcv"cm"ejknftgp"jcxg"vq"dgpglv"htqo"cv"vjg"dgikppki"qh"vjku"pgy"egpvt{"cpf"okmgppkw o"
ctg"vjg"hwppfcvkqp"qp"y jkej"vjg"hwvwtg"qh"ceqwpvt{"ku"dwknv0"kp"cffkvpq"vq"vjcv."kp"vjg"ecug"qh"tqo cpkc."
vjg"eqorngz"rtqegu"qh"GW"ceeguukp"ku"kpzqtcdn{"nkpmgf"vq"vjg"qdugtxcpeg"qh"vjg"rqnkvecn"etkvtkc"nckf"
fqyp"kp"Eqrgpjci gp"eqpegtkpi"vjg"qdugtxcpeg"qh"jwo cp"tki jvu."ykvj"ceurgekcn"gorjcku"qp"vjg"tki jvu"
qh"vjg"ejknf0*

Deși drepturile omului sunt universale și toți se nasc egali, viața, în virtutea diversității sale obiective, nu asigură pentru toți posibilități egale pentru a-și dezvolta și exercita în volumul necesar drepturile sale, existând pericolul instituirii unor inegalități. De aceea, este necesar ca statul, societatea, prin diferite activități, să asigure șanse și oportunități egale de realizare a drepturilor fiecărui individ, instituind mediul favorabil pentru toți și, în primul rând, pentru cei care sunt dezavantajați, spre a nu admite excluderea lor din viața socială. Din cauza lipsei de maturitate fizică și intelectuală, copiii pot mai ușor intra în această categorie și, respectiv, au nevoie de o protecție și îngrijire specială.

Din toate palierele la nivelul cărora se resimt măsuri de reformă, mai ales în ultimii ani, domeniul protecției copilului aflat în dificultate face o notă aparte. Expunerea, mai ales în plan internațional, a sporit și mai mult atenția opiniei publice asupra reformei în domeniu în România. Succesele s-au împletit cu criticile, reforma în domeniu urmându-și totuși cursul.

Una dintre condițiile pentru ca această reformă să reușească este, pe lângă alocarea de resurse corespunzătoare sarcinilor repartizate, și implicarea actorilor de la diferite niveluri în procesul de luare a deciziilor. Din această perspectivă, inițiativa Uniunii Naționale a Consiliilor Județene de a veni cu un set de propuneri avizate în ce privește îmbunătățirea politicii privind copilul în dificultate este de apreciat.*

În vederea armonizării politicilor sociale destinate copilului și familiei cu standardele europene de transparență, eficiență și durabilitate, administrația publică din România primește un ajutor substanțial din partea Uniunii Europene.*

Așadar, aspectele juridice privind rolul și locul autorităților administrației publice din România în soluționarea problemelor copilului aflat în situație de dificultate până la momentul actual sunt abordate fragmentar. Mai mult ca atât, nici în actele normative, nici în literatura de specialitate nu este cristalizată o părere unică cu referire la utilizarea noțiunii „copil în dificultate”.** Acționând ca exponent și reprezentant al întregii societăți, administrația publică apără interesele tuturor cetățenilor. Deoarece viața, în virtutea diversității sale obiective, nu asigură tuturor persoanelor posibilități egale de a-și dezvolta și exercita drepturile și libertățile garantate de lege, pentru a exclude pericolul instituirii unor inegalități, este necesar ca autoritățile statului, prin diferite activități, să asigure șanse și oportunități acceptabile de realizare a drepturilor fiecărui individ. Prin urmare, instituind un mediu favorabil de dezvoltare pentru toți, autoritățile administrative trebuie să-i aibă în vizor, în primul rând, pe cei care sunt sau pot deveni dezavantajați, spre a nu admite excluderea lor din viața socială.

Rolul autorităților administrației publice în vederea soluționării problemelor copilului aflat în dificultate reiese din competențele (atribuțiile) cu care sunt investite autoritățile respective în vederea realizării

* Uniunea reunește autorități locale cu răspundere majoră în implementarea politicii cu privire la copilul aflat în dificultate și, din această perspectivă, experiența acumulată și sugestiile acestora sunt capitale în planul general al reformării cadrului legislativ și, în general, a practicilor în domeniul protecției copilului.

* În prezent, autoritățile administrației publice centrale, precum și ale administrației publice locale sunt antrenate în reformarea sistemului de îngrijire a copilului, care se realizează în cadrul proiectului promovat de UNICEF și finanțat de UE.

** Astfel, în același context, se operează cu următorii termeni: copil socialmente vulnerabil, copil defavorizat, copil aflat în situații de risc social, copil aflat la nevoie.

funcțiilor administrative – de prevedere, organizare, conducere, coordonare și control. Reieșind din funcția principală a administrației publice – de a organiza și asigura implementarea legilor, a celorlalte acte normative ale autorităților statului și ale colectivităților locale, precum și de a executa direct, în anumite cazuri, legea și alte acte normative, poate fi evidențiat rolul principal al administrației publice în vederea asigurării respectării drepturilor copilului – organizarea executării legilor și a altor acte normative ale autorităților statului și ale colectivităților locale din domeniul drepturilor copilului. Incontestabil, atât din punct de vedere cantitativ, cât și calitativ, acesta este cel mai important rol al autorităților administrației publice. Doar executarea legilor și a altor acte normative este obligația tuturor subiecților de drept, a tuturor autorităților, indiferent dacă posedă un caracter public sau nu. Însă, pentru ca legea și celelalte acte normative să poată fi executate, este nevoie de a organiza executarea lor, de a pregăti cadrul material-financiar, organizațional, metodic etc.

Ceea ce considerăm necesar a specifica în mod expres este faptul că, deși administrația publică este cuprinsă în funcția executivă, la o analiză mai atentă se poate observa că ea depășește activitatea de organizare a executării legii și de executare în concret a legii. Chiar dacă Parlamentul aprobă direcțiile principale ale politicii interne și externe în domeniul respectării drepturilor copilului, legiferându-le și devenind astfel obligatorii atât pentru Guvern, cât și pentru organele administrației publice centrale de specialitate și autoritățile publice locale, anume administrației publice îi revine sarcina de a elabora proiectele deciziilor politice, concepția națională cu privire la protecția copilului și familiei, programul și mecanismul de implementare a acesteia etc. În alți termeni, autoritățile administrației publice sunt investite cu *cytkdw kk* "de previziune și programare" a activității în domeniul respectiv, remarcându-se o influență mai mare sau mai mică a administrației publice asupra direcțiilor principale de dezvoltare.

Așadar, abordând administrația publică ca un sistem de autorități publice, chemate să execute legea sau să presteze, în limitele legii, servicii publice, uzând în acest sens de prerogativele specifice puterii publice, poate fi identificat *scopul* acestui sistem – satisfacerea nevoilor generale ale societății atât pe plan național, cât și pe plan local, precum și a nevoilor individuale ale fiecărei persoane.

Orice organizare administrativ-teritorială este chemată să asigure creșterea eficienței administrării locale, sporirea inițiativei și operativității serviciilor publice, îmbunătățirea legăturilor între autoritățile publice centrale și locale, organizarea unui control eficient. Altfel spus, delimitarea teritoriului în unități administrative este efectuată în scopul exercitării unitare a puterii de

stat și realizării intereselor generale ale colectivităților teritoriale locale. De aceea, reforma administrației publice începută, la recomandările Uniunii Europene cam prin anii '80-90 ai secolului trecut în majoritatea statelor din Europa Centrală și de Est, a avut drept componente de bază descentralizarea și crearea unui sistem democratic de administrare locală.

Așa cum se remarcă, legislația din România cu privire la protecția copilului aflat în dificultate a suferit numeroase modificări, însă, până în acest moment, nesincronizate suficient la nivelul unui cadru juridic cuprinzător, ceea ce se intenționează prin măsurile actuale. Prin asistența comunității internaționale, dar mai ales prin comunicarea, conlucrarea tuturor structurilor administrației publice locale și centrale, inclusiv prin consultarea societății civile, nu există îndoială că se va ajunge – într-un viitor apropiat – la așezarea întregului sistem pe baze moderne, animate de principii care să ducă în primul rând la restructurarea sistemului și, concomitent, la îmbunătățirea celor asistați.

Importanța pe care o prezintă problema protecției copilului aflat în dificultate, precum și modul în care sistemul este organizat în prezent, necesită, pe de o parte, implicarea actorilor la toate palierele de guvernare, iar, pe de altă parte – o bună colaborare și comunicare între aceștia. Modul în care circulă informațiile, precum și circuitul banilor în programele care presupun implicarea mai multor instituții sunt dependente de modul în care ele cooperează. La nivel județean, pe de altă parte, pentru ca direcțiile de specialitate să-și desfășoare activitatea în bune condiții, se impune ca celelalte instituții care sunt implicate în rezolvarea unor probleme concrete (inspectoratele școlare, direcțiile de sănătate etc.) să fie deschise și să se implice activ.

În același timp, de o bună comunicare între autoritățile județene și autoritățile publice locale depinde rezolvarea problemelor pe plan județean. Datorită problemelor specifice ce pot apărea odată cu instituționalizarea copiilor în alt județ decât cel natal, este nevoie, de asemenea, de o coordonare eficientă între județe. Nu în ultimul rând, rolul autorităților centrale cu atribuții în domeniu este foarte important, avându-se în vedere atribuțiile de coordonare și finanțare pe care acestea încă le dețin.

Situația privind gestionarea sistemului de protecție a copilului aflat în dificultate s-a îmbunătățit considerabil în ultima perioadă de timp, un factor important care a contribuit în acest sens fiind „presiunea” exercitată de organismele internaționale și, în special, de Uniunea Europeană. Prin urmare, autoritățile centrale din România s-au mobilizat și au demarat reforma sistemului, un aspect principal al acesteia fiind descentralizarea la nivel județean a serviciilor ce țin de protecția copilului. Strategia Guvernului în domeniul

protecției copilului în dificultate (2007-2010) prevede, ca principiu distinct al gestionării sistemului, principiul descentralizării și responsabilității comunității, susținând în același timp întărirea serviciilor publice descentralizate pentru protecția copilului, aflate în subordinea consiliilor județene, respectiv, a consiliilor locale ale sectoarelor municipiului București.

În prezent, în subordinea consiliului județean există două entități care gestionează toate responsabilitățile legate de protecția copilului aflat în dificultate la nivel județean. Este vorba despre Comisia pentru Protecția Copilului, prezidată de secretarul consiliului județean, care ia decizii cu privire la direcțiile generale de acțiune, și despre Direcția Județeană pentru Protecția Copilului, o instituție cu personalitate juridică ce administrează efectiv activitățile în acest domeniu (supraveghează centrele din raza județului, se ocupă de anchete de teren etc.).

Odată cu descentralizarea efectivă a serviciilor ce țin de protecția copilului la nivel județean, responsabilitatea pentru gestionarea fondurilor a fost transmisă în totalitate președinților consiliilor județene. Deși acest lucru reprezintă un progres în strategia de descentralizare a Guvernului de până acum, acuzat de mai multe ori că a transferat responsabilități fără resurse financiare adecvate, lipsa perioadei de pregătire a procesului de descentralizare precum și lipsa unei monitorizări ulterioare au făcut ca autoritățile județene să nu fie pregătite pentru a prelua sarcinile financiare ce le revin. Aceasta face ca o mare parte

din problemele anterioare să persiste și după descentralizare sau chiar să se agraveze.

Procesul de descentralizare a sistemului de protecție a copilului este, indubitabil, un pas înainte, însă, dacă nu este suficient de bine gestionat la toate nivelurile de guvernare implicate, nu va avea impactul scontat. Desprinderea aproape totală de centru din punct de vedere financiar a avut, printre alte efecte, crearea unui decalaj între județe, atâta timp cât a rămas la latitudinea lor să depună eforturi pentru a atrage resurse financiare suplimentare.

Bibliografie selectivă:

1. G.V. Nița, M.Roman, I.Gh. Diac, F.Teodorescu. *Prevenirea cdw/wtknqt", pftgrvcvg" cuwrte" okpqtknq0* – București: Editura Ministerului de Interne din România, 2003.
2. E.Zamfir, C.Zamfir (coordonatori). *Rqnkviket"uqekcng0" Tqo~pkc" ,p"eqpvzvgz" gwtqrgcp0* – București: Alternative, 2007.
3. C.Tăbăcaru (coordonator). *Cukuvgpwn" o cvgtpcn0* – București: Tritonic, 1999.
4. M.Al. Teodor (coordonator). *Cukuvgp c"uqekc" ,p"Octgc"Dtk-vcpg" k" Tqo~pkc* Studiu comparat. – București: UNICEF, 2000.
5. <http://www.unicef.org> // pagina UNICEF <http://www.every-child.org.uk/> // pagina „Every Child” (Fiecare copil).
6. <http://www.unicef-icdc.org/voy/> // Centrul de Cercetări UNICEF „INNOCENTI”.

OGECPKUOG^WLWTKUFKE KQPCNG^WKPVGTPC KQPCNG^WFG^W RTQVGE KG^W K^W ICTCPVCTG^WC^W FTGRVWTKNQT^WQOWNWK

Viorica Gabriela ROTARU,
*fqevqtcpf^W*WNKO⁺*

Recenzent: Victor POPA,
*fqevqt^Wjc dknkvcv^W,p^Wftgrv.^Wrtqhguaqt^Wwpkxgtukvct^W*WNKO⁺*

UWO OCT [

Cp^Wko rqtvcpv^Wcpf^Wghhgevksxg^Wogcuwtg^Wkp^Wvjg^Wrtqvgevkqp^Wqh^Whwppfc^Wogpvcn^Wjwo cp^Wtki jvu^Wku^Wvjg^Wkpvgtpcvkqpcn^Wlwfkckcn^Wdqf{0^WKo rqtvcpv^Wrtgtgswkukygu^Wqh^Wtgeqipkvkqp^Wqh^Wvjg^Wcevkxg^Wswcnkv{^Wqh^Wcp^Wkpfxkxfwcn^Wcu^Wc^Wrnckpvkhh^Wcickpu^Wdtgcejgu^Wqh^Wku^Wtki jvu.^Wgxgp^Wd{^Wvjg^WUvcvg^Wyjqug^Wpcvkqpcn^Wjg^Wku.^Wjcxg^Wfgtkxgf^Whtqo^Wvjg^Wkpvgtpcvkqpcn^Wfqewogpvu^Wyjkej^Wvjg^WOgodgtu^Wjcxg^Wceegrvgf{^WCoopi^Wvjg^Wogejcpkuou^Wmpqyp^Wyqtnfykfg^Whqt^Wiwc tcvpggkpi^Wjwo cp^Wtki jvu^Wvjgtg^Wctg^Wlwfkckcn^Wogejcpkuou^Wvjcv^Wjcxg^Wrtqxf^Wkp^Wrtcevkeg^Woquv^WghLekgpv{

Instituția drepturilor omului a cunoscut, pe parcursul timpului, un laborios dar și un îndelungat proces de cristalizare. Se înfățișează în prezent ca o instituție deosebit de complexă ce ține atât de ordinea juridică internă, cât și de cea internațională. În acest cadru, drepturile omului sunt reprezentate ca obiect al dreptului internațional modern.¹

Protecția internațională a drepturilor și libertăților definește și însumează un ansamblu de drepturi, libertăți și obligații ale oamenilor unii față de alții, ale statelor de a apăra și promova aceste drepturi, ale întregii comunități internaționale de a veghea la respectarea lor în fiecare țară, intervenind în acele situații în care drepturile omului ar fi încălcate de un anumit stat.

Cuprinzând principii, mecanisme, proceduri ce țin de ordinea juridică internă, dar și de cea internațională, instituția drepturilor omului prezintă un caracter bivalent, fiind în același timp o instituție de drept intern, integrată normelor constituționale, dar și o instituție de drept internațional, configurând trăsăturile unui principiu juridic aplicabil în relațiile dintre state.²

Astfel, un mijloc efectiv și important privind protecția drepturilor fundamentale ale omului îl constituie recursul la organismele jurisdicționale internaționale. Acceptarea acestui mijloc a constituit rezultatul unei îndelungi evoluții și, mai ales, o consecință importantă a schimbării mentalităților cu privire la relația dintre individ, statul suveran și comunitatea internațională.

Mult timp, în doctrina și practica de drept internațional a dominat ideea suveranității etatice, concepută în sensul ei strict, absolut și restrictiv. Literatura de specialitate din fostele țări socialiste a contestat, din motive lesne de înțeles, orice drept al comunității internaționale de a dezbate și interveni în problemele

legate de încălcări ale drepturilor omului. Principiul suveranității naționale – deturnat de la adevărata sa semnificație de către regimurile totalitare – a fost în mod artificial opus principiului respectării drepturilor omului, încercându-se a se demonstra că singura cale de asigurare a protecției oamenilor, a drepturilor și libertăților lor o constituie mecanismul juridic existent în cadrul hotarelor naționale. Treptat, însă, în gândirea juridică internațională și-au făcut loc concepții mult mai liberale și mai puțin exclusiviste cu privire la raportul dintre individ și stat la o eventuală relație a acestuia cu comunitatea mondială. Importante premise ale recunoașterii unei calități active a individului ca reclamant al încălcărilor comise împotriva drepturilor sale, chiar de către statul al cărui resortisant este, au derivat din documentele internaționale pe care le-a acceptat comunitatea statelor.³

Mecanismele Organizației Națiunilor Unite au recunoscut, de pildă, dreptul indivizilor de a adresa petiții în legătură cu nesocotirea drepturilor lor de către puterea titulară sau mandatară.

O adevărată revoluție în gândirea juridică a fost efectuată încă de Convenția Europeană a Drepturilor Omului care, în 1950, a fundamentat pentru prima dată ideea accesului direct al individului la organismele de protecție internațională. Prin ratificarea Convenției pentru apărarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale omului și a protocoalelor adiționale la această Convenție, pentru cetățenii Republicii Moldova se creează pentru prima dată posibilitatea de a se adresa în mod direct organismelor europene. O asemenea posibilitate – în trecut necunoscută – implică importante mutații pe planul gândirii juridice, un efort continuu de sincronizare a legislației naționale față de acest important instrument internațional, dar și o nouă perspectivă teoretică cu privire la treptele

și gradele de jurisdicție care sunt puse astăzi la dispoziția indivizilor și care sunt în măsură să garanteze drepturile lor împotriva oricăror eventuale încălcări sau abuzuri.

Curtea de Justiție a Uniunii Europene, numită pe scurt și Curtea Europeană de Justiție (CEJ), își are sediul la Luxemburg și este organul juridic al Comunităților Europene. În sistemul politic al UE CEJ are rolul puterii juridice; denumirea corectă a CEJ ar fi trebuit să fie însă Curțile de Justiție ale Comunităților Europene, fiindcă între timp au apărut trei instanțe diferite. Curtea Europeană de Justiție nu trebuie confundată cu Curtea Europeană de Justiție pentru Drepturile Omului cu sediul la Strasbourg, care este o instituție a Consiliului Europei.

CEJ cu sediul la Luxemburg este o instanță judiciară care a fost creată în baza art.31 din Tratatul CECO (Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului) adoptat la Paris (1951). Curtea a intrat în funcțiune în anul următor, 1952, având rolul de a asigura respectarea, interpretarea și aplicarea tratatelor comunităților (CECO, CEE și CE). Relevant este Tratatul din 08.04.1965 (de fuzionare), care cuprinde un ansamblu de norme importante relative la funcționarea Curții și la procedura în fața acesteia.

Curtea de la Luxemburg, în cei 58 de ani de funcționare, a soluționat mii de cauze, numărul acestora fiind într-o creștere absolută, ceea ce a determinat noi reguli de procedură și noi instanțe. *Vtkdwpcnwn"fg" rtko "kpuwcp* , , creat în octombrie 1988, a preluat în competență litigiile referitoare la conflictele dintre instituțiile Uniunii Europene și agenții lor, pe cele privind dreptul concurenței, litigiile în legătură cu actele emise de organele UE care violează drepturile sau interesele persoanelor fizice sau juridice și pe cele referitoare la repararea prejudiciilor cauzate uneia dintre instituțiile Uniunii Europene. El se compune din 15 judecători care au același statut cu cei ai Curții, fiind numiți pe un mandat de șase ani de către guvernele statelor membre. Cauzele sunt judecate în camere compuse din trei sau cinci judecători, potrivit procedurii prevăzute în Regulamentul Tribunalului. Hotărârile sale pot fi atacate, în termen de două luni de la comunicare, la Curtea de Justiție a Uniunii Europene, iar executarea lor se face după aceeași procedură ca pentru cele ale Curții.

Potrivit Tratatului și Regulamentului de procedură, Curtea de Justiție, la cererea statelor sau a persoanelor fizice ori juridice, soluționează următoarele litigii:

- dintre statele membre ale Uniunii Europene;
- dintre acestea și organismele comunitare;

* Și-a început activitatea la 01.10.1989 și își are sediul tot la Luxemburg.

- dintre organismele comunitare între ele;
- dintre particulari, persoane fizice ori juridice, de naționalitatea statelor membre și acestea ori organismele comunitare.

Asigurând, în principal, corecta interpretare și aplicare a dreptului comunitar, Curtea de Justiție mai exercită și rolul unei curți constituționale, îndeplinește funcțiile și atribuțiile unui tribunal administrativ ori ale unuia civil, efectuând și controlul conformității actelor normative ale Comisiei sau Consiliului Uniunii cu dispozițiile Tratatului și cu principiile generale ale dreptului comunitar.

Procedura în fața Curții este contradictorie și publică, fiind constituită din cele două faze: scrisă și orală. De regulă, după epuizarea primei faze (scrise), pe baza raportului întocmit de judecătorul raportor și cu opinia avocatului general, se decide asupra sesizării unei camere sau a plenului, fixându-se, de către președinte, data ședinței publice în care vor avea loc audierile.

Curtea Internațională de Justiție de la Haga este principalul organ judiciar al ONU reglementat în Carta Națiunilor Unite*, iar statutul Curții face parte integrantă din Cartă. "Aici se soluționează diferendele internaționale între state, atunci când toate celelalte opțiuni au fost epuizate. Mai mult de jumătate dintre cazurile rezolvate la Curtea Internațională de Justiție au avut ca subiect delimitările teritoriale și maritime. După pronunțarea verdictului, acesta este pus în practică imediat. Aplicarea verdictului Curții este monitorizată de Consiliul de Securitate al ONU. În prezent, Curtea are de soluționat trei cazuri de delimitare maritimă: *Tqo -pk" xgtuwu" Wetckpc. "Pkectc iwc" xgtuwu" Eqnwodkc* și *Rgtw" xgtuwu" Ejknq0*

Curtea are competența să hotărască relativ la:

- principiile generale de drept internațional recunoscut de statele membre ale ONU;
- convențiile internaționale semnate și ratificate de statele reclamante;
- cutuma internațională ca izvor al dreptului internațional *k*
- asupra jurisprudenței internaționale.**

De regulă, Curtea de la Haga judecă litigiile în plen și, numai atunci când părțile o cer în mod expres, cauza poate fi examinată de o cameră compusă din mai puțini judecători. Jurisdicția obligatorie a Curții a fost acceptată de 59 de state, din cele 187 semnatare ale Statutului. Toate hotărârile Curții de la Haga prezintă o deosebită importanță creatoare pentru principiile

* Celelalte cinci sunt: Adunarea Generală, Consiliul de Securitate, Consiliul Economic și Social, Consiliul de Tutelă și Secretariatul ONU.

**Așadar, litigiile între persoanele fizice ori dintre acestea și statele lor nu intră în competența acestei Curți.

dreptului internațional public.* *Vtkdwpcnwn"Kpvgtpc-kqpcn"rgpvtw"ftgrvwn"O tkk"ó"Jcodwti*, cu sediul în orașul Hamburg, este constituit și funcționează conform dispozițiilor Convenției Națiunilor Unite asupra dreptului mării, încheiată la Montego Bay (Jamaica) la 10 decembrie 1982.

Tribunalul este compus din 21 de membri independenți, aleși dintre „persoanele care se bucură de cea mai înaltă reputație de echitate și integritate și care posedă o competență recunoscută în domeniul dreptului mării”, asigurându-se reprezentarea principalelor sisteme juridice din lume și o repartitie geografică echitabilă. Membrii Tribunalului sunt aleși pentru 9 ani și sunt reeligibili. Ei nu pot exercita nici o funcție politică sau administrativă, nici să fie asociați în mod activ sau să aibă interese financiare în întreprinderi care se ocupă cu exploatarea sau explorarea resurselor mării sau ale fundurilor marine, ori au altă utilizare comercială. Membrii Tribunalului nu pot exercita funcții de agent, consilier sau avocat în nici un proces și nu pot participa la rezolvarea nici unei cauze în care ei au intervenit anterior în calitate de agenți, consilieri sau avocați ai uneia dintre părți, ca membri ai unei curți sau ai unui tribunal național ori internațional, sau în orice altă categorie. Judecătorii se bucură, în executarea funcțiilor lor, de privilegii și imunități parlamentare.

Ewtvgc"rgpcn"Kpvgtpc kqpcn "fg"nc"Jcic" – constituită la Conferința ONU de la Roma, 15 iunie-17 iulie 1998, unde a fost adoptat Statutul Curții penale internaționale, care poate fi denumit „un cod penal și de procedură penală la scară mondială”.⁴ Sarcina acestei instanțe, definită în Actul final al Conferinței de la Roma și în Preambulul Statutului Curții, este de a completa competențele naționale penale).

O importanță excepțională în vederea perfecționării mecanismului de control al realizării prevederilor Convenției pentru apărarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale omului au dispozițiile ce se conțin în Protocolul nr.11 adițional la Convenție⁵ care, semnat fiind la 11 mai 1994 și intrat în vigoare la 1 noiembrie 1998, la Strasbourg, a instituit o singură Curte Europeană a Drepturilor Omului, în locul celor două organe, Comisie și Curte, ce activau până atunci în cadrul Convenției.

Prin decizia statelor membre ale Consiliului Europei care au semnat protocolul în cauză, textele titlurilor II-IV din Convenție (art.19-56) și ale Protocolului nr.2 adițional la Convenție au fost comasate și înlocuite cu un singur titlu, care a fost denumit: „Titlul II. Curtea Europeană a Drepturilor Omului”.⁶ În așa

fel, publicațiile curente ale Convenției pentru apărarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale omului apar într-o nouă redacție, ce ține cont de prevederile protocoloalelor nr.2 și 11 la Convenție.

Cu o astfel de structură organizatorică și o competență contencioasă (de rezolvare a recursurilor individuale sau statale) substanțial îmbunătățită, activitatea Curții Europene a Drepturilor Omului va fi mult mai eficientă și se va desfășura într-o perioadă de timp mult mai scurtă.

Executarea hotărârilor Curții în dreptul intern al statelor părți la Convenție constituie, în același timp, o problemă de drept intern, dar și de drept internațional. Ea pune, implicit, în discuție prioritatea unor categorii de norme juridice – cele naționale, ale dreptului intern al fiecărui stat membru al Consiliului Europei – cu altele – cele internaționale, în special, prevederile Convenției pentru apărarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale omului. Constituția Republicii Moldova a rezolvat, ca atare, acest litigiu de legi, acordând prioritate aplicării normelor juridice internaționale din domeniul drepturilor omului (art.4 alin.(2) din Constituție).

Problema aplicării deciziilor Curții Europene a Drepturilor Omului depinde, fără îndoială, de statele implicate și este rezultatul unui complex de împrejurări, dintre care am putea menționa următoarele: deciziile Curții au forță obligatorie, dar nu și executorie; ele produc efecte doar pentru părțile aflate în litigiu, dar nu și față de o a treia parte; deciziile obligă părțile numai față de cazul concret rezolvat de către Curte. De observat, că mecanismul de protecție al drepturilor omului constituit în cadrul Consiliului Europei poartă un caracter „supranațional”, în sensul în care înțelegem promovarea, protecția și garantarea drepturilor omului ca o problemă fără frontiere naționale sau statale, care caracterizează toate societățile contemporane indiferent de structura lor politică, economică, socială etc. De altfel, se poate de concluzionat cu certitudine că problematica amplă a drepturilor omului a cunoscut o cale evolutivă: de la proclamarea juridică a acestora, până la socializarea și internaționalizarea lor; de la simpla proclamare a lor în calitate de idealuri în Declarația Universală a Drepturilor Omului, până la protecția și garantarea lor juridică realizată *nc"pkxgn"Kpvgtpc kqpcn* – prin adoptarea unor convenții internaționale speciale, care să prevadă obligațiuni juridice exprese pentru statele părți și crearea unui mecanism de „sanționare” a încălcărilor sau vătămărilor aduse acestora și *la nivel pc kqpcn* – prin prevederea în Legea Supremă a statelor a drepturilor și libertăților fundamentale ale tuturor cetățenilor, inclusiv ale celor străini și apatrizilor, și a garanțiilor constituționale ale acestora.

*Ca și hotărârile celorlalte instanțe internaționale, inclusiv cele penale instituite de ONU, cum ar fi: Tribunalul internațional penal de la Haga (TPI) pentru Iugoslavia, cel pentru Ruanda ș.a.

Cât privește aspectele nejuridice ale aplicării deciziilor Curții, precum și ale actelor adoptate de organele Consiliului European, apoi ele sunt, în temei, de natură politică, economică etc. După părerea noastră, o importanță deosebită au avut-o și continuă să o aibă activitățile de informare, popularizare, largă răspândire a materialelor documentare despre drepturile omului. Acestea, de rând cu activitatea educațională la nivel internațional și național, constituie elementul important, stabil și eficient de asigurare a unei respectări voluntare a drepturilor omului atât de către individ, cât și de către stat, indiferent de raportul juridic concret în care s-ar materializa oricare dintre drepturile prevăzute în Convenția pentru apărarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale omului sau în Constituția orișicărui stat membru al Consiliului European.

Un alt aspect nejuridic privind „respectarea” deciziilor Curții Europene a Drepturilor Omului îl constituie faptul că practica acestei instanțe este considerată de către statele membre ale Consiliului European drept „indicator”, un „standard” pentru activitatea jurisdicțională națională sau, cel puțin, așa s-ar cuveni să fie. În argumentarea celor susținute, ar fi cazul să ne referim la faptul că în aplicarea dispozițiilor Convenției pentru apărarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale omului și ale celor unsprezece Protocoale adiționale Curtea de una singură este competentă să interpreteze, conform art.32, prevederile Convenției și ale Protocoalelor. Această interpretare exercitată la cererea unui stat parte la Convenție sau în aplicarea dispozițiilor acesteia atunci, când se examinează un caz concret, este obligatorie pentru toate statele membre ale Consiliului European. Obligațiunea celorlalte state „neimplicate” de a se raporta la acest „standard” din prevederile implicite ale Convenției decurge din calitatea statutului de membru cu drepturi depline al Consiliului European, precum și din calitatea acestuia de stat parte la Convenție, care, fiind un tratat internațional, stabilește obligațiuni internaționale liber asumate, și nu posibilități alternative de la care statele pot să abdice după bunul lor plac. De menționat, că convențiile în materia drepturilor omului se prezintă drept tratate cu caracter de legi, care atribuie statelor obligațiuni obiective și absolute. Acestea, la rândul lor, trebuie să asigure, prin intermediul unor măsuri legislative, administrative sau judecătorești, interpretarea și aplicarea uniformă a dispozițiilor Convenției. Implementarea deciziilor Curții Europene a Drepturilor Omului atrage responsabilitatea statelor față de organismele de control internațional. Așadar, cele expuse *supra* conduc la concluzia că asigurarea compatibilității și conformității normelor naționale

cu ordinea juridică instituită de Convenția pentru apărarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale omului, dezvoltată ulterior în Protocoalele adiționale la Convenție, se realizează de către statele părți la Convenție prin îndeplinirea obligațiilor prevăzute de dispozițiile acesteia.

România și Republica Moldova, ca părți contractante la Convenție, conferă tuturor indivizilor aflați sub jurisdicția statului respectiv garanții constituționale privind drepturile și libertățile definite în Convenție. Calitatea obținută de stat contractant al Convenției contribuie la: integrarea legislativă a republicii și la armonizarea sistemului juridic național cu cel european din domeniul drepturilor omului; participarea directă a țării noastre în procesul de globalizare prin promovarea sistemului juridic național și a propriei spiritualități ca elemente ale relativismului cultural; configurarea și dezvoltarea unei jurisprudențe naționale, îmbinate cu complementaritatea celei create de organele de la Strasbourg.

România și Republica Moldova, în calitatea pe care o au de parte contractantă la Convenție, împreună cu celelalte state părți, își aduc contribuția activă și originală, prin practica și dreptul lor, la fixarea standardelor europene.

Constituția României și Constituția Republicii Moldova prevăd obligațiunea de concordanță a dispozițiilor constituționale privind drepturile și libertățile omului cu Declarația Universală a Drepturilor Omului și tratatele la care sunt parte, recunoscând, implicit, caracterul privilegiat (suprem) al tratatelor privitoare la drepturile omului.

Concordanța presupune conformitatea sau compatibilitatea normelor naționale cu dispozițiile Convenției. Conformitatea și compatibilitatea se realizează prin măsuri luate la nivel național, în mod liber, de către fiecare stat parte la Convenție. Încălcarea sau suprimarea drepturilor omului, limitarea lor mai amplă sau luarea unor măsuri, care, de fapt, împiedică exercițiul lor efectiv, constituie încălcarea obligațiunii asumate, ceea ce va atrage controlul internațional exercitat de către organele jurisdicționale prevăzute de Convenție.

Aplicarea mecanismului internațional de control, ca o garanție subsidiară și complementară a sistemului constituțional de protecție a drepturilor omului, este reglementată de Convenția pentru apărarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale omului în art.34 și 35, care se coroborează cu art.13. Ele prevăd dreptul la recurs individual „după epuizarea căilor de recurs interne” (art.34) și dreptul la un recurs efectiv în fața unei instanțe naționale „chiar și atunci când încălcarea

(drepturilor și libertăților prevăzute de Convenție) s-ar datora unor persoane care au acționat în exercitarea atribuțiilor lor oficiale” (art.13).

Aceste dispoziții ale Convenției și-au găsit deja aplicare în activitatea organelor de la Strasbourg, ca fiind clauze ce au o valoare reală, un conținut precis.

Prioritatea sau aplicarea prioritara a normelor europene constituie soluția care poate pune capăt conflictului de legi (art.4 alin.(2) din Constituția Republicii Moldova) sau de jurisprudență. Ea este în același timp un aspect caracteristic Statutului Convenției pentru apărarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale omului în dreptul intern al statelor părți. Stabilirea unei priorități între normele interne și cele internaționale, fără a stabili o ierarhie între acestea, asigură aplicarea acelor norme (interne sau internaționale) care garantează eficient și efectiv drepturile omului.

Datorită acestei caracteristici esențiale, primatul normelor care reglementează, protejează și garantează drepturile omului este un primat jurisdicțional. Deci, se urmărește acordarea priorității aceluși sistem sau categorii de norme care, la nivel național sau european, garantează protecția drepturilor omului. Altfel spus, are loc o interpretare și o aplicare prioritara a normelor care corespund acestui scop.

Primatul dispozițiilor Convenției pentru apărarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale omului în dreptul intern al României și al Republicii Moldova devine indiscutabil în cazul existenței dispozițiilor

contrare prevederilor unui tratat internațional al drepturilor omului, care sunt cuprinse în legi organice sau ordinare și care au intrat în vigoare ulterior ratificării tratatului.

Note:

¹ A se vedea: L.Barac. *Gwtqrc* "k"ftgrvwtknq"qo wmwk."Tqo -pkc" k" Ftrgrvwtknq"Qo wmwk) – București: Lumina LEX, 2001, p.7.

² A se vedea: N.A. Odina. *Eqpkfgtc* k"ew"rtkktg"hc"ogecpkuo g" fg"rtqvge kg" k"ictcpvctg"e"ftgrvwtknqt"qo wmwk."http://revcurentjur.ro/arhiva/attachments_200612/recjurid061_24F.pdf

³ A se vedea: I.Moroșanu. *Ictcp* kknq"lwtkfkeg"rtkxkpf"ftgrvwtknq" k"nkdgvtv knq"hwppfcogpvcng"cnq"qo wmwk",p"Trgrwdhkec"Oqnfqxc< Teză de doctor în drept. – Biblioteca ULIM, 2001.

⁴ A se vedea: D.Diaconu. *Ewtvyc"rgpcn* "kpvgtpc kqpcn <"kuvqtkg" k"tgcnkvcvg) – București: ALL Beck, 2000.

⁵ *Kdkfgo*, p.373-384.

Bibliografie:

1. *Eqpxgp kc"Gwtqrgcp* "c"ftgrvwtknqt"Qo wmwk.",puq kv "fg"pqvg" k"eqogpvc tkk) – București, 1994.

2. *Fgoqetc* kg" k"ftgrvwtknq"qo wmwk) Volum consacrat Aniversării a 50 ani de la adoptarea de către ONU a Declarației Universale a Drepturilor Omului. – Chișinău, 1998.

3. *Ftrgrvwtknq"qo wmwk"o"dc/* "c"fgoqetc kgk< Culegere de texte. – București, 1993.

EQPUKFGTC KK^{'''}EW^{'''}RTKXKTG^{'''}NC^{'''}HQT C^{'''}QDNKI CVQTKG^{'''} C^{'''}QHGTVGK

Ion BÎTCĂ,
fqevqt^{'''},p^{'''}ftgrv

SUMMARY

Uki pki "c" eqpvtcev. "qt" cp{ "qvjgt" lwtkfkecn "fqewogpv." rtguwrrqugu "vjg" gzkuvgpeg "qh" cp "kpvgtpcn" y knn "vq" ukip "kv." cu "ygnn" cu "kvu" gzvgtpcnk / cvkqp0 "Wpfgt" igpgtcn "eqpfkvkqpu" y jkej "vjg" gzvgtpcnk / gf "y knn" ujqwnf "hwnLnn" kp "qtfgt" vq "xcnkfcvg" vjg "lwtkfkecn" cev. "kp" ecug "qh" vjg "o cmkpi" "qh" vjg "eqpvtcev." kv "ujqwnf" ceeqo rnkuj "egtvc" kp "urgekcn" dcuke "eqpfkvkqpu" J c xkpi "ecttkgf" qvv "vjgug" eqpfkvkqpu. "vjg" y knn "vq" ukip "vjg" eqpvtcev "vcmg" u "vjg" hqt o "qh" cp "qhhg" t0 "kp" y jcv "hmqy" u "y g" u jcm "rtgugpv" uo g "nc" y "vjg" qtkgu "cu" vq "vjg" qdnki cvqt { "hqt eg" "qh" vjg "qhhg" t0

În virtutea libertății contractuale, orice persoană are dreptul de a încheia, în anumite limite¹, un contract. Încheierea contractului, ca și a oricărui alt act juridic, presupune existența unei voințe interne de a încheia contractul, precum și exteriorizarea acesteia. Pe lângă condițiile generale pe care voința exteriorizată trebuie să le îndeplinească pentru a forma valabil actul juridic, în cazul formării contractului, ea trebuie să îndeplinească anumite condiții de fond speciale. Odată îndeplinite aceste condiții, voința de a încheia un contract îmbracă forma unei oferte. Prin ofertă vom înțelege: propunerea pe care o persoană o face unei alte persoane sau publicului în general de a încheia un contract în anumite condiții.² Oferta, fiind destinată să formeze contractul prin acceptarea ei de către destinatar, poate fi revocată atât timp cât nu este acceptată. În acest sens vom cita dispozițiile art.37 C.com.³, art.16, alin.(1) din Convenția de la Viena⁴ și ale art.15 alin.(1) din proiectul Codului civil european.⁵ Textele vorbesc de o revocare a ofertei, deci producătoare de efecte juridice, iar oferta este producătoare de efecte juridice în momentul declarării ei, fie prin încunoștințarea persoanei, în cazul unor oferte adresate unor persoane determinate, fie prin publicarea ei, în cazul ofertelor adresate unor persoane nedeterminate. Însă, potrivit literaturii de specialitate, regula revocabilității suferă unele excepții:

a) când oferta cuprinde un termen expres înăuntrul căruia se va putea face acceptarea;

b) când oferta nu conține o stipulație expresă în acest sens și când se consideră că ea cuprinde un termen tacit pentru acceptare, termen care implică cel puțin timpul necesar atât pentru examinarea ofertei, cât și timpul necesar ca răspunsul acceptantului să ajungă la ofertant.

În legătură cu aceste ultime aspecte, pe parcursul timpului au apărut unele întrebări răspunsurile la care ne-au determinat să reconsiderăm forța obligatorie a ofertelor cu termen expres sau tacit de opțiune. Argumentele care au determinat o astfel de atitudine le vom prezenta mai jos nu înainte de a înfățișa teoriile care au fost propuse pentru a justifica forța obligatorie a ofertei.

Vg o gkwn "lwtkfke" cn "qdnki" cvkxkv kk "qhgtvgk 30" Cevwn "lwtkfke" ekxkn

În această concepție, oferta cu termen expres sau tacit de opțiune reprezintă un act juridic unilateral de drept civil generator al unui raport juridic obligațional între ofertant și destinatarul ofertei, în care primul este debitor al prestației negative de a nu revoca oferta înăuntrul termenului de acceptare, iar cel de-al doilea este creditorul acestei prestații. Două teorii au fost invocate – *teoria antecontractului* și *teoria angajamentului unilateral*.

3030 "Vgqtkc" cpvgeqpvvt cevwnwk

Într-o primă explicație⁶, ofertantul își asumă o obligație de natură contractuală. Pentru prima dată această teorie a fost formulată de Demolombe. Potrivit acestui autor, dacă o persoană face alteia o propunere avantajoasă în ceea ce privește fondul ofertei, acesteia, din lipsă de mijloace, poate să nu-i fie atrăgătoare, și atunci nu se poate spune că destinatarul a acceptat-o implicit. Dacă propunătorul prevede în oferta sa de contractare termen determinat, la prima se adaugă o a doua ofertă, care nu este decât un avantaj conferit destinatarului. Nici o persoană nu este interesată să refuze o ofertă accesorie, termenul de reflecție și, cum acceptarea acesteia nu comportă nici un efort pentru destinatar, ar trebui prezumat că a acceptat-o tacit.⁷ De aici și obligația ofertantului de a-și menține oferta pe tot timpul propus pentru reflecție, obligație care se fundamentează pe un veritabil contract accesoriu format prin acceptarea tacită a destinatarului.⁸

Altfel spus, potrivit acestei teorii, oferta cu termen lansată de ofertant ar cuprinde două elemente: un prim element este alcătuit din fondul ofertei și se referă la conținutul contractului ce se intenționează a se încheia, iar cel de-al doilea element (propunere accesorie de a-și menține oferta în cadrul unui termen determinat), fiind făcut exclusiv în interesul și beneficiul destinatarului și dând naștere la obligație unilaterală în sarcina ofertantului, se prezumă că a fost acceptat imediat de către destinatar.⁹ Se realizează astfel un acord de voință.

Prin urmare, potrivit acestei teorii, ofertantul este obligat să-și mențină oferta până la expirarea termenului prevăzut în temeiul unui veritabil antecontract ce se consideră încheiat concomitent cu ajungerea ofertei la destinatar.

Având în vedere că orice ofertă cuprinde în sine un termen de acceptare (termen tacit – art.683 alin.(3) și art.688 alin.(2) C.civ.RM), urmează să înțelegem că obligativitatea menținerii unei astfel de oferte este, de asemenea, de origine contractuală.¹⁰

Deși asupra acestui aspect Demolombe nu face nici o precizare, putem să ne imaginăm că această concepție se impune în toate cazurile în care ofertantul a înțeles să imprime propunerii sale un caracter durabil.¹¹ Astfel, ofertantul nu va putea să se decică de oferta sa în cadrul acestui termen, în pofida caracterului său nedeterminat, care va rămâne, în ultimă instanță, supusă aprecierii judecătorului.

Din concepția analizată rezultă, pe terenul efectelor ofertei, următoarea consecință: acceptarea în termen a ofertei care a fost în mod intempestiv revocată va da naștere contractului proiectat de ofertant atunci când a emis oferta.

c+ Regimul juridic al ofertei din perspectiva acestei teorii

Oferta cu termen expres sau tacit poate fi retractată până în momentul în care ea va ajunge la destinatar. Aici funcționează o regulă generală care se sprijină pe necesitatea notificării ei – art.200 alin.(1) și art.681 alin.(2) C.civ.RM – pentru eficacitatea ofertei, regulă ce se va aplica oricare ar fi teoria susținută. Dacă oferta va ajunge la destinatar, autorul ofertei nu-și va mai putea retrage oferta pe parcursul acestei perioade, după cum nici nu va putea interveni pentru a modifica conținutul ei. Potrivit acestei teorii, imposibilitatea ofertantului de a-și retrage oferta reiese direct din convenția ce s-a format între el și destinatar.¹² Odată ce termenul expres sau tacit a expirat, potrivit autorului acestei teorii, ofertantul își va redescoperi libertatea de a-și revoca oferta. Aceasta deoarece Demolombe susține în continuare: „Odată ce oferta a fost făcută, trebuie să fie prezumată persistența ei în timp, dacă nu intervine un schimb de voințe sau un eveniment de natură a o anihila”.¹³

De asemenea, Demolombe susține că decesul ofertantului survenit în cadrul acestui termen va atrage caducitatea ei, în pofida faptului că între ofertant și destinatar s-a născut un contract. Aceasta deoarece el se întreabă: „Cine va dori să susțină că oferta încă neacceptată supraviețuiește celui care a făcut-o și că cel cărui i-a fost adresată va putea să o accepte și după moartea sa, pretinzând formarea contractului cu moștenitorii săi? O astfel de pretenție va fi imposibilă și este evident că moștenitorii ofertantului nu au interesul de a revoca o ofertă care și-a întrerupt legătura cu autorul

său”.¹⁴ Desigur, în această situație, autorul nu se referă la cazul când oferta este *intuitu personae*.

În ceea ce privește survenirea unei incapacități a ofertantului, autorul teoriei nu spune nimic. Trebuie însă să admitem că și aceasta va atrage caducitatea ofertei, deoarece acest autor leagă caducitatea de schimbul de voință constatată la ofertant și, prin urmare, orice eveniment de natură a distruge această voință are ca efect antrenarea caducității ofertei.¹⁵

În aceste cazuri se poate observa că oferta rămâne sub directa dependență a voinței autorului ei.

În ce-l privește pe destinatar, dacă nu va fi informat asupra acestor evenimente, el se va vedea pus în situația de a i se recunoaște dreptul de a obține repararea prejudiciului rezultat pentru el din ineficacitatea acceptării lui. Fără îndoială, contractul nu va putea fi format, însă el va putea obține repararea cheltuielilor pe care le angajase în vederea contractării – *damnum emergens*, chiar și beneficiul nerealizat (*lucrum cesans*), dacă el a suferit o pierdere, lipsindu-se, de exemplu, de vânzarea mărfurilor al căror preț a suferit o scădere pe parcurs.¹⁶

În cazul în care oferta este adresată unor persoane determinate, Demolombe insistă asupra caracterului personal al ofertei: numai persoanele vizate de ofertă pot să o accepte sau să o refuze. În consecință, dacă destinatarul determinat decedează sau devine incapabil, oferta va deveni caducă. Astfel, Demolombe refuză nu doar transmisibilitatea pasivă a ofertei (sub rezerva unor eventuale daune interese în sarcina moștenitorilor), ci și transmisibilitatea activă a acesteia.¹⁷

În ceea ce privește sancțiunea admisă de autorul acestei teorii în caz de ineficacitate sau de revocare, ea diferă după cum oferta devine caducă prin moartea sau incapacitatea ofertantului, sau în caz de revocare intempestivă a ei.

În primul caz, destinatarul ofertei, după cum am mai spus, va putea pretinde de la moștenitorii ofertantului doar daune interese în vederea reparării prejudiciului suferit prin acceptarea unei astfel de oferte.

În caz de revocare intempestivă, sancțiunea nu poate fi decât recunoașterea de către instanță a valabilității contractului format prin acceptarea intervenită în cadrul termenului prevăzut în ofertă.¹⁸

d+ Critica acestei teorii

Acceptarea tacită rezultată din tăcerea destinatarului nu poate fi acceptată. Tăcerea este producătoare de efecte numai atunci când, având în vedere împrejurările în care se produce¹⁹, se poate desprinde o anumită atitudine care denotă voința acestuia de a o accepta.²⁰ În cazul de față, stabilirea unui termen nu reprezintă o împrejurare care să provoace atitudinea de a o accepta. Nu termenul este cel care poate să-l determine pe destinatar să o accepte, ci fondul ofertei. În acest caz, tăcerea lui nu este suficientă ca să creeze

acceptarea. Decizia Curții de Casație Franceză²¹, care a admis că tăcerea valorează acceptare dacă oferta este în avantajul exclusiv al destinatarului, trebuie înțeleasă în sensul că ea se referă la avantajele pe care le oferă fondul ofertei, nu însă la termenul stipulat. Este greu a accepta că un termen este stipulat exclusiv în folosul destinatarului.

O altă critică ce poate fi adusă teoriei este că acest contract accesoriu, având ca obiectiv menținerea unei oferte înăuntrul unui termen, este o pură ficțiune întemeiată pe o prezumție de acceptare cu totul ipotetică și deci îndoielnică, nici una dintre părți neavând intenția de a încheia un astfel de contract.²² Această explicație propusă de Demolombe ilustrează cu lux de amănunte exagerările teoriei autonomiei de voință.

În fine, faptul că oferta accesorie (cu termen) este făcută în interesul destinatarului nu este suficient pentru a justifica existența unei prezumții de plin drept privind acceptarea ei de către acesta. Prezumțiile de plin drept nu pot fi stabilite prin fapta omului, ele își au sursa prin excelență în dispoziția legii. Or, în materia ofertei de contractare nu există texte legale care să consacre vreo prezumție de genul celei în discuție, ea reprezentând o simplă speculație teoretică lipsită de o acoperire legală.²³

Legat de transmisibilitatea pasivă și activă din cadrul acestei teorii, în afara justificărilor impuse de existența unui antecontract, ele sunt refuzate de autorul teoriei. Dacă se admite că între părți s-a format o convenție perfect valabilă, conform susținerii lui Demolombe, convenție ce a dat naștere unei obligații în sarcina ofertantului și a unui drept de creanță în beneficiul destinatarului, nu se poate înțelege de ce acestea nu vor putea face parte din activul sau pasivul succesoral al titularilor lor. Dacă, în cazul creanței, caracterul *intuitu personae* al destinatarului ar putea explica refuzului transmisibilității active, atunci în ceea ce privește obligația ofertantului nu există nici o rațiune în a refuza transmisibilitatea pasivă.

3040"Vgqtkc"cpiclc o gpvwnwk"wpknvcgtcn"fg"xqkp

Potrivit unor opinii, menținerea ofertei în termenul stipulat are la bază caracterul obligatoriu al actului juridic de formație unilaterală, capacitatea acestuia de a genera obligații. Nevoia evidentă a circuitului civil i-a condus pe acești autori să considere că angajamentul unilateral poate fi creator de obligații. Ei pornesc de la ideea că ofertantul trebuie să-și mențină oferta într-un termen rezonabil pentru acceptarea ei. Or, dacă ofertantul a prevăzut în acest sens un termen pentru acceptare, rațiunile care stau la baza menținerii ofertei fără termen într-un timp rezonabil sunt aceleași și în situația în care oferta este prevăzută cu termen. De aici și analiza dualistă făcută de acești autori: ofertantul va fi obligat prin declarația sa de voință prin care el se angajează să mențină oferta într-un termen determinat.²⁴

"În fine, într-o altă opinie²⁵ se afirmă că oferta de a contracta reprezintă o aplicație a voinței solitare de a se obliga. Potrivit acestei păreri, „manifestarea solitară de voință produsă în scopul de a crea obligații pe seama persoanei care își exteriorizează astfel voința este suficientă prin ea însăși pentru a determina obligarea acelei persoane indiferent de orice acceptare din partea creditorului”²⁶ (destinatarului – *p/p*). În continuare, același autor precizează că manifestarea unilaterală de voință generatoare de obligații devine irevocabilă nemaiputând fi retractată de către autor din momentul în care ea a fost exteriorizată.

Aceasta cu atât mai mult cu cât în dreptul moldovenesc oferta de a contracta este consacrată ca fiind act juridic unilateral, izvor de obligație, voința unilaterală fiind generatoare de obligații. Ea rezultă din dispozițiile art.682 alin.(2) C.civ.RM, unde se prevede că „oferta este valabilă, nulă sau anulabilă conform prevederilor aplicabile actului juridic”. În acest context, nimic nu se opune ca ofertantul să-și asume obligații numai prin simpla manifestare de voință, independent de orice acceptare din partea destinatarului. Împrejurarea că destinatarul trebuie să intervină, la rândul lui, prin manifestarea voinței sale pentru a face ca dreptul său să devină irevocabil (încheierea contractului) nu influențează în nici un fel validitatea obligației asumate de ofertant ce își trage geneza exclusiv din voința unilaterală a acestuia.²⁷

Deși există reglementări legale care consacră voința unilaterală ca izvor de obligație, s-a admis, de asemenea, că aceasta se prestează la o analogie cu contractul care, sub aspectul încheierii sale, poate fi privit ca o juxtapunere a două voințe unilaterale. Posibilitatea unei asemenea analogii a fost luată în considerație chiar de către legiuitor. Aceasta deoarece atunci când Codul civil al Republicii Moldova enumeră contractul printre izvoarele obligațiilor, stabilește că contractului îi vor fi aplicabile normele cu privire la actul juridic – art.666 alin.(2) – iar atunci când reglementează condițiile de valabilitate a actului juridic, din dispozițiile art. 199 alin. (2) reiese ca o condiție esențială a ei „consimțământul valabil al părții care se obligă”. Pe linia acestui raționament s-ar putea considera că însăși forța obligatorie a contractului ce este consfințită de lege (art.668 alin. (1) și (2) C.civ.RM) se originează din forța obligatorie atribuită de lege fiecăreia dintre voințe a căror întâlnire concordantă formează contractul.²⁸

Încheierea contractului se realizează prin întâlnirea concordantă a două voințe individuale (art.666 alin.(1) C.civ.RM). Pentru ca el să fie încheiat în mod valabil, este necesar ca manifestările de voință care au dus la încheierea lui să îndeplinească anumite condiții cu privire la: capacitatea, consimțământul, obiectul și cauza. Însă, îndeplinirea acestor condiții este specifică actului juridic. Astfel, oferta ca element structural al contractului nu va putea fi decât un act juridic, iar prin

faptul că oferta reprezintă rodul voinței unilaterale a propunătorului actul juridic este unul unilateral. De exemplu, oferta prin care un minor intenționează să încheie un act de dispoziție nu va fi valabilă, deoarece aceasta a fost făcută cu încălcarea dispozițiilor de protecție civilă a capacității de exercițiu, dispoziții care privesc actele juridice. Dacă oferta ar fi fost analizată ca o faptă juridică, propunerea minorului ar fi fost una valabilă.

Un alt argument care poate fi adus în sprijinul analizării ofertei ca act juridic unilateral reiese din perspectiva analizării (intervenirii) viciilor de consimțământ.²⁹ Oferta, ca și orice alt act juridic, trebuie să fie neviciată, formarea acesteia trebuie să fie liberă, neinfluențată și nealterată. Însă, producerea acestor vicii afectează numai formarea valabilă a actelor juridice, nu și a faptelor. De altfel, aceasta rezultă și din dispozițiile art. 682 alin.(2) C.civ.RM: atunci când stabilește similitudinea între ofertă și actul juridic, prevede că aceasta este nulă sau anulabilă conform prevederilor actului juridic, iar aceste sancțiuni, în special anulabilitatea, intervin ca urmare a viciilor consimțământului.

De asemenea, pentru a putea fi valabilă, oferta trebuie să fie făcută cu intenția de a produce efecte juridice, intenție care în materie civilă este specifică, cu unele excepții, actelor juridice; faptele juridice se săvârșesc fără intenția de a produce efecte juridice."

c+ Regimul juridic al ofertei din perspectiva acestei teorii

Potrivit acestei teorii, până în momentul în care oferta ajunge la destinatar, ofertantul o va putea retracta în mod liber. Dacă oferta a parvenit destinatarului, libertatea ofertantului de a-și retrage oferta va fi limitată: dacă oferta conține un termen expres, el va fi obligat să și-o mențină până la expirarea lui; dacă ea nu conține un termen expres, el va trebui să lase corespondentului său un termen rezonabil pentru ca acesta să o poată accepta. În acest sens s-a spus că în sarcina ofertantului există o veritabilă obligație de a menține oferta (de a face – *pro*) pe toată perioada acestor termene.³⁰

După expirarea acestui termen, expres sau tacit, ofertantul nu va mai fi ținut de obligația sa, el fiind liber să și-o revoce. După cum se poate observa, potrivit acestui autor (Worms), oferta va continua să subziste și după expirarea termenelor, cu excepția cazului când ofertantul a prevăzut în mod expres desființarea acestora la expirarea termenului.³¹ Astfel, din perspectiva acestui autor, termenul reprezintă doar un accesoriu al ofertei, aceasta vizând doar imposibilitatea ofertantului de a-și revoca oferta, nu însă și perioada de valabilitate a ofertei, așa cum este ea acceptată astăzi de literatura de specialitate.

În cazul morții sau incapacității ofertantului, oferta va continua să existe în sarcina moștenitorilor sau persoanei căreia incapabilul i-a fost încredințat. Aceasta vizează transmisibilitatea pasivă a ofertei.

În situația în care oferta este făcută unor persoane determinate, întrebarea este: decesul sau incapacitatea acestora va avea ca efect transmisibilitatea ofertei către moștenitorii lor sau persoanelor cărora incapabilul le-a fost încredințat? Este vorba de așa-zisa transmisibilitate activă a ofertei.³² Potrivit autorului, transmisibilitatea activă nu este posibilă. Acceptarea, în general, nu are efecte retroactive; astfel că acceptarea ofertei de către moștenitori sau persoanele cărora incapabilul le-a fost încredințat nu poate să urce până în momentul în care destinatarul ofertei a luat cunoștință de ofertă și, deci, era în viață, respectiv – capabil. În ce ne privește, considerăm că moștenitorii vor putea să accepte oferta după decesul ofertantului. Aceasta deoarece dreptul destinatarului de a accepta oferta făcând parte din patrimoniul lui se transmite succesorilor. Cu excepția cazului când oferta a fost făcută în considerarea persoanei sau a calităților destinatarului, deci acceptarea *intuitu personae*, când dreptul de a accepta oferta se stinge odată cu decesul sau survenirea incapacității destinatarului.

"d+ Critica acestei teorii

Și această opinie formează obiectul unor critici. Într-o primă opinie critică, am putea susține că dacă acceptăm caracterul obligatoriu al actului juridic de formație unilaterală, ar trebui să admitem că oferta de a contracta fără termen va trebui să fie menținută la infinit, deoarece „irevocabilitatea manifestării unilaterale de voință decurge ca o consecință firească din finalitatea urmărită prin exteriorizarea voinței”.³³ Deci, izvorul obligativității ofertei îl reprezintă voința de a se obliga, și nu termenul. În consecință, oferta nu va putea fi revocată niciodată.

O altă critică ce a fost adusă acestei opinii reiese din aplicarea principiului simetriei juridice, potrivit căruia o obligație poate fi desființată sau modificată în același mod și în aceleași condiții în care ea a fost creată.³⁴ În consecință, teoria angajamentului unilateral nu va putea fi aplicată, dat fiind faptul că aceasta ar însemna, în virtutea principiului simetriei, că un asemenea angajament poate fi revocat oricând de autorul său. În contracararea acestui argument s-a afirmat³⁵ că, în fond, nu suntem în prezența unui principiu al simetriei, ci în prezența unei excepții de la principiul forței obligatorii a contractului și, prin urmare, el nu va putea fi revocat oricând și oricum de autorul său, opinie pe care o considerăm discutabilă.

Principiul forței obligatorii a contractului enunță că un contract valabil încheiat produce efecte între părțile contractante. Deci, contractul se va impune părților, asemănător situației când un asemenea contract este impus de lege. Astfel, forța obligatorie a contractului privește efectele acestuia față de părți, deci perioada ulterioară încheierii contractului, etapa postcontractuală. Excepția de la acest principiu ar viza, de asemenea,

efectele contractului, aceasta încadrându-se tot în etapa postcontractuală. Astfel, dacă, potrivit principiului forței obligatorii a contractului, un contract valabil încheiat produce efecte între părțile contractante, excepția de la acest principiu ar fi reprezentată, considerăm, de situația juridică când, deși vom fi în prezența unui contract valabil încheiat, acesta nu va produce efecte juridice între părți, el fiind afectat fie de modalitatea termenului suspensiv, fie de cea a condiției suspensive.

Regula simetriei enunță, după cum am arătat mai sus, că dacă un contract poate fi format prin acordul de voință al părților, el poate fi desfăcut sau revocat tot prin acordul de voință al părților. Astfel, regula simetriei se referă la formarea contractului, deci ține de etapa precontractuală perfectării contractului. Ea va putea fi invocată indiferent dacă contractul este producător de efecte juridice sau nu, fiind suficient ca el să fie încheiat în mod valabil. Acceptarea simetriei ca fiind o excepție de la principiul forței obligatorii a contractului ar însemna că, în cazul unor contracte valabile încheiate, dar neproducătoare de efecte juridice din momentul încheierii contractului, argumentul simetriei să nu poată fi invocat, dat fiind faptul că actul juridic nu beneficiază de forță obligatorie între părți. Acest principiu, nefiind aplicabil, nici excepția lui nu va fi operațională. Consecință care este contrazisă de legislația în vigoare; în speță, oferta, până în momentul în care ea ajunge la destinatarul ei, poate fi retractată (art.683 alin.(2) C.civ.RM. În concluzie, principiul simetriei se referă la etapa precontractuală perfectării contractului, acesta vizând atât formarea, cât și desființarea lui, în timp ce principiul forței obligatorii vizează efectele unui contract valabil încheiat, deci etapa postcontractuală.

Un alt argument reiese și din adoptarea ca temei al forței obligatorii a ofertei, teoria angajamentului unilateral. Aceasta, însă, vine în contradicție cu unele dispoziții legale care consacră revocabilitatea ofertei, respectiv cu: art.683 alin.(1) C.civ.RM³⁶, art.16 alin.(1) din Convenția de la Viena³⁷ și cu art.15 alin.(1) din proiectul Codului civil european.³⁸ Din conținutul teoriei nu reiese că aceasta privește ofertele cu termen expres sau tacit de opțiune.

De asemenea, dacă oferta cu termen expres sau tacit este irevocabilă, apare întrebarea: care vor fi acele ipoteze în care se va putea face aplicația dispozițiilor citate mai sus, deci când oferta va fi revocabilă? Aceasta luând în considerație că orice ofertă care nu cuprinde un termen expres conține un termen tacit de acceptare, fiind deci irevocabilă în acest temei.

"40" Hcrvwn"lwtk fke

Potrivit unor autori³⁹, analiza naturii juridice a ofertei se va face prin intermediul analizei fundamentului juridic al cauzei care atrage răspunderea ofertantului

în urma revocării intempestive a ofertei. Indiferent de opinia pe care ne-o însușim, prejudiciul suferit de destinatar va fi unul injust. Deci, este necesar să descoperim cauza prejudiciului astfel cauzat. În literatura de specialitate s-au conturat două opinii în legătură cu acest aspect. Pornind de la sancțiunea ce va fi aplicată, această teorie va fi justificată fie de o greșeală comisă de ofertant prin retragerea intempestivă a ofertei – faptă ilicită, fie de exercițiul abuziv al dreptului de a revoca oferta.

4030"Kfggc"fg"htcwf

Aceiași autori au încercat să justifice relația dintre condamnarea ofertantului pentru prejudiciul suferit de destinatar ca urmare a retragerii ofertei înaintea oricărei acceptări și natura de faptă juridică a ofertei. Această justificare a fost găsită într-o greșeală comisă de către ofertant atunci când și-a revocat oferta.

Ca fapt juridic, oferta nu va produce nici o obligație, ea reprezentând fundamentul acestei teorii; însă, ceea ce poate să creeze confuzie este că o faptă frauduloasă, conexă ofertei, antrenează răspunderea. În ipoteza noastră, ceea ce devine fraudulos este revocarea ofertei.⁴⁰ Atunci când s-a emis oferta, ofertantul creează o stare de fapt nouă care va servi ca bază pentru justificarea conduitei destinatarilor săi. Desfăcând ceea ce el a creat, săvârșește o greșeală față de destinatari, el trebuind să repare toate consecințele faptei sale.⁴¹

Potrivit altui autor⁴², răspunderea ofertantului nu se întemeiază pe fapta ilicită a revocării ofertei, ci pe greșeala de a-și fi făcut publică intenția de a contracta oferta. Deci, greșeala ofertantului nu se găsește în actul retragerii ofertei, ci în faptul publicării ei. Autorul susține că greșeala de a fi publicat oferta creează o aparență ce cauzează un prejudiciu destinatarilor. De aici autorul formulează concluzia, conform căreia orice declarație de voință, oricare ar fi ea, rămâne a fi un fapt social care poate fi considerat un delict sau cvasidelict, dacă ea a fost cauza unor perturbări în viața juridică și socială.⁴³

Potrivit altei opinii⁴⁴, retragerea intempestivă a ofertei nu mai reprezintă fundamentul care trebuie luat în considerație pentru a dezvălui fapta ilicită (greșeala). Ea rezidă în faptul de a fi adusă la cunoștința (făcută cunoscută) publicului o voință care nu este suficient de fermă, ceea ce a adus la retragerea ei ulterioară. Astfel, autorul spune: „Greșeala nu poate fi constituită de revocarea ofertei care are ca singur scop de a face cunoscută calitatea intrinsecă a voinței autorului. Aceasta nu este decât o mărturisire, o declarație, consimțământ, iar dacă aceasta face să apară greșeala, ea nu poate fi confundată cu aceasta”.⁴⁵ Însă, securitatea aparență creată de o astfel de ofertă trebuie să fie sancționată, iar menținerea ofertei de a contracta apare ca o executare a unei obligații delictuale.⁴⁶

Potrivit altor autori⁴⁷, retragerea intempestivă a ofertei constituie o faptă ilicită. De îndată ce ofertantul și-a revocat oferta în mod intempestiv, cauzând prin aceasta un prejudiciu destinatarului, este normal să se angajeze o răspundere întemeiată pe actul ilicit al revocării. Așadar, ofertantul va trebui să plătească daune destinatarului pentru acoperirea prejudiciului. Astfel, se va aplica art. 998 C.civ. rom., care prevede că orice faptă a omului, care cauzează altuia un prejudiciu, obligă la repararea lui pe acela din a cărui greșală s-a cauzat. Totuși, acest lucru va fi posibil numai dacă destinatarul ofertei a acceptat-o sau s-a hotărât să o accepte în termenul stabilit.

4040"Cdw|wn"fg"ftgrv

Premisa acestei explicații, susținută de unii autori⁴⁸, o găsim în afirmația, potrivit căreia ofertantul are dreptul de a-și revoca oricând oferta pe care a făcut-o atât timp cât ea nu a fost acceptată – dreptul de revocare apărând ca un aspect al dreptului de a nu contracta. Articolul 683 alin.(1) C.civ. RM prevede în prima parte că oferta poate fi revocată. S-ar părea că din formularea acestui text rezultă că oferta este revocabilă. Ofertantul o poate revoca, deci are dreptul să facă aceasta. Dar, exercitarea acestui drept poate avea loc numai în anumite limite, care, în cazul ofertei, nu poate fi exercitat în cadrul termenului tacit sau expres de opțiune. Exercițarea dreptului de revocare peste aceste limite întrunește condițiile abuzului de drept. Așadar, în situația în care ofertantul revocă intempestiv oferta, el săvârșește un abuz de drept.

Calificarea revocării intempestive ca fiind un abuz de drept sugerează ideea că oferta este o faptă juridică, deoarece abuzul de drept presupune existența unui drept subiectiv, iar în cazul ofertei – act juridic unilateral, care naște numai obligația de a menține oferta și, prin urmare, abuzul de drept nu poate apărea.

c+"Regimul juridic din perspectiva acestor teorii

Esențial în cadrul acestei teorii este că oferta rămâne strâns legată de voința autorului ei, aceasta rămânând sub dependența directă a ofertantului, spre deosebire de primele două teorii, când această dependență există până în momentul în care oferta va ajunge la destinatar. Astfel, toate schimbările de voință ale ofertantului care au intervenit înainte ca destinatarul să fi acceptat oferta vor avea repercursiuni asupra ofertei sale, această schimbare de voință putând viza modificarea sau retragerea ofertei.

Modificările privesc schimbarea unor elemente structurale de fond ale ofertei (preț, termen, calitate, condiții etc.), schimbări care afectează fie total, fie numai în parte, fie numai conținutul sau fie numai obiectul ei, astfel încât în urma acestor schimbări oferta modificată să păstreze unele elemente, caracteristici din oferta originală. Bineînțeles, aceste modificări nu vor putea

surveni dacă destinatarul își manifestase deja voința de acceptare, caz în care vom fi în prezența revocării (fie chiar numai parțiale) intempestive a ofertei, sau dacă acceptarea a ajuns la cunoștința ofertantului, caz în care suntem în prezența unui contract deja încheiat, iar modificarea unilaterală a acestuia este interzisă. Libertatea ofertantului de a-și modifica oferta nu există decât în lipsa oricărei acceptări provenite din partea destinatarului.

Libertatea ofertantului, potrivit acestei teorii, se manifestă și prin posibilitatea lui de a-și retrage oferta, indiferent dacă ea a fost sau nu comunicată destinatarilor. Singura condiție pentru a opera este să nu fi intervenit acceptarea destinatarilor. În caz contrar, vom fi în prezența unei revocări intempestive sau a denunțării unilaterale a contractului format, care, dacă nu se încadează în situațiile legale ce permit o astfel de denunțare, va fi ilegală. O variantă a retragerii ofertei de către ofertant este cea prin care retragerea reprezintă consecința avansării unei alte oferte, contrare.

În cazul în care oferta este adresată unei persoane determinate, decesul sau incapacitatea acesteia va avea ca efect caducitatea ofertei.⁴⁹ Potrivit altor autori⁵⁰, acest efect va fi limitat doar la oferta *intuitu personae*. Considerăm că acest termen nu este folosit corespunzător situației date, deoarece caducitatea nu se aplică decât actelor juridice, ceea ce în cazul nostru este exclus⁵¹, pentru că oferta este un fapt juridic. Vom fi în prezența unei descalificări a ofertei⁵², dat fiind faptul că una dintre condițiile care trebuie să fie respectate pentru a fi în prezența ofertei este ca ea să fie adresată unei persoane (determinate sau nedeterminate). De asemenea, observăm că ofertantul se va găsi în situația unui acceptant⁵³, el având posibilitatea nu să „refuze” oferta, ci și să „accepte” încheierea contractului cu alte persoane, de exemplu, cu moștenitorii săi. Astfel, se respectă natura juridică a ofertei – fapt juridic, a cărui existență rămâne sub dependența directă a voinței ofertantului. Trebuie de spus că soluția netransmisibilității active a ofertei se va aplica numai în cazul destinatarilor determinați. Destinatarii nedeterminați ai ofertei exclud ca efect orice soluție de acest gen.

În ceea ce privește transmisibilitatea pasivă a ofertei, dată fiind dependența ofertei de voința ofertantului, decesul sau incapacitatea lui vor avea ca efect desființarea ei. În primul caz voința ofertantului nu mai există, deci nici oferta nu va mai exista. În cel de-al doilea caz voința este diminuată, ceea ce nu se va acorda cu exigența fermității ofertei.

"d+"Critica acestor teorii

Ideea de greșală. Fundamentul acestei teorii rezidă în ideea de greșală săvârșită de ofertant. Însă, greșala nu poate fi decât încălcarea unei obligații, obligație care nu este străină de interdicția de a revoca, ceea ce este contrar teoriei susținute. Dacă oferta – faptă juridică –

nu creează nici o obligație în sarcina ofertantului, atunci cum poate fi săvârșită această greșală?

S-a spus că nu este vorba de fapt de obligația de a menține oferta. El va putea să-și revoce oferta. Însă, o revocare poate fi injustă și să creeze prejudicii pentru destinatari. Atunci, ceea ce justifică obligația de a repara este mai mult decât o greșală. Prejudiciul este consecința încălcării unei obligații, o obligație generală de a nu prejudicia pe altul, o obligație legală care dă revocării un caracter fraudulos. De aici și regula, potrivit căreia, dacă oferta poate fi liber retrasă, ea nu mai poate fi aplicată. Pentru a se putea admite greșala în justificarea teoriei ofertei – fapt juridic – este necesar ca ofertantul să aibă obligația de a menține oferta.

Și teoria aparenței suferă o contradicție internă în justificarea ofertei – fapt juridic. Potrivit acestei naturi juridice a ofertei, ofertantul este liber să-și revoce oferta. Aplicând această regulă teoriei enunțate, este necesar să se admită că oferta este revocabilă. Însă, teoria ofertei aparente creată și publicată de ofertant exclude posibilitatea absolută de a o revoca. După cum am spus, oferta este o faptă juridică, deoarece ofertantul a creat o aparență și aceasta nicidecum nu reiese din posibilitatea lui de a-și revoca liber oferta.

Această construcție se sprijină pe o contradicție: ofertantul, potrivit ofertei fapt juridic, este liber să-și revoce oferta, dar aparența creată pentru a justifica teoria respectivă exclude această posibilitate.

Cea de a treia teorie pare să fie mai consistentă în justificarea ofertei ca fapt juridic, dar fără a exclude anumite nuanțări pe care le comportă. Într-adevăr, ofertantul este liber să-și revoce oferta, dar aceasta nu poate avea loc în orice condiții. Termenul tacit sau expres de opțiune face din această revocare o faptă ilicită. Însă, săvârșirea unei fapte ilicite presupune încălcarea unei obligații. Dar, oferta fapt juridic nu creează nici o obligație în sarcina ofertantului. Explicația ar putea fi că oferta nu creează obligații, în schimb, termenul prevăzut sau cel stabilit – da. Fapta apare ilicită pentru că ofertantul a nesocotit termenele din ofertă și nicidecum oferta însăși. Termenul nefăcând parte din condițiile de fond ale ofertei reprezintă un accesoriu conex, care imprimă ofertei caracterul irevocabilității.

Ideea abuzului de drept. Și această teorie este susceptibilă de critici. Din definițiile date abuzului de drept⁵⁴ rezultă că este necesară existența unui drept subiectiv⁵⁵, care să fie exercitat peste limitele sale interne și externe.⁵⁶ În situația analizată, dreptul subiectiv este dreptul de revocare, iar această revocare trebuie să depășească limitele sale interne și externe. Potrivit doctrinei, oferta cu termen de opțiune este irevocabilă în cadrul termenului respectiv, iar după expirarea lui oferta devine caducă. Prin urmare, ofertantul nu are dreptul de a-și revoca oferta în termenul dat⁵⁷, iar după expirarea lui, deși are un astfel de drept, exercitarea lui nu va produce efecte, deoarece oferta a devenit

ineficace prin caducitatea sa.⁵⁸ Dacă ofertantul nu are un astfel de drept pe perioada prevăzută în ofertă în vederea acceptării ei, întrebarea care se pune este: cum poate fi exercitat el în mod abuziv?

Note:

¹ Aceste limite impică faptul că, prin exercitarea drepturilor sale, aceasta trebuie să respecte și drepturile celorlalți participanți la raporturile juridice. *A se vedea* în acest sens: H. Schonle. *Les hqpfgo gpvu" eqpvkvwkppnggu" fg" nc" nkdgtv2" eqpvtcevwmgm0" ó* În: *Ftqkv" fg" qdnh i cvkqpu" gv" ftqkv" dcpeckt0" 6* Geneve, 1995, p.22. Principiul libertății contractuale și limitele lui au format obiectul unei ample discuții în literatura de specialitate. *A se vedea*: I.Albu. *Nkdgtvcvgc" eqpvtcevwcn "11" Dreptul*, 1993, nr.3, p.33-37; V.Patulea. *Rtkpekrkwn" nkdgtv kk" eqpvtcevwcn" k" nk o kvng" ucn" 11" Dreptul*, 1997, nr.10, p.24-26. D.Chirică. *Rtkpekrkwn" nkdgtv kk" fg" c" eqpvtcevc" k" nk o kvng" ucn" p" o cvtkg" fg" x- p/ctg" ó" ewo r tctg" 11 RDC*, 1999, nr.6, p.44-49; V.Babiuc, V.Stoica. *Nkdgtvcvgc" eqpvtcevwcn " k" ftgrvwn" eqpvkvw kpcn" 11" Dreptul*, 1995, nr.7, p.10-12.

² *A se vedea*: L.Pop. *Ftgrv" ekxknl" Vgqtkc" igpgtcn " c" qdnh i c kknq0" 6* București: Lumina LEX, 1998, p.46.

³ Potrivit acestui articol, până ce contractul nu este perfect, propunerea și acceptarea sunt revocabile.

⁴ „O ofertă poate fi revocată până la încheierea contractului dacă revocarea sosește la destinatar înainte ca acesta să fi expediat acceptarea”.

⁵ „L'offre peut être révoquée tant que son destinataire n'a pas expédié son acceptation”.

⁶ Potrivit Deciziei civile a Curții de Apel București nr.123 din 9 iunie 1920, oferta cu termen de opțiune reprezintă „q" eqpxgp kg" gvgp kcn o gpvg. „p" ectg" rtrtkgvctwn" qhgtvcvwn" ó" n.n.+ ukp i wt" gvg" cpi clcv. eqpvtcev- pf" q" p. fqkv" qdnh i c kwpg" fg" c" pw" tgvct ig" qhgtvc" fg" x- p/ctg" pckpv" fg" gzkrtctgc" vgt o gpvwnk" Lzcv" k" fg" c" xkpf" gw- etwn" cegnwkc" ectg" c fgt . ectg" fgenc t" p" cegw" vgt o gp" e" eqpvk o vg" u " ewo rgtg”. *A se vedea* decizia comentată de Oscar N.Niculescu. – În: *Rcpfgevgng" Tqo - pg.* 1921, Partea a II-a, p.1-6.

⁷ Curtea de Apel Iași, sec. II, dec. din 12 mai 1923. – În: *Panfgevgng" Tqo - pg.* 1923, Partea a III-a, p.61.

⁸ C.Demolombe. *Vtckv2" fg" eqpvtcvu.* t.I, n.65; R.Demogoe. *Fgu" eqpvtcvu" rtaqxkqktg0" 6* Études Henri Capitant, p.159, *citată de A. Weill*, Fr.Terré. *Ftqkv" ekxknl" Ngu" qdnh i cvkqpu0* 4-eme" edition. – Paris: Dalloz, 1986, p.197-198; T.R. Popescu, P.Anca. *Vgqtkc" igpgtcn " c" qdnh i c kknq0* – București: Editura Științifică, 1968, p.144-145.

⁹ *A se vedea*: L.Pop. *Qr0" ekv.* p.49; C.Stătescu, C.Bîrsan. *Drept ekxknl" Vgqtkc" igpgtcn " c" qdnh i c kknq0* – București: ALL, 1998, p.44.

¹⁰ *A se vedea*: Fr.Terré, Fh.Simler, Y.Lequette. *Ftqkv" ekxkng0" Ngu" qdnh i cvkqpu0* 6-em" édition. – Paris: Dalloz, 1996, p.87.

¹¹ *A se vedea*: J.-L. Aubert. *Pqvkapu" gv" tqngu" fg" nqhtg" gv" fg" n0cegrvckvq" fcpu" nc" hqt o cvkq" fw" eqpvtcv0* – Paris, 1970, p.107.

¹² *A se vedea*: J.-L. Aubert. *Qr0" ekv0*, p.111.

¹³ C.Demolombe. *Eqwtu" fg" Eqfg" Pcrq2" qp0* Tome, XXIV, nr.67, p.64. *Tgrtqfwu" fwr* < J.-L. Aubert. *Qr0" ekv0*, nr.115, p.112.

¹⁴ *A se vedea*: C.Demolombe. *Qr0" ekv0*. nr. 69, p.66, *reproduced de J.-L. Aubert. Qr0" ekv0*, p.111.

¹⁵ *A se vedea*: J.-L. Aubert. *Qr0" ekv0*, p.111.

¹⁶ *A se vedea*: C.Demolombe. *Qr0" ekv0*, nr.71, p.69, *reproduced de J.-L. Aubert. Qr0" ekv0*, p.112.

¹⁷ A se vedea: C.Demolombe. "Qr⁰ekv⁰", nr.69, p.66, *reprodus de J.-L. Aubert. "Qr⁰ekv⁰", p.112.*

¹⁸ *Kdkfg o.* p.113.

¹⁹ De exemplu, între părți au existat anterior relații de afaceri.

²⁰ De exemplu, oferta făcută de creditor debitorului său pe care îl iartă în parte de datoria sa, odată ajunsă la cunoștința lui, nu va putea fi revocată sub pretext că el (debitorul) nu a acceptat-o.

²¹ Civ. 25 mai 1870, D. P. 70, 1, 257, S. 70, 1, 341. *I t c p f u* "arrêts", n.93.

²² Explicația antecontractului nu este valabilă și atunci când între părți există în mod efectiv un acord de voință care poartă asupra menținerii ofertei într-un termen determinat. V.Colmar, 4 febr., 1936, D. H. 1936, 187, *citată de A.Weill, Fr.Terré. Qr⁰ekv⁰*, p.148.

²³ A se vedea: M.N. Costin. *Actul juridic unilateral ca izvor fg⁰qdxnk i c kg // S.U.B.-B.*, 1988, nr.1, p.61.

²⁴ A se vedea: J.Flour, J.-L. Aubert. *Ngu⁰ qdki c v k p u l l* 7-me edition. – Paris, n₀150; J.Ghestin. *Vtckv² fg⁰ ftqkv⁰ ekxkn⁰ Ng⁰ eqp-vt cv⁰* 3-me edition. – Paris, 1993, n₀ 310, *reprodus de Fr.Terré, Ph.Simmler, Y.Lequette. Qr⁰ekv⁰*, p.97-98.

²⁵ A se vedea: M.N. Costin. *Qr⁰ekv⁰*, p.50-62.

²⁶ *Kdkfg o.* p.53.

²⁷ *Kdkfg o.* p.51.

²⁸ *Kdkfg o.* p.51-52.

²⁹ Cu privire la acest aspect a se vedea: J.-L. Aubert. *La pollicitation reste l'un des elements du contrat a venir*, p.181-184.

³⁰ *Kdkfg o.* p.114.

³¹ A se vedea: Worms. *De la volonté unilatérale considérée eqo o g⁰ uqwt eg⁰ f⁰ q d n k i c v k p u⁰ g p⁰ f t q k v⁰ t q o c k p⁰ g v⁰ g p⁰ f t q k v⁰ h t c p ± c k u l l* These. – Paris, 1891 p.174, 179, *reprodus de J.-L. Aubert. Qr⁰ekv⁰*, p.115.

³² Cu privire la acest aspect a se vedea: J.-L. Aubert. *Qr⁰ekv⁰*, p.114-115.

³³ A se vedea: M.N. Costin. *Qr⁰ekv⁰*, p.53.

³⁴ A se vedea: L.Pop. *Qr⁰ekv⁰*, p.135.

³⁵ A se vedea: M.Avram. *Pcvwt c⁰ lwtk fke "c⁰ rtqo kukvpkk⁰ rwdnk-eg⁰ fg⁰ tgeqo r g p u " * r t g o k w + l l* Dreptul, 2001, nr.6, p.27.

³⁶ Potrivit acestui articol, „o ofertă poate fi revocată cu excepția cazului în care ea include un termen pentru acceptare sau a cazului în care este irevocabilă în alte temeuri”.

³⁷ „O ofertă poate fi revocată până la încheierea contractului dacă revocarea sosește la destinatar înainte ca acesta să fi expediat acceptarea”.

³⁸ „L'offre peut être révoquée tant que son destinataire n'a pas expédié son acceptation”.

³⁹ A se vedea: Ripert et Boulanger. *Vtckv² fg⁰ ftqkv⁰ ekxkn⁰ f⁰ c r t³ u⁰ le traité de Planiol*, T. II. – Paris, 1957, n₀ 329-330, p.133 și urm.; J.-L. Aubert. *Qr⁰ekv⁰*, p.76, p.82; J.Chabas. *De la déclaration de xqnpv² gp⁰ ftqkv⁰ ekxkn⁰ h t c p ± c k u l l* Theses. – Paris, 1931, p.171-185; M.Durma. *Nc⁰ p q v k L e c v k p⁰ fg⁰ n c⁰ x q n p v² 0⁰ T l z n g⁰ fg⁰ n c⁰ p q v k L e c v k p⁰ f c p u⁰ n c⁰ h q t o c v k p⁰ f g u⁰ c e v g u⁰ l w t k f k e w g u l l* Theses. – Paris, 1930; J.Marty, P.Raynaud. *F t q k v⁰ e k x k n⁰ N g u⁰ q d n k i c v k p u⁰* Tome II, 1-er vol. – Paris: Sitey, 1962, p.88 și urm.

⁴⁰ A se vedea: Ripert et Boulanger. *Qr⁰ekv⁰*, n₀ 329, p.133; J.-L. Aubert. *Qr⁰ekv⁰*, pn.76, p.82.

⁴¹ A se vedea: J.-L. Aubert. *Qr⁰ekv⁰*, pn.76, p.82.

⁴² A se vedea: J.Chabas. *Qr⁰ekv⁰*, p.171.

⁴³ A se vedea: J.Chabas. *Qr⁰ekv⁰*, p.175; J.L. Aubert. *Qr⁰ekv⁰*, pn.77, p.82.

⁴⁴ A se vedea: J.L. Aubert. *Qr⁰ekv⁰*, pn.77, p.83.

⁴⁵ A se vedea: J.Chabas. *Qr⁰ekv⁰*, p.182; J.L. Aubert. *Qr⁰ekv⁰*, pn.77, p.83.

⁴⁶ A se vedea: J.Chabas. *Qr⁰ekv⁰*, p.185.

⁴⁷ A se vedea: L.Pop. *Qr⁰ekv⁰*, p.50; C.Stătescu, C.Bîrsan. *Qr⁰ekv⁰*, p.44.

⁴⁸ A se vedea: C.Stătescu, C.Bîrsan. *Qr⁰ekv⁰*, p.45-46.

⁴⁹ A se vedea: Ripert et Boulanger. *Qr⁰ekv⁰*, pn.330, p.133; J.Marty, P.Raynaud. *Qr⁰ekv⁰*, nr.104, p.88; M.Durma. *Qr⁰ekv⁰*, pn.445, p.517; Y.Buffelan – Lanore. *La notion de caducité des actes juridiques*, p.41, *reprodus de J.-L. Aubert. Qr⁰ekv⁰*, pn.82, p.86.

⁵⁰ J.Marty, P.Raynaud. *Qr⁰ekv⁰*, pn.104, p.88; J.-L. Aubert. *Qr⁰ekv⁰*, pn.82, p.86.

⁵¹ A se vedea: Y.Buffelan – Lanore. *Qr⁰ekv⁰*, p.41, *reprodus de J.-L. Aubert. Qr⁰ekv⁰*, pn.82, p.86.

⁵² A se vedea: J.-L. Aubert. *Qr⁰ekv⁰*, pn.82, p.86.

⁵³ *Kdkfg o.*

⁵⁴ Fapta ilicită constând în exercitarea drepturilor subiective într-un alt mod, contrar scopului lor social, economic sau a regulilor de conviețuire socială: M.Mureșan. – În: M.N. Costin, M.Mureșan, V.Ursa. *Fke k p c t " f g " f t g r v " e k x k n⁰ 6* București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1980, p.7; M.N. Costin, M.C. Costin. *Fke k p c t " f g " f t g r v " e k x k n⁰ Vol.I.* – București: Lumina LEX, 1997, p.8-9; Este un act contrar scopului instituției, spiritului ei și finalității sale: L.Josserand. *Fg⁰ n o c d w u " f g " f t q k v⁰ 6* Paris, 1905, p.345; Folosirea anormală și excesivă, cu intenție sau din neglijență sau ușurință, a unui drept subiectiv prin depășirea limitelor interne ale acestuia, cuprinzând implicit și deturnarea lui de la scopurile social-economice: D.Gherasim. *Dwpc⁰ o⁰ e t g f k p " p⁰ t c r q t v w t k n g " l w - t k f k e g " e k x k n g⁰ 6* București: Editura Academiei RSR, 1981, p.115.

⁵⁵ Cu privire la condiția existenței dreptului subiectiv în cazul abuzului de drept, a se vedea: I.Deleanu. *F t g r v w t k n g " u w d k g e v k x g " k " c d w / w n " f g " f t g r v⁰* – Cluj- Napoca: Dacia, 1998, p.78-82, nr.27.

⁵⁶ - Limita internă în cazul analizat este dată de scopul imediat al revocării ofertei, atunci când acest drept este exercitat prin abateri de la destinația sa. Practic, în cazul analizat această limită este ca și inexistentă, deoarece nu vedem cum dreptul de revocare ar fi exercitat în alt scop decât cel de a-și retrage oferta.

- Limita externă este determinată de scopul mediat al exercitării dreptului de revocare. Dreptul de revocare va avea caracter intempestiv numai atunci când el este exercitat pentru a deturna aplicarea dispozițiilor legale sau pentru a leza interesele altor persoane.

Cu privire la limitele interne și externe ale exercițiului dreptului subiectiv în cazul abuzului de drept a se vedea: I.Deleanu. *Qr⁰ekv⁰*, p.74-77, nr.25; J.Carbonier. *F t q k v⁰ e k x k n⁰* – Paris: Presses Universitaires de France, 1975, p.152 și urm.; J.Marty, P.Raynaud. *Qr⁰ekv⁰*, p.273; M.Eliescu. *T u r w p f g t g c " e k x k n " f g n k e v w c n 0* – București: Editura Academiei RSR, 1972, p.165-166; H.L.J. Mazeaud. *Ng±qp⁰ fg⁰ ftqkv⁰ ekxkn⁰* Vol. II. – Paris, 1963, nr.454 și urm., p.400-402; L.Josserand. *Fg⁰ n o² u r t k v " f g u " f t q k v u " g v " f g " n g w t " t g n c v k x k v² 0⁰* Paris, 1927, p.208.

⁵⁷ Afirmatia că ofertantul are un astfel de drept, însă nu-l poate exercita, ni se pare contradictorie.

⁵⁸ A se vedea: M.Mureșan. – În: M.N. Costin, M.Mureșan, V.Ursa. *Qr⁰ekv⁰*, p.61; M.N. Costin, M.C. Costin. *Qr⁰ekv⁰*, p.134.

III III III

Андрей БОРИШЕВСКИЙ,

Александр СОСНА,

Ярмилия КАСЫМ,

SUMMARY

[qvwj"tki jvu"tghgt"vq"c"ugv"qh"r jknquqr jkgu"kpvgpfgf"vq"gpj cpeg"ekxkn"tki jvu"hqt"{qwp i"rgqrng0"Vjg f"ctg" c"tgurqpug"vq"vjg"qrrtguikqp"qh"{qwp i"rgqrng."ykvj"cfxqecvgu"ejcmngpikpi"grjgdkrjqdkc."cfwvkuo"cpf" ci gkuo"vj tqw i j" {qvwj"rctvkekr cvkqp."{qvwj lcfwv"rctvpgtujkru."cpf"wnvko cvgnf."kpvgti gpgt cvkqpcn"gs wkv f0" Vjku"rwdhkecvkqp"ycu"hwppfgf"d{ "Vjg"Dncem"Ugc"Vtwuv"hqt" Tg ikqpcn"Eqqrgt cvkqp."c"rtqlgev"qh"vjg" I gt o cp" Octujcm"Hwpf"qh"vjg"Wpkvgf"Uvcvgul

проблема прав человека и их защиты – одна из важнейших проблем, сопровождающих развитие человечества. Особой защитой пользуются права молодежи. В Республике Молдова доля молодежи составляет 27,3 процента от общей численности населения. В данную возрастную группу входят старшеклассники, студенты, трудоустроенные молодые люди, квалифицированные молодые специалисты и молодые люди, не имеющие специальности, находящиеся в поиске работы, молодые семьи и др.

Особенности несовершеннолетнего и подросткового возраста, о которых много говорят в психологических и педагогических науках, не могут не учитываться и в праве. Молодой гражданин – уже не ребенок, но еще и не взрослый. Право должно не только учитывать эту особенность молодых людей, но и защищать их от возможных нарушений их прав и свобод со стороны взрослых.

В этой связи большое значение для воспитания молодежи имеют правовые нормы, регулирующие различного рода общественные отношения с их участием.

Подростки должны знать те права (и обязанности), которые закреплены в действующих правовых актах за ними. В связи с этим в нашей республике уделяется пристальное внимание вопросам правового образования и воспитания молодежи и всего населения страны. Для этого выделяются необходимые кадровые, материальные и финансовые ресурсы, созданы и совершенствуются нормативно-правовая и законодательная база, осуществляются многочисленные проекты.

В настоящее время правовое регулирование прав и свобод молодежи в мире обусловлено потребностями развития современного общества. Во-первых, на национальном уровне в различных странах, в том

числе и в Республике Молдова, современная молодежь вступает в жизнь в весьма сложных условиях экономического и социального развития общества. Проблемы формирования демократического государства ставят на первое место задачу становления личности молодого человека как субъекта активной созидательной деятельности.

Во-вторых, среди молодежи особенно заметно социальное расслоение. Молодежь не может защитить свои права, поскольку, с одной стороны, не имеет возможности ознакомиться с ними, а с другой – просто не знает об их существовании. Тем самым молодежь лишает себя возможности участвовать в формировании молодежной политики, оценивать приемлемость тех или иных правительственных решений.

В-третьих, одним из главных прав молодежи является право на образование, в том числе получение профессионального первичного опыта. Однако образование, включая профессиональное, не востребовано в сфере труда.

В-четвертых, следует отметить проблему политической пассивности молодежи, являющуюся важнейшим социальным и электоральным ресурсом общества и привлекающую сегодня особое внимание политиков и лидеров общественного мнения.

Поскольку современный этап развития общества требует высокого уровня правового воспитания молодого поколения, именно от уровня правосознания молодежи зависит будущее управление обществом и государством.

Молдова, в лице государственных органов, обеспечивает молодежи права на профессиональную подготовку и труд, образование, медицинскую помощь и приобретение жилья, отдых, пользование достижениями культуры, занятие физической

влении своих прав для полноценного участия в общественной жизни и в решении социальных проблем;

4) " " " -
"– развитие молодежи посредством установления международных партнерских отношений в целях распространения успешной практики и положительного опыта, а также укрепления межкультурного диалога.

Государственная молодежная политика в нашей стране строится на принципах:

■ сочетания государственных, общественных интересов и прав личности в формировании и реализации государственной молодежной политики;

■ последовательности государственной молодежной политики;

■ научной обоснованности и комплексности государственной молодежной политики;

■ учета интересов и потребностей молодых граждан;

■ обеспечения защиты прав и законных интересов молодых граждан;

■ гласности государственной молодежной политики;

■ привлечения молодежи к непосредственному участию в формировании и реализации политики и программ, касающихся молодежи и всего общества.

К числу важнейших социально-экономических прав и свобод относится право на образование (ст.35 Конституции Республики Молдова), которое является одним из наиболее существенных конституционных социальных прав человека, создающее предпосылку для развития как его личности, так и всего общества.

Конвенцией о правах ребенка предусмотрено, что государства-участники отмечают право детей на образование и создают условия для обеспечения осуществления их возможностей в этой сфере. Помимо определения аспектов и принципов организации образования, в этой статье указано, что государства-участники будут содействовать ликвидации невежества и неграмотности во всем мире и облегчению доступа к научно-техническим знаниям и современным методам обучения. Конвенция закрепляет, что образование ребенка должно быть направлено на развитие личности, талантов, умственных и физических способностей ребенка в их самом полном объеме; воспитание уважения к правам человека и основным свободам, к родителям ребенка, его культурной самобытности, языку и ценностям, а также к национальным ценностям страны, в которой ребенок проживает; подготовку ребенка к сознательной жизни в свободном обществе; воспитание уважения к окружающей природе.

Право человека на образование можно охарактеризовать как „право, предоставляющее

возможности”. Это право предоставляет человеку больший контроль над его/ее жизнью и, особенно, контроль над влиянием на человека действий государства. Иными словами, реализация права, предоставляющего возможности, позволяет человеку пользоваться преимуществами других прав.

Степень реализации многих гражданских и политических прав, таких как свобода информации, свобода выражения, право избирать и быть избранным и многих других, зависят от минимального уровня образования. Некоторые экономические, социальные и культурные права, такие как право выбирать работу, получать равное вознаграждение за равную работу, пользоваться достижениями научного и технического прогресса и получать высшее образование на основании способностей, также могут быть использованы подобающим образом только после получения минимального уровня образования.

То же самое относится и к праву принимать участие в культурной жизни. Для этнических и языковых меньшинств право на образование является существенным средством сохранения и укрепления своей культурной индивидуальности.

Фундаментальное право на образование дает каждому человеку право на определенные формы поведения со стороны государства. Государство обязано уважать, защищать и реализовывать право на образование. Обязанность уважать право на образование запрещает самому государству действовать в противоречие признанных прав и свобод, препятствовать или сдерживать реализацию таких прав и свобод. Государство обязано, помимо прочего, уважать свободу родителей выбирать частные или государственные школы для своих детей и обеспечивать своим детям религиозное и моральное образование в соответствии с собственными убеждениями. Должна признаваться необходимость предоставлять равное образование мальчикам и девочкам, а также всем религиозным, этническим и языковым группам.

Право на образование обеспечивается обязательным общим образованием, лицейским и профессиональным образованием, высшим образованием, а также другими формами обучения и повышения квалификации. Государство обеспечивает в соответствии с законом право лица на выбор языка воспитания и обучения. Высшие учебные заведения имеют право на автономию.

Реализация права на образование дает возможность получить общеобразовательную и профессиональную подготовку, необходимую для осуществления трудовой деятельности, для содержательной духовной жизни. В этом заинтересован не только сам человек, но и государство, общество в целом,

в связи с потребностями производства и других сфер в специалистах, способных, в силу общей разносторонней подготовки, овладевать сложными современными профессиями. Поэтому Конституция закрепила обязательность общего образования.

Учащимся и студентам в соответствующих случаях предоставляются государственные стипендии и различного рода льготы (отсрочка от призыва в армию и др.).

Наряду с государственными развивается и система частных платных образовательных учреждений различного рода. Они призваны способствовать использованию различных моделей обучения, учету потребностей обучающихся в получении желательного им комплекса знаний.

Образование является одним из основных приоритетов в перспективном развитии страны, оказывая непосредственное влияние на реализацию молодежной политики. За последние годы были предприняты последовательные действия по обеспечению доступа молодежи к образованию. Так, доля в ВВП ассигнований на образование увеличилась с 4,8 процента в 2000 году до 8,2 процента в 2008 году, а финансовые средства, выделяемые на образование, увеличились с 740 миллионов леев в 2000 году до 5 миллиардов леев в 2008 году.

Инвестиции в образовательную инфраструктуру выросли с 2,5 миллиона леев в 2000 году до 263,9 миллиона леев в 2008 году. Только в 2007–2008 годах были оснащены лабораторным оборудованием и обеспечены наглядными пособиями 1190 учебных заведений (лицеи, средние школы, гимназии) в сельской местности. В этот же период были оснащены оборудованием на сумму 5,5 миллиона леев, согласно профилю, 30 учреждений профессионально-технического образования.

Высокое качество и общедоступность образования являются неотъемлемыми элементами современного общества, поэтому начиная с 2005 года Республика Молдова успешно реализует задачи Болонского процесса.

В целях социальной поддержки и защиты прав детей и молодежи значительно увеличены нормы расходов на учащихся-сирот, студентов-сирот и лиц, находящихся под опекой, обучающихся в высших и профессионально-технических учебных заведениях (Постановление Правительства №870 от 28 июля 2004 года, с последующими изменениями). Вдвое увеличена денежная норма, выделяемая на питание учащихся профессиональных училищ (Постановление Правительства №266 от 14 марта 2006 года, с последующими изменениями).

В соответствии с Постановлением Правительства №1182 от 20 октября 2008 года, учащиеся-сироты и студенты-сироты Республики Молдова получают повышенные пособия, в том числе

увеличенную в три раза (с 1000 до 3000 леев) ежегодную материальную помощь на одежду и обувь, предоставляемую в начале учебного года, увеличенную в два раза (с 500 до 1000 леев) материальную помощь, предоставляемую в конце учебного года, увеличенное в 10 раз (с 500 до 5000 леев) пособие, предоставляемое по окончании доуниверситетского учебного заведения, и увеличенное в 20 раз (с 500 до 10000 леев) пособие, предоставляемое по окончании учреждения высшего или профессионально-технического образования любого уровня.

В настоящее время, в целях развития физического и интеллектуального потенциала молодежи, постоянно совершенствуется инфраструктура системы образования. В 2008 году, провозглашенном Годом молодежи, сдан в эксплуатацию учебный корпус Комратского государственного университета, при Государственном университете Молдовы открыт Центр по поддержке студентов и учащихся лицеев с нарушением зрительной функции „Без преград”, построено общежитие для студентов Государственного университета им. Алеку Руссо (мун. Бэлць) и открыт Научно-спортивный комплекс Государственного университета физического воспитания и спорта.

Развитие человеческого капитала предполагает значительные инвестиции в систему публичного образования и создание условий для предоставления качественных услуг. Только качественное образование может предоставлять все новые возможности для инноваций и адаптации к требованиям современного общества, для высоких достижений, позволяет капитализировать характеристики, присущие современной экономике, основанной на знаниях, информации и конкуренции.

Право на образование гарантируется и Законом о правах ребенка. Статья 10 Закона устанавливает, что каждый ребенок имеет право на получение бесплатного образования на государственном или на другом языке в общеобразовательных школах, на продолжение учебы в профессионально-технических училищах, лицеях, колледжах, высших учебных заведениях в соответствии с законодательством. Дети с физическими, умственными и психическими отклонениями имеют право учиться в специальных школах, действующих на основе соответствующих положений. Дети-сироты и дети, оставшиеся без родительского попечения, имеют право на бесплатное обучение и содержание во всех учебных заведениях.

В Законе об образовании были сформулированы новые учебные принципы, составляющие основу демократических реформ, проводимых в системе образования, главной задачей которых является построение современной и демократичной системы образования, основанной на национальных и всеобщих

